

Role rodiny v životní dráze drogově závislých

Veronika Vláčilová, DiS.

Bakalářská práce
2016

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Institut mezioborových studií
akademický rok: 2015/2016

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE (PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Veronika Vláčilová**
Osobní číslo: **H138136**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Role rodiny v životní dráze drogově závislých**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v SR UTB ve Zlíně č. 7/2014, včetně příloh, případně podle dalších materiálů. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na rodinu, její definici, typologii a funkce;
- na drogovou závislost, charakteristiku drogové závislosti a její příčiny;
- na specifika rodinného prostředí drogově závislých;
- na rizikové faktory v rodinném prostředí;
- na rodinné prostředí jako možný faktor ovlivňující vznik drogové závislosti.

Součástí práce bude kvalitativní výzkum zaměřený na vnímání orientační rodiny očima drogově závislých.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

- HAJNÝ, M. 2011. O rodičích, dětech a drogách. Praha: Grada.**
HARTL, P., HARTLOVÁ H. 1993. Psychologický slovník. Praha: Portál.
KALINA, K. a kol. 2003. Drogy a drogové závislosti mezioborový přístup. Praha: Úřad vlády ČR.
KRAUS, B. 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál.
NĚSPOR, K. 2011. Návykové chování a závislost. Praha: Portál.
NĚSPOR, K., MULLEROVÁ, M. 2006. Jak přestat brát (drogy):Svépomocná příručka. Praha: Fit in.
PEŠEK, R., VONDRÁŠKOVÁ A., VESELÝ, O. 2007. Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče. Písek: Arkáda – sociálně psychologické centrum.
PRESL, J. 1995. Drogová závislost: Může být ohroženo i Vaše dítě? Praha: Maxdorf.
VÁGNEROVÁ, M. 1999. Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky. Praha: Portál.
VÁGNEROVÁ, M. 2005. Vývojová psychologie I.: dětství a dospívání. Praha: Karolinum.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Institut mezioborových studií

Datum zadání bakalářské práce:

4. prosince 2015

Termín odevzdání bakalářské práce:

29. dubna 2016

Ve Zlíně dne 4. prosince 2015

doc. Ing. Anežka Lengalová, Ph.D.
děkanka

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
ředitel ústavu

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „*Role rodiny v životní dráze drogově závislých*“ pojednává o drogové závislosti, rodině a roli rodiny v životě drogově závislých. Cílem této práce je zmapovat orientační rodiny uživatelů návykových látek. Teoretická část se zaměřuje na vymezení základních pojmů souvisejících s problematikou drogové závislosti, uvádí rodinu, její typy a funkce. Dále se zabývá rolí rodiny, poruchami rodičovské role a uvádí rizikové faktory vyskytující se v rodinách s drogovou závislostí. Praktická část se věnuje analýze orientačních rodin uživatelů návykových látek, která je provedena narativní metodou výzkumu.

Klíčová slova: Rodina, role rodiny, rodinné prostředí, závislost, droga, příčiny závislosti, rizikové faktory

ABSTRACT

The bachelor thesis with the title „*The role of family in the way of life of drug addicts*“ deals with drug addiction, family and role of family in life of drug addicts. The aim of this thesis is to map orientation family of drug addicts. The theoretic part focuses on defining basic concepts related to issue of drug addiction, introduces family, types of family and its functions. It also deals with role of family, malfunctions of the parental role and introduces risk factors occurring in families with drug addictions. The practical part deals with analysis of orientation family of drug addicts, which is carried out with narrative method.

Keywords: Family, role of family, family environment, addiction, drug, causes of addiction, risk factors

Poděkování

Srdečně děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za cenné rady, připomínky, odborné vedení práce a čas, který mi věnovala. Také chci poděkovat pracovníkům Společnosti Podané ruce o.p.s., že mi umožnili realizovat výzkum. Zároveň děkuji všem informantům za poskytnutí rozhovorů a své rodině a blízkým za podporu.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I. TEORETICKÁ ČÁST	11
1 DROGOVÁ ZÁVISLOST	12
1.1 VYMEZENÍ POJMU DROGA	12
1.2 ROZDĚLENÍ DROG	13
1.2.1 STIMULAČNÍ DROGY - PERVITIN	14
1.2.2 OPIÁTY – HEROIN	15
1.3 CHARAKTERISTIKA DROGOVÉ ZÁVISLOSTI	16
1.4 PŘÍČINY VZNIKU DROGOVÉ ZÁVISLOSTI.....	17
1.4.1 RODINA JAKO MOŽNÁ PŘÍČINA VZNIKU ZÁVISLOSTI	19
2 RODINA	22
2.1 DEFINICE RODINY	22
2.2 TYPY RODIN	23
2.3 FUNKCE RODINY	24
3 ROLE RODINY V ŽIVOTNÍ DRÁZE DROGOVĚ ZÁVISLÝCH	27
3.1 ROLE RODINY.....	27
3.2 PORUCHY RODIČOVSKÉ ROLE	29
3.3 RODINA JAKO RIZIKOVÝ FAKTOR VEDOUcí K ZÁVISLOSTI	29
II. PRAKTICKÁ ČÁST	32
4 METODOLOGIE	33
4.1 CÍL VÝZKUMU A ZVOLENÉ VÝZKUMNÉ OTÁZKY	33
4.2 POUŽITÝ PŘÍSTUP A METODA SBĚRU DAT	33
4.3 VÝBĚR A CHARAKTERISTIKA INFORMANTŮ.....	35
4.4 ETICKÉ ASPEKTY VÝZKUMU	36
5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	38
5.1 HOLISTICKO-OBSAHOVÁ PERSPEKTIVA	39
5.1.1 INFORMANT BRUNO	39
5.1.2 INFORMANT MAREK.....	43
5.1.3 INFORMANTKA DARINA	46
5.1.4 INFORMANT ZBYNĚK	50
5.1.5 INFORMANT DAN	52
5.1.6 INFORMANTKA ĚRIKA	53
5.2 KATEGORIÁLNĚ-OBSAHOVÁ PERSPEKTIVA	55

5.2.1	VZTAHY V RODINĚ ANEB JAKÁ BYLA DOMA ATMOSFÉRA	56
5.2.2	PROBLEMATICKÁ ROLE OTCE NEBO JEHO ABSENCE	63
5.2.3	TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU V RODINĚ	66
5.2.4	VÝCHOVA V RODINĚ	67
6	INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ	
	OTÁZKY	73
	ZÁVĚR	78
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	81
	SEZNAM TABULEK.....	85
	SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Představy o lidech, kteří užívají drogy, jsou velmi různé. „*Pro rodiče dospívajících dětí je to osoba, která se snaží jejich nevinné ratolesti „stáhnout“ do své party a vychovat si z nich budoucí odběratele. Pro většinu lidí je to potom troska, člověk na okraji společnosti, odepsaná existence, která patří buď do vězení, nebo, v lepším případě, do léčebny.*“ (Nepustil, 2011, s. 54). Často ale dochází k apriornímu odsuzování, aniž bychom se více zamýšleli nad tím, co bylo příčinou vzniku drogové závislosti. V jaké životní situaci začal jedinec drogu užívat, nebo v jaké rodině vůbec vyrůstal. Tato oblast ještě není zdaleka objasněná a probádaná.

Role rodiny v životní dráze drogově závislých je dle mého názoru tématem, které nebylo doposud dostatečným způsobem prozkoumáno, alespoň ne v České republice. Domnívám se tedy, že si zaslouží více pozornosti, i z toho důvodu, že rodina má podstatný vliv na pozdější život jedince a tedy může mít i případný vliv na vznik drogové závislosti. Podrobný výklad dané problematiky by v sociální sféře mohl přispět k lepšímu pochopení klientů a tím i k efektivnější práci sociálního pedagoga s cílovou skupinou.

Současný svět se velmi rychle mění a vyvíjí. Dochází k rozvoji techniky, zdokonaluje se oblast medicíny, zvyšuje se procento lidí trpících civilizačními chorobami, prohlubují se sociální rozdíly ve společnosti. Roste trend, kdy lidem záleží více na hmotném bohatství než na mezilidských vztazích, což vede k tomu, že se ženou za úspěchem a kariérou a nemají mnohdy čas na svoji rodinu. Ovšem tento pokrok s sebou nese i řadu problémů vyskytujících se ve společnosti, včetně závislosti. Tím nemám na mysli pouze závislost na drogách, ale také jiné závislosti jako závislost na hracích automatech, workoholismus, oniománie, netolismus a další. Výrazně se změnilo i mínění lidí, životní styl a morálka. S touto změnou životního stylu se změnilo i to, jakým způsobem trávíme svůj volný čas. V dnešní uspěchané době nemají rodiče na své děti tolik času, kolik by si mnohdy přáli. Často se jim z důvodu zaměstnání, tlaku okolí či nároků společnosti nemohou věnovat nebo je dokonce zanedbávají. Děti takovýchto rodičů bývají často terčem zaujatosti a obav lidí ve svém okolí, mnohdy i učitelů, sociálních pracovníků nebo sociálních pedagogů, kteří mají strach o jejich budoucnost a říkají si: „Co jen z těch dětí vyrostete? Určitě nějaký alkoholik, vandal nebo člověk závislý na drogách.“ A právě na otázku, v jakých

orientačních rodinách vyrůstali uživatelé návykových látek, se ve své bakalářské práci snažím najít odpověď.

Cílem mé bakalářské práce je zmapovat orientační rodiny uživatelů návykových látek.

Práce je z hlediska obsahu koncipována do dvou částí – teoretické a praktické. V teoretické části nejprve vymezím pojem droga, rozdělím drogy podle různých kritérií, blíže přiblížím pervitin a heroin a charakterizuji drogovou závislost. Dále se budu zabývat příčinami vzniku drogové závislosti, kde se více zaměřím na rodinu. Následně definuji pojem rodina, popíši typy rodin a objasním její funkce. Poslední kapitolu teoretické části považuji za stěžejní část mé práce. Popíši v ní roli rodiny, poruchy rodičovské role a na závěr podrobněji rozeberu rizikové faktory v rodinném prostředí.

V praktické části si kladu za cíl odpovědět na otázku: „V jakých orientačních rodinách vyrůstali uživatelé návykových látek?“

Dále objasním použitý přístup a metodu sběru dat, vymezím kritéria výběru informantů a blíže je charakterizuji. Nastíním etické aspekty výzkumu a vysvětlím způsob analýzy dat, která v následující kapitole interpretuji.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 DROGOVÁ ZÁVISLOST

V této kapitole vysvětluji základní pojmy týkající se drogové závislosti. Uvádím různé způsoby rozdělení drog a stručně popisuji účinky pervitinu a heroinu. Dále charakterizuji drogovou závislost a v poslední části kapitoly se zaměřuji na faktory vedoucí k užívání drog.

1.1 Vymezení pojmu droga

Droga – slovo s mnoha významy. Tolik různých přívlastků, mýtů a obav. Většina z nás si pod tímto pojmem představí pervitin, heroin, LSD, extázi, marihuanu a další. To jsou ale spíše ty drogy, které nejsou společností tolerovány. Ovšem i člověk kouřící cigaretu užívá drogu – tabák. V době, kdy jsme nemocní a bereme prášky proti kašli a nachlazení, užíváme drogu. Dokonce i šálek kávy obsahuje drogu, kterou známe pod pojmem kofein. A v neposlední řadě, do kategorie drog spadá i alkohol. Co je tedy ve skutečnosti droga? Existuje celá řada definic, avšak vymezení tohoto pojmu je stále nejednoznačné a tudíž nesnadné.

Nahlédneme-li do Slovníku sociální práce, zjistíme, že „*nejobecnější termín slova droga je lék. Znamená i léky podřízené mezinárodní kontrole. V dalším významu znamená psychoaktivní látku, a to takovou, která je dostupná bez lékařského předpisu (alkohol, tabák, kofein). Psychoaktivní látkou se rozumí každá látka, která ovlivňuje duševní procesy, aniž nutně vyvolává závislost*“ (Matoušek, 2008, s. 53).

Na druhé straně Heller za drogu považuje „*návykovou látku, jejíž účinné složky vyvolávají pocity opojení, otupení či povzbuzení a celou řadu různých pocitů a prožitků*“ (Heller, 1996, s. 36).

Presl jde ještě dál a za drogu chápe „*každou látku, ať už přírodní nebo syntetickou, která splňuje dva základní požadavky:*

- 1. má tzv. psychotropní účinek, tj. ovlivňuje nějakým způsobem naše prožívání okolní reality, mění naše „vnitřní“ naladění – tedy působí na psychiku.*
- 2. může vyvolat závislost, tedy má něco, co se z nedostatku vhodnějšího pojmenování někdy označuje jako potenciál závislosti*“ (Presl, 1995, s. 9).

Pojmy droga a látka, které byly zmiňovány v textu výše, jsou úzce spjaty se slovním spojením návyková látka, kterou Matoušek definuje jako „*jakoukoli na psychiku a tělo*

působící látku vyvolávající u lidí závislost. Může jít o alkohol, léky, potraviny, látky připravené jen proto, aby byly užívány jako drogy“ (Matoušek, 2008, s. 111).

Je zřejmé, že pojem v sobě ukrývá spoustu podob, forem a termínů. Pro jednotnost dále v textu používám pojem droga pro všechny návykové, omamné či psychotropní látky.

Vzhledem k účelům mé práce považuji za důležité vysvětlit také pojem problémový uživatel drog, což je dlouhodobý popřípadě pravidelný uživatel opiátů, kokainu nebo amfetaminů anebo nitrožilní uživatel jiných drog (Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogové závislosti, 2005).

Výzkumy provedené Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti v roce 2014 ukazují, „že odhadovaný počet problémových uživatelů pervitinu a opiátů/opioidů se v r. 2014 opět zvýšil, a to u všech typů drog i injekčních uživatelů. V r. 2014 dosáhl střední odhad počtu problémových uživatelů opiátů/opioidů a pervitinu celkem 47,7 tis. (0,67 % populace ve věku 15–64 let), z toho 36,4 tis. uživatelů pervitinu a 11,3 tis. uživatelů opiátů/opioidů (z toho 4,1 tis. uživatelů heroinu a 7,2 tis. uživatelů buprenorfinu). Počet injekčních uživatelů drog dosáhl 45,6 tis.“ (Mravčík a kol., 2015, s. 6).

Drogy existují odnepaměti a na celém světě, nemůžeme je z našeho života jakkoliv vytěsnit. Každá droga má svá rizika, ale i své přednosti (Presl, 1995, s. 10). A právě dělením drog na základě jejich účinků, zahrnující přednosti anebo naopak rizika drog, se věnuje další kapitola.

1.2 Rozdělení drog

Drogy můžeme dělit podle různých hledisek a kritérií. V následujících řádcích se jejich dělení věnuji.

Každá droga s sebou nese určitou míru rizika. Jedním z nich je vznik závislosti, která ale nevzniká náhle. Začíná to občasným (tzv. experimentálním) užitím drogy, které přináší jedinci příjemné pocity, bez toho aniž by si uvědomoval negativní účinky a dopady látky. Droga může být prostředkem k úniku z reality nebo zdrojem zábavy. Postupně jedinec přechází k příležitostnému užívání. Droga se stává zdrojem pomoci v osobní i sociální rovině. Jedinec si uvědomuje, že jeho jednání není správné a snaží se ho utajit. Dochází k tomu, že bere drogu čím dál častěji a začíná jí užívat pravidelně. Okolí je mu lhostejné,

díky čemuž ztrácí kamarády, nejbližší rodinu a obklopuje se lidmi závislími na drogách. Sám se postupně stává závislým (Fischer, Škoda, 2014, s. 95).

Je nutno podotknout, že každá droga, i ta zdánlivě neškodná a společností tolerovaná, má riziko vzniku závislosti. Právě míra rizika vzniku závislosti slouží jako hlavní kritérium pro dělení drog na tzv. měkké a tvrdé, či lehké a těžké. Za měkké drogy je považována skupina drog, o nichž se „předpokládá, že jsou méně návykové a lidskému zdraví méně škodlivé než běžně společensky tolerovaný alkohol“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 123). Jde především o marihuanu a hašiš. Mezi drogy tvrdé je pak naopak řazen pervitin, kokain, heroin, LSD. Od tohoto způsobu dělení se ale v České republice v poslední době upouští.

Zdaleka se ale nejedná o jedinou variantu možného dělení. Drogy lze rozdělit podle různých kritérií. Například podle legálnosti na návykové látky zákonné a protizákonné. Pro účely své práce se budu dále zabývat pouze nelegálními respektive protizákonnými drogami, což jsou takové návykové látky, které legislativa zakazuje.

Dalším možným způsobem, jak lze rozdělit drogy je podle jejich převládajícího účinku. Presl na základě tohoto kritéria rozlišuje stimulační drogy, opiáty, halucinogenní drogy, konopí a jeho produkty a těkavé látky (Presl, 1995, s. 15-45). Toto dělení patří v dnešní době k jednomu z nejznámějších, a proto ho použiji.

Vzhledem k výzkumnému vzorku v praktické části, který je reprezentován pěti uživateli pervitinu a jedním uživatelem heroinu, se ale zaměřím pouze na pervitin a heroin.

1.2.1 Stimulační drogy - pervitin

Psychostimulancia jsou látky, jejímž účinkem dochází ke stimulaci centrální nervové soustavy, což má za následek celkové povzbuzení organismu. Do této skupiny patří kokain, crack, amfetamin, extáze a pervitin (Kalina, 2003, s. 169).

„Název pervitin je specifický pro Českou republiku, ale pod svým chemickým názvem metamfetamin je to látka stále víc rozšířena celosvětově“ (Nepustil, 2011, s. 54).

Po aplikaci pervitinu dochází ke zrychlení metabolismu a tepové frekvence, k pocitu zvýšené fyzické aktivity, bdělosti vědomí a myšlenkovému trysku. Uživatel zažívá pocity euforie, uvolnění a radosti. Má nadměrné množství energie, potlačuje únavu i bolest, klesá potřeba spánku. Jedinec také nepocituje hlad, má zrychlené myšlení a tempo řeči (Fischer, Škoda, 2014, s. 102).

Jak již bylo zmíněno výše, pervitin je povzbuzující látka zvyšující energii. To dokazuje i výpověď bývalé uživatelky pervitinu v článku Identita sypaná pervitinem: „*Ten perník je čistě jenom o tom, vydat energii, nebo získat nějakou energii, kterou pak člověk vydá... To samý dokáže ten, kdo sní půl kila čokolády – ten stav mu to navodí taky*“ (Nepustil, 2011, s. 54).

Ovšem žádná látka není schopna přidat tělu energii navíc. A jelikož má lidské tělo určitou kapacitu svých energetických zásob, použije jen energii, kterou má v těle k dispozici. A tak se posléze dostavuje vyčerpání a deprese (Tyler, 1988, s. 51).

„*Ale i tato cena někdy může stát za to. Například pro řidiče nákladního auta, který veze náklad na dlouhé trati, může energetický náraz způsobený drogou vypadat jako užitečný*“ (Tyler, 1988, s. 51). Tuto skutečnost pozoruji i u uživatelů pervitinu, s kterými se setkávám ve své práci. Někteří klienti mají finanční dluhy. Často jsou pak nuceni vykonávat dvě zaměstnání, aby je byli schopni splácet. To je ovšem velmi náročné, jak po fyzické stránce, tak i po stránce psychické. Proto volí pervitin jako možný způsob řešení.

Pervitin také zvyšuje sebevědomí. Jedinec pod jeho vlivem ztrácí zábrany, cítí se více uvolněný. Díky tomu se snáze seznamuje s cizími lidmi. Z tohoto důvodu je pervitin také vyhledáván osobami s nízkým sebevědomím. Často také ve své práci slýchám od klientů, že pervitin užívají hlavně kvůli sexuálnímu výkonu a uspokojení.

Pervitin se obvykle objevuje ve formě bílého prášku. Způsoby, kterými ho lze užívat, jsou šňupání, polykání, kouření anebo intravenózní aplikace (Tyler, 1988, s. 53).

1.2.2 Opiáty – heroin

Tato skupina nese název opiáty, jelikož se vyrábí z máku setého ((*Papaver somniferum*)). Nařízneme-li nezralou makovici, začne z ní vytékat šťáva mléčné barvy tzv. surové opium. Šťáva se postupně mění v lepkavou hmotu. Aby k tomu došlo, je potřeba ji nechat den z makovic odkapávat. Ztuhnutá hmota se seškrábe a suší na stinném místě. Chceme-li dosáhnout opia pro kouření, musíme surové opium několikrát povařit. Tento proces opakujeme tak dlouho, dokud na dně nezůstane černá lepkavá hmota. Ta se vysuší a výsledek je na světě (Tyler, 1988, s. 130-131).

Opium, morfin a jejich deriváty jako jsou heroin, braun, ale i metadon, spadají do skupiny opiátů. Kromě pocitu uvolnění, euforie, tlumení bolesti a uklidňujícího efektu, navozuje

také heroin ospalost až spánek. Kognitivní funkce a myšlení jsou zpomaleny. Při intravenózní aplikaci se kůže rozlévá pocit tepla. Ovšem osoby zkoušející heroin poprvé, mívají často pocity nevolnosti vedoucí až ke zvracení (Fischer, Škoda, 2014, s. 98).

Heroin lze užívat intravenózně nebo jej inhalovat kouřením přes alobal (Tyler, 1988, s. 133).

Heroin i pervitin, které jsem v této kapitole přiblížila, způsobují závislost. A právě syndromem závislosti se zabývá následující kapitola.

1.3 Charakteristika drogové závislosti

V kapitole 1. 1 zmiňuji, že droga je látka, která vyvolává závislost, což inklinuje k vysvětlení pojmu syndrom závislosti. A na tomto místě se mu budu podrobněji věnovat.

Dle současné definice MKN-10 se syndromem závislosti rozumí „*skupina fyziologických, behaviorálních a kognitivních fenoménů, v nichž užívání nějaké látky, nebo třídy látek, má u daného jedince mnohem větší přednost než jiné jednání, kterého si kdysi cenil více. Centrální popisnou charakteristikou syndromu závislosti je touha (často silná, někdy přemáhající) brát psychoaktivní látky (které mohou, avšak nemusí, být lékařsky předepsány), alkohol nebo tabák*“ (Nešpor, 2003a, s. 14).

Nešpor dále hovoří o tom, že diagnóza závislosti by se obvykle měla stanovit pouze tehdy, jestliže se během jednoho roku objevily tři nebo více z následujících jevů:

- a. silná touha nebo nutkání užívat látku
- b. problémy v sebeovládání při užívání látky
- c. tělesný odvykací stav
- d. zvyšování tolerance, které se projevuje v potřebě vyšších dávek, aby jedinec dosáhl stavu, který zažíval dříve při nižších dávkách drogy
- e. zanedbávání jiných zájmů a zvýšené množství času věnované droze
- f. pokračování v užívání i přes zřejmé a prokázané následky (Nešpor, 2003a, s. 14).

Jak již bylo uvedeno, závislost se projevuje především výraznou touhou po droze – tzv. craving. Jedná se o „*nutkavou touhu užít drogu, spojenou s kompulsivním užíváním drogy. Vyskytuje se při odnětí drogy nebo během abstinence při kontaktu s drogou či při setkání s kontextem s potenciálem užití drogy*“ (Kalina, 2008, s. 33).

Dalšími vodítky jsou potíže v kontrole užívání látky, zvyšování průkazu tolerance k účinku látky. Tento jev demonstrují na příkladu. Jedinec poprvé užije drogu, dejme tomu pervitin. Během své první zkušenosti zažívá přival energie, kterou potřebuje vybit. Cítí se uvolněně a sebevědomě. K tomuto "high stavu" mu stačila jedna "čára" (přibližně 0,1 ml, tj. 0,07g pervitinu). Po delším užívání pervitinu klesá jeho účinek a jedinec nezažívá už tak silné pocity jako dřív. To ho vede k tomu, že začne užívat větší dávky drogy. Stupňuje dávky, ztrácí kontrolu nad užíváním a nemůže přestat. Dochází k abúzu, který je definovaný jako „*nadměrné používání psychotropních nebo toxických látek jako je alkohol, káva, tabák, léky na spaní aj., nebo také jejich užívání v nevhodnou dobu*“ (Hartl, Hartlová, 2009, s. 15). Stává se závislým a jeho závislost má některé výše uvedené znaky. Ovšem v momentě, kdy jedinec přestane drogu užívat, nebo si ji z nějakého důvodu nemůže dát, projeví se abstinenci syndrom, což „*je soubor příznaků vyvolaných náhlým přerušáním užívání návykové látky, popřípadě návykového chování*“ (Hartl, Hartlová 2009, s. 583). Ve finále to vede k situaci, že jedinec už nepotřebuje drogu k tomu, aby si přivodil příjemné pocity nebo zvýšil bdělost a fyzickou aktivitu, ale potřebuje drogu k tomu, aby byl schopný ráno vstát z postele a "normálně fungovat".

Není lehké pochopit, co člověka vede k tomu, že se rozhodne vyzkoušet drogu a v některých případech si tak zvolí cestu drogově závislého. Motivy, faktory a příčiny vzniku závislosti jsou různé. A právě o těchto aspektech bude pojednávat následující kapitola.

1.4 Příčiny vzniku drogové závislosti

S problémem závislosti souvisí i otázka, kde se závislost bere. Kurde uvádí, že „*život žijeme ve světě vztahu protikladů – zrození a smrt, světlo a temnota, radost a žal, štěstí a utrpení, láska a nenávisť apod.*“ (Kalina, 2008, s. 18).

Tyto protiklady u nás vzbuzují pocity napětí a neklidu. Člověk si ale od pradávna hledá cesty, jak se vyhnout bolesti, přivodit si pocit euforie a radosti. Také jak se cítit energický anebo naopak jak dosáhnout zklidnění. Toto uspokojení lze hledat i u jednotlivých drog, jejichž účinky korespondují s hledanými potřebami. Opiáty jsou látky tlumící bolest a pod vlivem stimulačních drog zažívá člověk pocity euforie (Kalina, 2008, s. 18).

Tato informace nám ale příliš nepomáhá odpovědět na otázku, proč lidé začnou užívat drogy. Odpověď na tuto otázku spíše občas připomíná detektivní román, kde je přesná příčina záhadou, kde je tak trochu záhadou. Příčiny vzniku závislosti není totiž možné jednoznačně vymezit.

V současné době ale převládá trend nahlížet na závislost z hlediska tzv. biopsychosociálního modelu, dle kterého příčiny vzniku závislosti lze hledat jak v oblasti biologické, tak psychologické, tak i sociální. Ve většině případů se jedná o souhru více okolností a kombinaci několika faktorů. Z toho tedy vyplývá, „že pravděpodobnost vzniku drogové závislosti se zvyšuje nepříznivou souhrou různých tělesných, psychických, sociálních a duchovních činitelů“ (Pešek a kol., 2007, s. 10). „V bio-psycho-sociálním modelu se rozšiřuje model biomedicínský o rozměr psychických funkcí, mezilidských vztahů, jejich dynamického vývoje a vzájemného podmiňování. Nemoc (a tedy i drogová závislost) vzniká v průběhu vývoje osobnosti ve vzájemné interakci biologických, psychologických a vztahových faktorů. Podstatnými pojmy jsou dispozice (např. genetické či biologické, případně dispozice psychologické získané v raném dětství) zranitelnost (která se vyvíjí na podkladě dispozic v dalším průběhu života) a spouštěče (např. životní události nebo nároky vývojového období), které vedou k manifestaci poruchy“ (Kalina, 2003, s. 78).

Hypoteticky si můžeme představit situaci, kdy se jedinec narodí s genetickou predispozicí, což by spadalo do oblasti biologické. Vyrůstá v rodině, kde jeden z rodičů trpí poruchou osobnosti nebo je závislý na alkoholu, což by byla oblast psychologická. Rodiče se během jeho dětství často hádají a celá situace vygraduje rozvodem. Tento aspekt by z hlediska biopsychosociálního modelu spadl do oblasti sociální. Jedinec rozvod těžce nese a je v celkové psychické „nepohodě“. Jelikož je introvertní povahy, uzavírá se do sebe, má potíž navázat s někým vztah a svěřit se se svými problémy. Jednoho dne mu kamarád z party nabídne pervitin, který mu má pomoci „ulevit“ od trápení. Jedinec neodmítne. Pod vlivem drogy se cítí sebevědomě, nemusí se znepokojovat rozvodem rodičů a celkově má lepší náladu. Seznámit se pro něj najednou není problém. Droga se postupně stává nedávnou součástí jeho života (Vláčilová, 2015, s. 21).

Pro ujasnění, dědičnost a genetické predispozice by spadaly z hlediska biopsychosociálního modelu do biologických faktorů, osobnostní charakteristiky do

psychologických faktorů a vliv prostředí jako je rodina, vrstevníci, kamarádi, partnerský vztah, zaměstnání apod. by spadal do sociálních faktorů. Příčina leží vždy někde ve vzájemné kombinaci těchto okruhů (Presl, 1995, s. 48 – 58).

Vzhledem k záměru této práce se v následujících řádcích stručně zaměřím na sociální faktory, konkrétně na rodinu, jako možnou příčinu vzniku drogové závislosti.

1.4.1 Rodina jako možná příčina vzniku závislosti

„Nejvýznamnějším formativním vlivem, ať už v kladném či záporném smyslu, který do osobnosti dítěte vtiskuje nesmazatelnou celoživotní stopu, je bezesporu jeho rodinné prostředí“ (Mlčák, 1996, s. 3).

Je velmi důležité, aby dítě zažívalo dostatek něžné tělesné blízkosti, v prostředí které ho v dětství obklopuje. To by pro něj mělo být zdrojem emocionálního tepla. První prostředí mu musí také poskytnout přiměřenou míru podnětů, klidu a určitou stabilitu životního prostoru, aby získalo k okolnímu světu postoj důvěry a otevřenosti. Zažívá-li dítě naopak v tomto raném období svět jako nebezpečný a nespolehlivý, jako prázdný nebo naopak jako zaplavující a dráždící příliš velkým množstvím podnětů, bude se snažit z něj uniknout, bude jím zastrašováno. Místo, aby se s důvěrou obrátilo ke světu, získá k němu velmi brzo hlubokou nedůvěru (Riemann, 1999, s. 38).

A právě takové prostředí, které v dítěti zakoření nedůvěru vůči lidem a vůči okolí může být jedním ze základních stavebních kamenů vedoucím k motivaci užívání drog.

Jistou analogii najdeme u Matouška a Matouškové, kteří uvádějí, že rodinné prostředí přestupníků zákona, což můžeme chápat i jako uživatelů drog, se jeví jako chladné, s minimem rodičovského zájmu o děti (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 43).

Heller a Pecinová jdou ještě dále a tvrdí, že v rodinách, kde později dochází k abúzu drog, pochází otec z vyšší socioekonomické skupiny. Většinou pracuje na vedoucích pozicích a na rodinu často nemá čas. Díky tomu bývá rodině emocionálně vzdálený. Nekompromisním vyžadováním a rozkazováním se snaží dosahovat výchovných cílů. Často tak činí bez vlastního příkladu a vřelého citového přístupu k členům rodiny. Pro takového otce je i charakteristická dominantní a egocentrická osobnost (Heller, Pecinová a kol., 1996, s. 42).

Na druhé straně Matoušek dodává, že tyto rodiny jsou většinou sociálně slabé, eventuálně i rozpadlé. Nebo se naopak jedná o dobře situované a funkční rodiny. Tyto jsou na první pohled funkční, často se ale pod "fasádou" harmonie odehrávají vážné konflikty uvnitř rodiny. Ve skutečnosti jsou tedy funkční jen na venek (Matoušek, 1993, s. 101).

V souvislosti s rodinným prostředím mě zaujal článek, který pojednává o příčinách vzniku drogové závislosti. Jsou v něm popsány pokusy na krysách, které byly prováděny na počátku 80. let v Americe (Hari, 2015). Z důvodu rozsahu práce nebudu na tomto místě celý experiment popisovat, ale příkládám ho k možnému zhlédnutí do příloh.

Převědme si případ krysího parku na rodinné prostředí. Dítě se narodí do určité rodiny, která mu byla předurčena. Dítě si samozřejmě nemůže samo vybrat, do které rodiny se narodí, stejně tak jako si krysa nemohla vybrat, do které klece ji profesor Alexander umístí. Pokud bude osud dítěti přát, narodí se do harmonického rodinného prostředí, které na ně bude mít pozitivní vliv. Ovšem, co když to bude naopak? Uvažme situaci, kdy se dítě narodí do nepříznivého rodinného prostředí plného hádek a napětí. K tomu se během dětství v jeho rodině vyskytne jeden z rizikových faktorů, které jsme uvedly v předchozí kapitole, jako je třeba opuštění nebo náhlá smrt jednoho z rodičů, díky čemuž se dítě bude cítit samo. Nebo nastane situace, kdy potomek bude žít bez rodičů a bez domova a bude opuštěný stejně jako krysa v první kleci. Domnívám se, že v takových případech roste riziko toho, že dítě v budoucnu sklouzne k užívání drog.

Je ovšem potřeba si uvědomit, že se na problematiku rodinného prostředí v souvislosti s drogovou závislostí nelze dívat pouze jednostranně. Závislost nikdy není důsledkem jednoho faktoru. Není tedy podmínkou, že dítě vyrůstající v chladném prostředí s nekompromisní výchovou, se musí vždy stát drogově závislým. Naopak, může z něj například vyrůst úspěšný právník, který má svoji milovanou rodinu, dodržuje zdravý životní styl, nekouří, je abstinent a drogy nikdy nezkusil. Jsou různé úhly pohledu na věc. Sdružení linky bezpečí se ve svém sborníku k vlivu rodiny na drogovou závislost vyjadřuje následovně: „*Rodina je významným psychosociálním faktorem ovlivňujícím postoje dětí k návykovým látkám. Může mít ochrannou roli před vstupem do světa drog, ale také přispět k riziku, že se drogy stanou pro děti přitažlivé*“ (Sdružení Linky bezpečí, 2007, s. 43).

Z pohledu role sociálního pedagoga v této problematice, považuji za důležité uvědomit si, co je to droga a jaké jsou její účinky. Také co může být příčinou vedoucí člověka k tomu,

že drogu vyzkouší a stane se závislým. A samozřejmě jak se tento syndrom projevuje. Díky tomu lépe pochopíme situaci, kterou si drogově závislý člověk prochází. Můžeme mu tak nabídnout dostatek podpory, aby toto náročné období zvládl a pomoci mu být kompetentní to zvládnout. V dalším případě nám porozumění může pomoci přispět k prevenci drogové závislosti.

2 RODINA

Rodina už po staletí hraje nepostradatelnou a nenahraditelnou roli v našich životech. Je jakýmsi základním stavebním kamenem ve vývoji naší osobnosti. Je bezpochyby i místem, kde jedinec získává základní dovednosti a návyky, které pak využívá po celý život.

Rodina, pro někoho samozřejmost, pro jiného sloup, o který se může kdykoliv opřít. Ale co je to vlastně rodina?

A právě tímto pojmem se zabývám v následující kapitole z důvodu lepší orientace v textu a z důvodu snazšího pochopení problematiky. Dále na následujících stránkách popíši typy rodin a objasním funkce rodiny.

2.1 Definice rodiny

Rodina, slovo důvěrně známé, ale i přesto jsou subjektivní interpretace každého z nás odlišné. Její definování je vskutku obtížné. V dnešní době existují nejrůznější způsoby vymezení tohoto pojmu. Obvykle je rodina popisována jako malá primární neformální sociální skupina, která je spjata příbuzenskými vztahy. Toto pojetí je ovšem nedostačující a nejednoznačné a proto, pro lepší pochopení, použiji definici Střelce, který uvádí, že: *„Rodinou se rozumí zpravidla malá skupina lidí, která vzniká manželstvím a umožňuje vzájemné soužití mezi oběma manželskými partnery, soužití rodičů a jejich dětí, vztahy mezi příbuznými a také vztahy mezi rodinou a společností“* (Střelec, 1992, s. 74).

Na druhou stranu Kraus s tímto zcela nesouhlasí a říká, že: *„Tradiční kritéria přestávají platit. Především institucionální spojení zákonným manželským svazkem není nutnou podmínkou rodinného života. Výrazně přibývá soužití, kdy toto kritérium naplněno není. V důsledku toho přibývá dětí, které se rodí mimo legitimní manželství – v současné době je takových dětí přibližně jedna třetina. I taková soužití však mohou fungovat jako rodina“* (Kraus, 2008, s. 80).

Pokud bychom hledali definici rodiny v psychologickém slovníku, zjistili bychom, že rodina je *„společenská skupina spojená manželstvím nebo pokrevními vztahy a odpovědností a vzájemnou pomocí“* (Hartl, Hartlová, 2009, s. 512).

Ovšem vzhledem k tématice své absolventské práce považuji za důležité zmínit definici rodiny, která říká, že: *„Rodina představuje ojedinelý typ sociální skupiny, poskytující v*

podstatě nenahraditelné klima a prostředí pro sebezvoje jedince. Vyznačuje se vysokou mírou intimity a vysokým formativním účinkem. Platí pro ni všechny zákonitosti, jako pro každou jinou malou sociální skupinu“ (Řezáč, 1998, s. 204).

V této kapitole popisují rodinu a uvádím několik jejích definic. Uvažují-li tedy, co je to rodina, měla bych se zároveň zamyslet i nad jejím složením, nad tím kdo ji vlastně tvoří. Rodiny se od sebe navzájem velmi liší. Díky tomu je můžeme rozdělit na několik různých typů a těmto typům se věnuje další kapitola.

2.2 Typy rodin

Asi nejčastější, spíše laické, je dělení rodin na úplnou a neúplnou. Tedy ty, ve kterých jsou přítomni oba rodiče a dítě anebo ty, kde dítě žije pouze s jedním z rodičů. Dnešní pojetí rodiny je ale velice široké a literatura uvádí dělení na několik typů rodin z hlediska různých kritérií

Když tedy přistoupím k jednotlivým typům rodin, z hlediska velikosti dělíme rodinu na nukleární rodinu, která je tvořena rodiči a dětmi. V případě, že rodinu tvoří pouze rodiče a děti, ale je dále rozšířena o blízké příbuzné, prarodiče, strýce, tety apod., můžeme mluvit o rozšířené rodině (Kraus, 2008, s. 80).

Rodina, do které se člověk rodí je nazývána rodinou orientační a naopak rodina, kterou jedinec zakládá v dospělém věku zpravidla uzavřením manželství, a ve které se mu narodily děti, je nazývána rodinou prokreační (Jandourek, 2001, s. 207).

Je nutno, ale podotknout, že uzavírání manželství už v dnešní době není pravidlem. Spíše se od tohoto trendu ustupuje a stále častěji se setkáváme s nesezdanými páry, anebo také neúplnými rodinami, v níž chybí některý z rodičů.

Opakem neúplné rodiny je pak rodina úplná, ve které žijí oba rodiče a nejméně jedno dítě (Střelec 1992, s. 74). V tomto případě se jedná o dělení rodin z hlediska přítomnosti obou rodičů.

Matoušek rozlišuje ještě rekonstruovanou rodinu. Tu tvoří jádro (obvykle matka pečující o vlastní děti) a další dospělý (obvykle nový manžel nebo partner matky), který se k rodině přidává (Matoušek, 1993, s. 111).

Jak již bylo zmíněno, existuje celá řada typů rodin, která je dělena podle různých kritérií a bylo by velmi obtížné je v této práci obsáhnout všechny. Vzhledem k tématu mé bakalářské práce považuji ale za důležité zmínit ještě jednu typologii, a to dělení rodin z hlediska plnění funkcí. Kraus a Poláčková hovoří o „*rodině funkční (která přiměřeně plní všechny funkce), afunkční (ve které občas dochází k poruchám v plnění jedné či několika funkcí, které ale nenarušují vážněji život rodiny a v zásadě neovlivňují vývoj dítěte) a dysfunkční (dochází k vážným poruchám, vnitřnímu rozkladu rodiny, v zásadě je narušován socializační proces)*“ (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 78).

Z výše uvedené typologie vyplývá, že struktura rodiny se během života různě mění. Členové opouštějí svoji původní – orientační rodinu, z které pocházejí a vytvářejí si vlastní – prokreační rodinu, ve které vychovávají své děti. Ovšem ať už se jedná o orientační nebo prokreační rodinu či jinou, je důležité mít na paměti, že rodina zastává v našich životech důležitou funkci. A právě funkce rodiny popisuje podrobněji následující kapitola.

2.3 Funkce rodiny

V kapitole 2.1 jsem uvedla, že rodina je fungující jednotka, která sdružuje oba rodiče a děti. Jaká musí být ovšem rodina, aby byla fungující jednotkou? V ideálním případě má rodina nabízet domov, v němž by každý jedinec zažíval pocit bezpečí, blízkosti, lásky, harmonie, podpory, jistoty, radosti a sounáležitosti. A nejen to. V literatuře se dočteme, že rodina má několik funkcí, respektive úkolů, které plní jednak vůči svým členům a jednak vůči společnosti. Jednotlivé funkce nelze chápat jako samostatné jednotky, jelikož funkce rodiny spolu navzájem souvisí a prolínají se.

Za základní funkce rodiny jsou podle Krause považovány tyto funkce:

1. **Biologicko-reprodukční funkce** představuje zajišťování reprodukce lidského rodu a zároveň uspokojování sexuálních potřeb mezi partnery. Je nutno ale podotknout, že tato funkce nespočívá jen v plození potomků, ale jde i o to, aby dítěti byly zabezpečeny všechny potřebné podmínky pro život a jeho zdravý vývoj.

Grecmanová na rozdíl od Krause do biologicko-reprodukční funkce zahrnuje také svobodnou možnost manželů rozhodnout se, kolik dětí spolu zplodí. Dále tuto funkci rozvádí o zajištění zdravého životního stylu svým členům, který

spatřuje v pohybu, čase tráveném na čerstvém vzduchu a zdravém stravování (Grecmanová, 2003, s. 12).

2. **Sociálně-ekonomická funkce** zahrnuje společné hospodaření rodiny a její zajišťování hmotných podmínek. V souvislosti s plněním této funkce může dojít k situaci, že rodiče nejsou z nějakého důvodu schopni své děti materiálně zaopatřit. V těchto případech zasahuje stát, který pomáhá rodinu ekonomicky zabezpečit prostřednictvím různých sociálních příspěvků.
3. **Funkce ochranná**, nebo také zaopatřovací či pečovatelská představuje zajišťování životních potřeb, konkrétně biologických, hygienických a zdravotních, všech členů rodiny. Lze ji charakterizovat i jako útočiště před okolním světem. Dle mého názoru ochranná funkce v dnešní době trochu ztrácí na významu, jelikož v dnešní době existuje systém sociálního zabezpečení, který zabezpečuje chod rodiny a snaží se o ochranu jedinců v rodině.
4. **Socializačně-výchovná funkce** představuje funkci rodiny jakožto sociální skupiny, která na dítě dlouhodobě a záměrně působí, má na dítě značný formující vliv zahrnující učení se dítěte přizpůsobovat se životu, osvojovat si návyky a způsoby chování. Myslím, že není třeba zdůrazňovat, že správná výchova vede ke zdravému vývoji jedince, k utváření jeho složek osobnosti, k všestrannému formování jeho příznivého charakteru, utváření hodnot a postojů pro budoucí život. Ze svých zkušeností a pozorování se domnívám, že rodiče při výchově svých dětí vycházejí ze svých vlastních zkušeností, jak byli vychováváni, jaké měli podmínky a možnosti seberealizace, což ne vždy může mít pozitivní dopad na vychovávaného jedince.
Kraus a Poláčková uvádějí, že tato funkce může být narušena situacemi jako spory během rozvodu, neshody mezi generacemi nebo mezi partnery. Také závislost některého člena rodiny na alkoholu, drogách nebo automatech vede k jejímu poškození (Kraus, Poláčková a kol., 2001, s. 82).
5. **Funkce rekreační, relaxační a zábavná** vyjadřuje společné trávení volného času rodiny, kdy rodina, v případě že plní tuto funkci, je zdrojem relaxace a zábavy.
6. **Emocionální funkce rodiny** se „zakládá na intenzivní citové vazbě mezi členy rodiny“ (Grecmanová, 2003, s. 12). Skrze tuto funkci učí rodiče své děti

emocionálnímu cítění, vyjadřování emocí a citovým projevům mezi členy rodiny. Je nutno také podotknout, že emocionální funkce je z tohoto hlediska velice zásadní a nenahraditelná. „*Žádná jiná instituce nedokáže totiž vytvořit podobné a tak potřebné citové zázemí, pocit lásky, bezpečí a jistoty jako rodina*“ (Kraus, 2008, s. 83).

Matějček tuto myšlenku rozvádí a uvádí, že dítě potřebuje lásku. Ta však nemá být představována rozněžným hýčkáním a rozmazlováním, ale hlubokým pocitem jistoty, že k někomu patří, že má někoho, kdo ho neopustí, na koho se může spolehnout (Matějček, 1986, s. 39) (Kraus, 2008, s. 81-83).

Pokud tedy rodina plní zmiňované funkce dobře, je vyšší předpoklad, že bude rodinou funkční. Taková rodina poskytuje svým členům zázemí po celý jejich život, je jedinci vzorem, uspokojuje naplno potřeby všech členů a tvoří základní kameny osobnosti dítěte. Je nutno ale upozornit na to, že rodina může být člověku v životě oporou, ale také může být zdrojem potíží, depresí, nenávisti, patologického chování, což může jedince negativním způsobem poznamenat.

3 ROLE RODINY V ŽIVOTNÍ DRÁZE DROGOVĚ ZÁVISLÝCH

V této kapitole, která je nosným bodem celé práce, se zabývám rolí rodiny, popisují poruchy rodičovské role a především se zaměřuji na rodinu jako rizikový faktor vedoucí k závislosti.

3.1 Role rodiny

„Prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává zřetelné stopy a v nějaké míře nás poznamenává a ovlivňuje“ (Kraus, 2008, s. 73).

Rodina je prvním prostředím, které jedince obklopuje, do kterého se rodí. Má nenahraditelnou a prvořadou úlohu ve formování našeho postoje k světu a utváření našeho života.

Tuto skutečnost potvrzují autoři Fischer a Škoda. Dle nich je dokonce rodina nejdůležitější sociální skupina, ve které člověk žije. Je pro člověka zdrojem zkušeností, vzorců chování, systému hodnot, zázemí pro seberealizaci, které nemůžeme získat jinde než v rodinném prostředí. Je také místem, kde dochází k uspokojování fyzických, psychických a sociálních potřeb. Rodina působí na jedince v průběhu jeho vývoje, je významným nositelem jeho budoucích společenských rolí a identity obecně (Fischer, Škoda, 2014, s. 155-156).

Ve vývoji jedince a v jeho utváření osobnosti hraje rodina klíčovou roli. *„Ta tkví především v procesu zespolečnění lidského individua, socializaci a kulturaci osobnosti“* (Kohoutek, 2009). Určitě si většina z nás vybavuje situace, kdy nás rodiče učili různým návykům, pravidlům a kulturním zvykům jako umývání rukou před jídlem, slušně pozdravit kolemjdoucí lidi, pustit starší lidi ve veřejné dopravě sednout, podání ruky při seznamování a další.

Co je tedy role? Matoušek pojem role definuje jako *„standardy chování očekávaného od jedince v určité sociální pozici, které určují kdy, kde a co má vykonávat“* (Matoušek, 2008, s. 180). Položme si ale otázku: *„Co je rolí rodiny?“*

Kohoutek se domnívá, že matka by měla být modelem ženskosti, vzorem lásky, něžnosti. Otec ztělesňuje pro dítě vzor síly, mužnosti, autority, disciplíny, dominantního chování, organizačních schopností a dovedností. Dále v textu uvádí, že v úplné rodině představují

rodiče pro děti model partnerského života. V neúplné rodině k tomu ale nedochází (Kohoutek, 2009).

Matoušek tuto myšlenku dále rozvádí a dodává: „*Nepřítomnost rodičovského vzoru znamená pro dítě vážný hendikep. Když je rodič v rodině přítomen, ale svou úlohu nezastává přiměřeně, mohli bychom s Matějčkem mluvit o subdeprivaci – je-li například otec alkoholik nebo matka postižena endogenní depresí*“ (Matoušek, 1993, s. 55).

Synonymem pro slovo role může být také funkce. Když bych tedy vycházela z funkcí rodiny uvedených v kapitole 2. 3, mohla bych říci, že rolí rodiny je chránit dítě a starat se o ně (funkce ochranná), učit je osvojovat si návyky a způsoby chování, vychovávat je (socializačně-výchovná funkce). Zprostředkovat společné trávení volného času (funkce rekreační, relaxační a zábavná), zajistit dítěti dostatečné materiální podmínky a v neposlední řadě dávat najevo city a budovat v něm pocit jistoty, lásky a bezpečí (emocionální funkce).

Matka je prvním člověkem, k němuž si dítě vytváří citový vztah a to už i v těhotenství. Vede dítě k tomu, aby mělo smysl pro řád a pořádek, pravidla a rituály (např. v ukládání ke spánku, vstávání, pro dobu snídane, oběda, večeře, procházky, přípravy do školy). Pokud dítě dodržuje matkou požadovaná pravidla, vzorně se učí pořádku a rituálům, odmění ho. Naopak, když je dítě nedodržuje, potrestá ho. Matky více dětem naslouchají, více porozumí jejím potřebám, neboť jsou to ženy. Rolí matky je o dítě pečovat, obstarávat mu základní životní potřeby a budovat u dítěte pocit jistoty a bezpečí. Řídí především citový svět dětí, např. jejich zacházení s negativními emocemi (smutek, strach), což lze bezesporu považovat za nepostradatelné pro pozdější sociální chování dítěte (www.kdejsitato.cz, 2016).

Otec umí zase věci více odlehčit a uklidnit. Bere aktivity s dítětem více s humorem a s větší hravostí. Přistupuje k problémům více racionálně a rozhodně, bez zbytečných emocí. Často odhlédne od složitého problému a věnuje svou pozornost něčemu jinému, je totiž velmi nerad vystaven dlouhodobému napětí. Pro dceru je otec jejím prvním mužem v životě, kterého má ráda, a podle kterého do určité míry posuzuje další partnery. Na druhé straně pro syna je otec průvodcem do světa mužů, zájmů, technologie, sportu a boje (Kalina, 2008, s. 45).

Otcové vymýšlejí nové hry, čímž dítě více podněcují. Zároveň ale na dítě kladou větší nároky než matka a více od nich vyžadují. Povzbuzují je v poznání dosud nepoznaného a učí dítě zůstat i přes zklamání u učení (otec posadí dítě opět na kolo, poté co spadlo) (www.kdejsitato.cz, 2016).

To, co jsem popsala výše, ovšem zajišťuje rodina funkční s harmonickým rodinným prostředím. Rodina a prostředí se ale také může stát zdrojem problémů a obtíží, což může podněcovat vznik různých psychických problémů a následného rozvoje sociálně patologických jevů (Fischer, Škoda, 2011, s. 156).

3.2 Poruchy rodičovské role

V kapitole 2.1 jsem zmínila, že rodina je ojedinělý typ sociální skupiny, která poskytuje nenahraditelné klima a prostředí jedinci pro jeho rozvoj. Rodina však nemusí představovat pouze zázemí a útočiště. Může naopak být zdrojem zátěže, nejrůznějších traumat, zanedbanosti a špatných vzpomínek.

Jak již bylo řečeno, role představuje očekávání, že se v určitých situacích budeme chovat nějakým způsobem. Ne každý rodič se však dokáže chovat, tak jak se to od něj během vykonávání rodičovských povinností očekává. A ne každý rodič má předpoklady vykonávat rodičovskou roli.

V případě, že se rodiče o své dítě z různých důvodů nemohou, nejsou schopni nebo nechtějí starat a vykonávat to, co je nezbytné pro jeho zdravý vývoj, hovoříme o poruchách rodičovské role (Fischer, Škoda, 2014, s. 156 – 157).

Ty třídíme následujícím způsobem:

- Rodiče se o své dítě nemohou starat
- Rodiče se o své dítě starat neumějí či nedovedou
- Rodiče se o dítě starat nechtějí
- Rodiče se o dítě starají nadměrně a hyperprotektivně (Fischer, Škoda, 2014, s. 157).

3.3 Rodina jako rizikový faktor vedoucí k závislosti

V jakých rodinách drogově závislí vyrůstali? Byly to nefunkční rodiny, v kterých se o ně rodiče nestarali, zanedbávali je či dokonce týrali? Nebo je to jen předsudek zakořeněný ve společnosti? Jednalo se o rodiny s častými konflikty a napjatou atmosférou nebo měli

harmonické dětství? Pochází uživatelé návykových látek ze sociálně slabších rodin nebo ne? Je to právě práce sociálního terénního pracovníka s touto cílovou skupinou a studium sociální pedagogiky, které propojují v práci s praxí, která ve mně evokuje tyto otázky, ale zatím jsem a ně nenašla odpověď.

Nešpor mluví o tom, že problém s drogovou závislostí se může objevit v každé rodině. Může jí být rozvedená rodina nebo naopak úplná, rodina věřících, rodina s nízkou úrovní vzdělání, ale i rodina vysokoškolsky vzdělaných rodičů (Nešpor, 2003b, s. 7). Tento fakt mohu potvrdit, jelikož jsem se ve své práci a během provádění výzkumu setkala s klienty z velmi rozmanitých rodin. Jsou mezi nimi i tací, kteří pochází z rodin s vysokou úrovní vzdělání, ale i nízkou. Klienti vyrůstající s milujícími rodiči, kteří svým dětem věnovali dostatek pozornosti a péče, ale také v rodinách kde je rodiče sexuálně zneužívali nebo fyzicky týrali.

Rodiny, v kterých se objevuje nějaké trauma, zneužívání, nezpracované úmrtí nebo psychická porucha, nazývá Cancrini jako závislost traumatického typu. Tentýž autor rozlišuje ještě neurotickou závislost. Tato závislost se vyskytuje u uživatelů, u nichž se v dětství hromadilo napětí, v rodinách se vyskytovaly nejasné vztahy plné viny a křivdy a partnerské obtíže. Přejímová závislost je naopak charakteristická vážnou duševní poruchou v rodině, bizarními vztahy, tabuizací, dvojnou a manipulativní komunikací v rodině. Poslední, sociopatická závislost se týká uživatelů, kteří ve svých rodinách zažili lhostejnost, kriminalitu, fyzické násilí a asocialitu v rodině. Těmto čtyřem vyjmenovaným typům závislosti odpovídají přiřazené znaky rodin, v nichž dotyční vyrůstali (Kalina, 2008, s. 46).

Na druhé straně Hajný v souvislosti s rodinami, ve kterých drogově závislí vyrůstali, mluví o tom, že „*rodinné prostředí závislých nelze jednoznačně charakterizovat a spíše než typickou rodinu závislého můžeme zobecňovat některé opakující se znaky, které se na rozvoji (spíše než na vzniku) závislosti podílejí*“ (Hajný, 2013).

Nešpor tyto faktory nazývá rizikovými, kdy za rizikový faktor můžeme považovat určitého činitele v rodině, který zvyšuje nebezpečí problému s drogami, a řadí mezi ně: Nejasná pravidla týkající se chování dítěte, nedostatek času na dítě zvláště v časném dětství, malá péče, nedostatečný dohled ze strany rodičů, nesoustavná a přehnaná přísnost, nedostatečné citové vazby dítěte, nepřiměřené fyzické násilí vůči dítěti, týrání dítěte nebo sexuální

zneužívání dítěte. Schvalování pití alkoholu a užívání drog u dětí. Malá očekávání od dítěte a podceňování ho. Špatné společenské fungování rodičů, rodiče jsou osamělí, vůči společnosti lhostejní nebo nepřátelští. Duševní choroba rodičů. Chudoba či nezaměstnanost rodičů. Rodina špatně funguje, výchova pouze jedním rodičem, který ji časově, nebo jinak nezvládá. Dítě žije bez rodiny a bez domova. Časté stěhování rodiny. Závislost na návykové látce, škodlivé či rizikové užívání návykové látky. Vážná duševní nemoc u manžela nebo manželky (Nešpor, 2003b, s. 8).

Hajný se s těmito faktory shoduje a rozšiřuje je dále ještě o: Nároky na předčasnou zralost dětí, děti se stávají důvěrníky rodičů, nadměrná volnost a liberální výchovný přístup, nadměrná náročnost a kontrola, manipulativní komunikace a vztahy, řešení negativních emocí náhradním způsobem a příliš časté či silné pocity studu či viny (Kalina, 2008, s. 46).

Hajný ve své další publikaci k faktorům, které mohou přispívat ke vzniku drogové závislosti, dále dodává: *„Při výzkumech vztahů mezi závislými a jejich rodiči se objevily jak nadměrně angažované, přehnaně ochraňující tendence, tak i chladné a lhostejné postoje. Objevuje se i podíl pití alkoholu u otců závislých na heroinu. Stanton zjistil problémy s pitím rodičů u více než 80% heroinistů. Mnoho závislých má ve své anamnéze nezpracovanou zkušenost s opuštěním nebo náhlou smrtí rodiče – obvykle otce. V rodinných historiích vidíme poměrně často nahromadění traumatizujících prvků: sebevraždy, psychická onemocnění, násilí, úmrtí, rozvody rodičů, chronické partnerské konflikty“* (Hajný, 2013).

Uvědomuji si, že výše uvedených rizikových faktorů je mnoho a obsáhnout je všechny by bylo vzhledem k rozsahu práce nemožné. Z toho důvodu jsem se rozhodla přiblížit je více v praktické části, jelikož se mi v teoretické části jeví další literatura jako nadbytečná. Pro větší názornost a propojení odborných poznatků s praxí dokládám u jednotlivých výroků informantů korespondující literaturu.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE

V praktické části této práce se zaměřím na samotný výzkum. Nejprve přiblížím cíl a výzkumné otázky, dále objasním použitý přístup, metodu sběru dat a zároveň vysvětlím, proč jsem si je vybrala. Následně vymezím výzkumný vzorek, stručně charakterizuji informanty a také nastíním etické aspekty výzkumu. V závěru kapitoly popíši, jakým způsobem jsem prováděla analýzu dat.

4.1 Cíl výzkumu a zvolené výzkumné otázky

Jelikož se ve své práci zajímám o roli rodiny v životní dráze drogově závislých, kladu si cíl mého výzkumu zmapovat orientační rodiny uživatelů návykových látek. Domnívám se, že je důležité mít představu o tom, v jakých rodinách drogově závislí vyrůstali, což by mohlo přispět k lepšímu pochopení těchto klientů a zároveň i k efektivnějšímu přístupu sociálních pedagogů k této cílové skupině.

Na základě tohoto cíle jsem si zvolila hlavní výzkumnou otázku: „V jakých orientačních rodinách vyrůstali uživatelé návykových látek?“ od které jsem následně vyvodila tři dílčí výzkumné otázky:

- „Jaké jsou společné znaky orientačních rodin uživatelů návykových látek?“
- „Jaké jsou vztahy v orientačních rodinách uživatelů návykových látek?“
- „Jaké rizikové faktory se vyskytují v orientačních rodinách uživatelů návykových látek?“

4.2 Použitý přístup a metoda sběru dat

Ve svém výzkumu uplatňuji narativní přístup, kterým je označován „*přístup zaměřený na dílčí, živou, osobní, jedinečnou a subjektivní zkušenost účastníka výzkumu a snahu porozumět jeho životu v kontextuálních souvislostech*“ (Milovský, 2006, s. 243). Čermák k tomu dále dodává, že „*příběh je chápán jako východisko i cíl narativního výzkumu*“ (Říhářek, Čermák, Hytrých a kol., 2013, s. 75). Pro svůj výzkum jsem si zvolila tuto metodu, jelikož se ve své práci zabývám příběhy informantů, v kterých se zaměřuji na jejich dětství a snažím se porozumět, v jakých rodinách vyrůstali. Pod pojmem zkušenost mám na mysli, v souvislosti s tématem a cílem této práce, život respektive dětství uživatelů návykových látek v orientačních rodinách. Svoji volbu umocňuji výrokem Clandinima a

Conellyho, kteří uvádí, že „*narrativa je nejlepším způsobem reprezentace a porozumění zkušenosti*“ (Blatný, 2006, s. 89).

Narativní výzkum implikuje využití kvalitativního přístupu, jehož přínos spatřuji především v hlubším proniknutí do dané problematiky (Švaříček, Šedřová, 2007, s. 24) a v hledání porozumění sociálního nebo lidského problému (Hendl, 2008, s. 50).

Abych byla schopna dostat se hlouběji do dané problematiky, použila jsem v rámci kvalitativního přístupu metodu narativního rozhovoru, pomocí něhož jsem veškerá data získávala. Téma dětství v orientační rodině považuji za velice široké a nelze je dle mého názoru obsáhnout připravenými otázkami. Z tohoto důvodu mi volba narativního rozhovoru připadala vhodná. Příběhy informantů jsou navíc natolik osobité a individuální, že by bylo nežádoucí omezit je na otázky v strukturovaném rozhovoru. To by mohlo vést k opomenutí nějakého okruhu. Svůj předpoklad dokazuji i tvrzením Hendla, který uvádí: „*Při narativním rozhovoru není subjekt konfrontován se standardizovanými otázkami, nýbrž je povzbuzován ke zcela volnému vyprávění. Vychází z předpokladu, že existují subjektivní významové struktury o určitých událostech, které se vyjeví při volném vyprávění, a naopak neprojeví při cíleném dotazování*“ (Hendl, 2008, s. 176). Navíc se domnívám, že případné „odbočení“ informantem od tématu s sebou může přinést spoustu nových informací.

Při realizaci samotného sběru dat jsem zahajovala rozhovory s informanty větou: „*Povyprávějte mi o svém dětství.*“ Poté jsem informanty nechala volně vyprávět. Popřípadě jsem se prostřednictvím otázek snažila informanty podněcovat k mluvení o svém dětství a rodině, následně jsem se doptala na věci, které jsem potřebovala. Milovský k tomu dodává: „*Tazatel by neměl vyprávěče zbytečně přerušovat, zasahovat do dějové linie či jinak nevhodně vyprávění měnit. Cílem je získat co nejvíce autentický materiál, u kterého předpokládáme, že způsob, jakým jej vyprávěč strukturoval, dělil a časoval jednotlivé části, zdůraznil, či naopak upozadil určité pasáže atd., je důležité a nese v sobě velmi cenné informace o vyprávěči samotném, o jeho životě, zkušenostech, prožitcích atd.*“ (Milovský, 2006, s. 158). Díky této formě rozhovoru si sami informanti mohli určit, co do rozhovoru zahrnou a co ne, což při výběru sehrálo také velkou roli, jelikož téma dětství považuji za velice citlivé a chvílemi i nepříjemné až traumatizující.

Tento fakt potvrzuje výňatek z rozhovoru s jedním z informantů:

Bruno: „Já nevidím dětství moc hezky. A už mě to ničí celkem teďka. Teď si to uvědomuju no (důrazně).“

Já: „Kvůli těm vzpomínkám?“

Bruno: „No, ničí mě to no. Dlouho jsem o tom dětství nemluvil. Dlouho jsem nad tím nepřemýšlel. A já zjišťuju, že jsem... Čím jsem starší, tím na to hledím jinak a... Takhle. Čím jsem starší, tím se mi to bere hůř a hůř a jsem rád, že to bude jeden z posledních rozhovorů o té rodině. Protože už nechci...“

Vzhledem k tomu, že mi tedy nejde o generalizaci nebo zobecnění výsledků na celkovou populaci drogově závislých, ale o hlubší pochopení vybrané problematiky, uplatnila jsem ve svém výzkumu kvalitativní metodu, konkrétně narativní výzkum. Jako metodu sběru dat jsem si zvolila narativní rozhovor. Přínos této zvolené metody spatřuji především ve větším náhledu a v lepším porozumění role rodiny v životě cílové skupiny této práce.

4.3 Výběr a charakteristika informantů

Jelikož je tato práce zaměřena na populaci uživatelů návykových látek, bylo mým hlavním záměrem sesbírat informanty, kteří by reprezentovali daný jev, tedy uživatele nelegálních návykových látek mající dlouholetou zkušenost s drogou a zároveň už jsou ve fázi života, kdy už si prožili dětství ve svých orientačních rodinách.

Pro výběr vzorku jsem použila metodu záměrného (účelového) výběru, kdy na základě daných kritérií či vlastností, které předem známe, cíleně vybíráme určitý počet zástupců pro výběrový soubor, kteří toto kritérium nebo stav splňují (Milovský, 2006, s. 137).

Celkem jsem pro svůj výzkum získala šest informantů, respektive klientů Terénního programu Brno a Drogové služby Vyškov, Společnosti Podané ruce o.p.s..

Výzkumný vzorek se skládá ze čtyř mužů a dvou žen. Čtyř intravenózních¹ uživatelů pervitinu, jednoho intravenózního uživatele heroinu a informanta, který v současné době neužívá. Vzhledem k počtu informantů bych ráda zdůraznila, že výsledek nelze generalizovat na celkovou populaci drogově závislých.

---

¹ Intravenózní aplikace neboli nitrožilní aplikace je způsob vpravení tekuté látky přímo do žíly.

Tabulka č. 1: Základní charakteristika informantů

Jméno	Věk	Věk prvního užití drogy	Délka užívání drogy	Užívaná droga	Počet sourozenců	Typ rodiny
Bruno	33	15	15	pervitin	7	rekonstruovaná
Marek	47	14	30	pervitin	3	úplná
Erika	-	14	-	pervitin	1	úplná
Darina	27	18	9	pervitin	1	rekonstruovaná
Dan	32	17	15	pervitin	1	neúplná
Zbyněk	20	10	10	heroin	9	úplná

Zdroj: Vlastní

4.4 Etické aspekty výzkumu

Během provádění výzkumu a přepisování jednotlivých rozhovorů jsem vycházela z principů Etického kodexu sociálních pracovníků České republiky, který ukládá povinnost chránit klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení (Společnost sociálních pracovníků, 2006).

Důvodem toho, proč jsem vycházela z Etického kodexu sociálních pracovníků je fakt, že řada sociálních pedagogů působí v sociální oblasti jako vychovatelé, terénní sociální pracovníci či sociální poradci.

Z toho vyplývá, že během výzkumu bylo zapotřebí řešit několik etických aspektů. Především anonymitu, která spočívala v tom, že jsem všechny provedené rozhovory anonymizovala. Změnila jsem jména informantů a všechny důvěrné údaje, které by mohly informanta jakkoliv identifikovat.

Před začátkem samotného rozhovoru jsem informanty seznámila s tématem této práce, vysvětlila jim, co je předmětem výzkumu, k čemu rozhovory potřebuji a jak bude se získanými daty zacházeno. Sdělila jsem jim, že s veškerými údaji budu nakládat anonymně, tudíž nikde nebudu uvádět jejich jméno. Každého informanta jsem se zeptala, zda souhlasí s nahráváním rozhovoru. Vyplnění formuláře jsem po informantech

nepožadovala, jelikož se domnívám, že by tento požadavek mohl působit rušivě. Jejich souhlas jsem si nahrála na mobilní telefon, tak jak uvádí Švaříček a Šed'ová: „*Kromě principů důvěryhodnosti je dalším důležitým principem v každém sociálním výzkumu získání souhlasu od účastníka výzkumu. To by měl výzkumník nějakým způsobem zdokumentovat (nahrát na diktafon, vyplnit formulář)*“ (Švaříček, Šed'ová, 2007, s. 46).

Výběr informantů pro svůj výzkum jsem realizovala během terénní práce a monitoringu ve Vyškově a v situacích, kdy přišli do zázemí kanceláře Drogové služby Vyškov, Společnosti Podané ruce. Dále jsem oslovovala informanty pravidelně každý pátek na Terénním programu v Brně, stejné společnosti. K oslovování docházelo v určitou dobu na určitém místě v terénu, kam klienti pravidelně docházeli. Toto místo ovšem vzhledem k mlčenlivosti dle §101 zákona 108/2006 Sb., o sociálních službách, kterou jsem vázána, nemohu sdělit.

Rozhovory probíhaly většinou v kontaktní místnosti Drogové služby Vyškov nebo kavárnách, restauracích a veřejných prostranstvích. Délka rozhovoru se odvíjela od komunikačních schopností, „upovídání“ a časových možností informantů. Časové rozpětí rozhovorů se pohybuje od 20 do 60 minut. Na závěr jsem vždy informantům poděkovala a v případě, že se rozhovor odehrával v kavárně či restauraci, jsem jim zaplatila útratu jako projev díky za poskytnutí rozhovoru.

Velkou obtíží během poskytování rozhovorů byla časová vytíženost klientů. A tak i přesto, že jsem si stanovila hodinový rozsah rozhovoru, který byl dán z důvodu obšírnosti tématu, docházelo k tomu, že mi klient nemohl věnovat tolik času, kolik bych potřebovala, anebo se dokonce během rozhovoru nečekaně zvedl a odešel. Příčinou nedostatku času a odcházení v průběhu rozhovoru mohl být životní styl cílové skupiny či aktuální stav intoxikace drogou.

5 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této kapitole se věnuji analýze a interpretaci dat samotného výzkumu, která se opírá o rozhovory s informanty a snaží se směřovat k cíli bakalářské práce a k zodpovězení hlavní výzkumné otázky, kterou jsem si pro svůj výzkum zvolila. Napřed objasňuji výběr zvolené metody analýzy a zároveň ji definuji. Následně popisuji postup analýzy, pomocí níž se pokusím analyzovat získaná data.

Po skončení všech rozhovorů s informanty jsem provedla transkripci, tedy doslovné přepsání všech audiozáznamů a upravila všechny osobní či identifikační údaje. Výstupem rozhovorů byly přepsané texty, které bylo třeba podrobit analýze.

Zvážení možností, které mám a fakt, že pracuji s velmi jedinečnými a osobitými příběhy ve mně evokovalo rozhodnutí se pro narativní analýzu. „*Předmětem narativní analýzy může být jakýkoliv lidský výtvar obsahující, resp. zachycující určitý příběh nebo jeho části, označujeme jej jako narativní materiál. Narativním materiálem mohou být různé typy literárních prací, autobiografie, deníky, zachycená běžná konverzace, interview atd.*“ (Milovský, 2006, s. 242). Tato informace sice poukazuje na důvod výběru této metody, ale nevysvětluje, co to narativní analýza je. Pro účely své práce použiji definici Čermáka a Chrze: „*Jestliže tedy jedinec prostřednictvím narativní konstrukce strukturuje, organizuje a interpretuje svoji životní zkušenost, lze narativní výzkum chápat jako metodu interpretace této interpretace, rekonstrukce konstrukce, převyprávěním vyprávění*“ (Říháček, Čermák, Hytrych, 2013, s. 76).

Nedílnou součástí narativní analýzy jsou čtyři interpretační perspektivy: holisticko-obsahová, holisticko-formální, kategoriálně-obsahová a kategoriálně-formální (Čermák, Hiles, Chrz, 2007, s. 3-14).

S ohledem na výzkum a cíl práce jsem upřednostnila holisticko-obsahovou perspektivu, v rámci které se výzkumník „*zaměřuje na životní příběh jedince jako celek a především na jeho obsah. Když analyzuje separátní části příběhu, pak tak činí ve světle obsahu, který se vynořuje ze zbytku narativity nebo v kontextu příběhu jako celku*“ (Blatný, 2006, s. 98). A také kategoriálně-obsahovou perspektivu, kde „*základní jednotkou kategoriálního přístupu k analýze jsou dílčí témata či kategorie vyjmuté z původního příběhu či textu*“

(Říháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, s. 77). A právě obsahově-holistickou perspektivou se zabývá následující kapitola.

5.1 Holisticko-obsahová perspektiva

Autoři Ivo Čermák, Tomáš Říháček, Roman Hytych a kol. v publikaci Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy demonstrují na ukázce příběhu zaměřeného na zkušenost žen s onemocněním rakoviny prsu postup holisticko-obsahové analýzy následujícím způsobem:

„V další fázi analýzy jsme se zaměřili na jednotlivé mezníky příběhu – konkrétní události či dílčí epizody. Zároveň lze tímto způsobem provést určité pracovní shrnutí příběhu, či „převyprávění vyprávění“, které může výzkumníkovi následně napomoci v lepší orientaci v příběhu. V této fázi analýzy jsme text opakovaně pročítali a jednotlivé mezníky si značili na okraj textu. Tento způsob analytické práce se svým zaměřením na konkrétní obsah jednotlivých mezníků – epizod nejvíce blíží holisticko-obsahové analýze“ (Říháček, Čermák, Hytych a kol., 2013, s. 80).

Dále doporučuje identifikovat body obratu v příběhu a formovat jádrovou narativitu, tj. téma, které je živé a smysluplně prochází celým textem (Čermák, Hiles, Chrz, 2007, s. 10).

Na základě výše uvedeného postupu jsem proces holisticko-obsahové analýzy započala opakovaným pročítáním příběhu. Následně jsem barevně vyznačovala momenty a body, které v příběhu vystupují jako důležité a klíčové. Snažila jsem se všimnout si zajímavých a překvapivých prvků a zároveň jsem hledala téma, které rezonuje celým příběhem. Před samotnou interpretací příběhu informanta jsem si pro lepší názornost a jako pomocný materiál přenesla na časovou osu okamžiky a období, které v životě informanta sehrály roli. Následně jsem se pokusila o převyprávění hlavní linie příběhu. Pro větší důvěryhodnost jsem interpretaci příběhu prokládala konkrétními citacemi z rozhovoru.

Ráda bych poznamenala, že jsem kvůli větší autentičnosti výpovědi informantů nijak neupravovala. Mohou se v nich tedy objevit gramatické nebo stylistické chyby.

5.1.1 Informant Bruno

Informant se na samotném počátku svého vyprávění vrací do svých tří let, kdy ho adoptovat jeho otčím. *„Ve třech letech mě adoptoval můj otčím, mámin manžel, mě dal jeho příjmení a od té doby to teda všechno začlo. Je to alkoholik, hnusnej, škaředej,*

odpornej člověk, kterej mlátil matku, mlátil mě. A prostě to bylo hnusný.“ Informantovo dětství je, jak se zdá, plné “boje a utrpení“. Celým příběhem rezonuje téma domácího násilí, fyzického týrání a negativních vztahů v rodině.

Z příběhu je zřejmé, že jeho dětství nepatřilo k těm šťastným a bezstarostným, plného lásky a radostných okamžiků. „*To bylo hrozný. Já už bych nechtěl být dítětem ani náhodou jako. Ani náhodou.*“ Toto období je protkáno vzpomínkami na opilého a agresivního otce, šrámy a úrazy které mu způsobil. Také vzpomínkami na život na ulici a prostituci.

„*On se právě vrátil v neděli odpoledne po obědě a já jsem byl od pátku sám doma a já jsem si nesměl vzít jídlo. No a já jsem to nevydržel a v neděli odpoledne jsem si ohřál v mikrovlnce kuře s rýží. A jako naschvál, zrovna přijížděl otčím. A málem jsem skončil na Aru kvůli tomu. Já jsem byl tak skopanej kvůli tomu. Ale dotěd'ka nepochopím proč.*“

„*Já si vybavuju Vánoce. To ani nebudu popisovat. To otčím přišel vožralej na Vánoce, na Štědrej den. Všechno to tam rozmlátil. Dárky tam rozházel a pak vodjel. To byl náš Štědrej den.*“

Zážitky a chvíle, které informant ve své orientační rodině prožil, v něm vypěstovaly záporný postoj k rodině.

„*Oni nejsou moje rodina. Já je mám jenom papírově ted'ka. A vím, že ted'ka až si to jméno změním úplně, tak už nebude o čem si povídat. Takže oni už nebudou.*“

„*Já k nim necítím vůbec nic. A to je právě to. Jako otčima nenávidím. A matku, tak je to matka, tu nemůžeš nenávidět, ať se chovala, jak se chovala. Ale rozhod jsem se, že jim budu posílat ten nejlepší pocit, jakej můžu posílat, a to není nenávisť nebo něco, ale lhostejnost. Oni jsou mi úplně ukradení. Tím pádem jsou vlastně zbyteční v mém životě a to je to nejlepší, co můžeš cítit.*“

Se svým otcem nevycházel vůbec dobře. Neměl ho rád. Dokonce ho nenáviděl za to, co dělal matce a hlavně za to, co dělal jemu. Při vyslovení slova otec se informantovi vybaví spousta sprostých slov a škaredých nadávek. „*Můžu sprostě? To je zmrď prostě. To nic jinýho není. Já sprostě nenadávám. Já neumím moc sprostě mluvit, ale todle je, ale já to řeknu, to je mrďka prostě. To není člověk. To je, to je. Já nemám slov, když o něm mluvím. To je prázdno. Ten člověk. To není člověk, to je něco, nějaká skvrna někde v mém životě, která tam nemá co dělat jako. To je prostě zbytečnej člověk. Úplně zbytečnej.*“ Odpor

k otci je hmatatelný v celém rozhovoru. Na druhé straně, při vyslovení slova matka cítí informant lítost. „*Chce se mi brečet, i když si hraju na tvrdáka, tak bych chtěl mámu no. Hrozně bych chtěl mámu. Já jsem měl pseudomaty za tu dobu jako. Těch se našlo, ale všechno to byly pseudomámy, který prostě necítily moje city, moje problémy. Moje výtržnosti. Máma by to měla pochopit.*“ I přesto, že informant v patnácti letech odešel z domova (viz. dále) a ztratil tak svou matku, jeho matka tu pro něj, nadneseně řečeno, během dětství také nebyla. „*Já to vidím až teďka v dospělosti, že se mi matka nevěnovala. A to všechno sleduju zpětně. To, co si musím zjišťovat, to jsem mohl vědět dávno jako. Tady tyhle věci. Mohla koukat na mě, sledovat mě. Mohla mi vysvětlovat, jak se onanuje, co jsou vložky a na co je kondom a proč je toto a proč je támhle to. Já jsem nebyl, já si uvědomuju, že jsem tam vlastně nebyl.*“ Ovšem oporu a „milující matku“ spatřoval informant ve své babičce, která pro něj hrála v jeho životě důležitou roli. „*Já jsem říkal babičce mami. Ona byla moje máma.*“

Následujícím mezníkem v dětství Bruna byla zpráva o jeho osvojení. Informant nevěděl, že je adoptovaný. „*Jo, mě neřekli, že jsem adoptovanéj. Ty máš tatínkovi oči a ty máš tatínkovi vlasy, ty máš tatínkovo chování a ty máš tatínkovu povahu.*“ Pravdu zjistil až ve svých čtrnácti letech. „*Já jsem se to dovtíпил někdy kolem třinácti let. Tak jsem se ptal matky, ta mě řekla, že to tak není. No a ve čtrnácti jsem se to dozvěděl úplně jako. Já jsem šel za babičkou a ta mi to práskla teda. Tak ji zmlátil otčím za to, že mi to řekla. No a za půl roku jsem odešel já. Důvodem odchodu z domu byla informantova sexuální orientace, která vyplynula na povrch v patnácti letech. To s sebou přineslo zlomový okamžik v jeho životě. Bruno už během raného dětství cítil, že s ním „není něco v pořádku“. „*Neuměl jsem to pojmenovat, ale tušil jsem to už ve školce. Jsem se převlíkal za baletku, za princeznu a za vílu a tady tydle věci. Tak mě pak zmlátili, že nebudu baletka, tak jsem říkal, že chci bejt aspoň víla. On mě dával na fotbal a na hokej a na různý sporty. Ale já jsem chtěl tancovat, já jsem chtěl hrát na saxofon a tohle dělat. A von, že tancujou buzeranti a že já nebudu tancovat. Kdyby věděl, jak byl tenkrát blízko pravdě.*“ Rodiče zásadně nepřijali informantovu homosexuální orientaci. Matka synovu náklonost k mužům vnímala jako nemoc a viděla řešení v léčbě. Otec situaci řešil násilím. „*Že prý na psychiatrii, že to vyléčíme a já říkám co, já nejsem nemocnej. A vona, že jo a hlavně neříkej to tatínkovi. A vona mu to pak řekla sama. A já jsem letěl z vokna.*“ Hlavní zápletkou Brunova dětství a následného dospělého života jsou neustále se opakující propady. Linie příběhu nabírá*

sestupný směr. Vše vygradovalo vyhozením z domova, což informantovi zásadně změnilo život. Neměl kam jít. Ke své babičce jít nemohl, protože hrozilo, že by jí otčím zmlátil, pokud by ho nechala u sebe a poskytla mu střechu nad hlavou. Informantovy kroky tedy mířily do Prahy na hlavní nádraží, kde se živil prací v sex byznysu. *„Takže jsem šel do Prahy na ten hlavák a tam jsem prostituoval za párek v rohlíku. Jsem tam šlapal za polívku v automatech.“* Život na ulici nebyl jednoduchý. Bruno prostituoval a kradl, aby měl co jíst. Ovšem, jak sám uvedl, prostředí a lidé kolem něj mu dali to, co v dětství neměl – dali mu domov. *„Můj život vůbec nesměřoval k tomu, abych byl šlapka, abych byl feťák. Vůbec, ani náhodou. A prostě jsem cítil, že jsem tam, kde jsem a bylo mi tam dobře. Já vím prostě, že mezi šlapkama, mezi kurvama, mezi feťákama mi bylo bezvadně. Prostě mi bylo skvěle. Dalo by se říct, tak jak doma ne. Ještě líp. Bylo mi najednou jako doma. Bylo mi bezvadně.“*

Informant žil nějakou dobu na ulici, kde zakusil i svojí první zkušenost s drogou. Drogy jsou dalším významným aspektem v Brunově životě už od jeho patnácti let, kdy si dal svoji první „čáru“ pervitinu na toaletách v Praze. *„Původně úplně mi dala sestřenka čáru na záchodě v Praze. Já jsem vůbec nevěděl, co mi dává jako.“* Nájezd a stavy po užití drogy neměly za účinek pocit euforie a uvolnění. Jeho první zkušenost byla spíše negativní. *„Poprvé to byly divný stavy.“* To ale informanta neodradilo, nebyla to jeho poslední dávka pervitinu, kterou si dal. Droga pro něj byla něco nového. Vnímal to jako dobrodružství, jako dva roky prázdnin a pervitin jako „pomocníka“ k uvolnění během poskytování sexuálních služeb. Postupem času se to ale změnilo. *„Já jsem to bral prvně prostě jako dobrodružství. No a potom jsem zjistil, že je to moje berla. Já jsem to měl na sex původně v těch patnácti a pak jsem zjistil, že bez té berličky nedokážu být. Že mi pomáhá přenýst ulici, přenýst samotu, přenýst deprese.“*

Následně se v příběhu přesouváme o pár let dále, do doby kdy Brunovi bylo dvacet pět let. Odseděl si výkon trestu odnětí svobody za krádeže v obchodech a chce začít nový život. Chce být „čistej“, najít si bydlení, začít cvičit. Jenže život mu dává další ránu, tentokrát osudovou. Znatelně nejvýraznější propad v příběhu představuje pozitivní výsledek testu na infekční onemocnění HIV. *„Mě pustili a já jsem se rozhodl teda, že budu čistej. Protože já jsem měl normálně 120 kilo. Tak jsem posiloval, začal jsem cvičit a rozhod jsem se, že nebudu brát drogy. Našel jsem si práci, bydlení. Přestal jsem brát drogy. Prostě jsem úplně na všechno předtím zanevřel. A všechno bylo v pohodě. Všechno bylo perfektní. No,*

a jednou přišli holky z rozkoše bez rizika, a že pojd', půjdeš se votestovat. A já říkám proč, já jsem ted' vyšel z kriminálu, tak proč. To bych něco věděl. A tak si to jenom zkus, jenom ze srandy. Říkám, tak jo. No a tak to začalo zase. A já jsem fakt, tehdy v sedmnácti přestal brát drogy a začal jsem žít jinak. A stejně je to k ničemu. K čemu, když mi to zase tak hodilo klacky pod nohy.“

Zdá se, že informantův příběh je protkán samými katastrofami. Považuji ale za důležité zmínit, že tento aspekt se do nálady informanta během vyprávění příběhu nepromítl. Rozhovor se odehrál ve velmi příjemném duchu. A i přesto, že je informant společností diskriminovaný, má několik rysů, které ho řadí hned do několika menšinových skupin a spoustu důvodů stavět se ke světu záporně, zůstává stále pozitivní a tyto skutečnosti se snaží si nepřipouštět. „*Já už nic jinýho od života neočekávám. Jen to bejt šťastnej.*“

5.1.2 Informant Marek

Informant samotný úvod rozhovoru začíná tím, že měl nádherné dětství. Z celého vyprávění je poznat, že svoji rodinu vnímá velmi pozitivně. „*Hele ve svý podstatě je to vo tom, že když jsem byl dítě, tak jsme byli všichni takový kolečko, takový klubičko prostě a všichni tam prostě fungovali, ten dělal to, ten dělal ono. A víš co, v žádným případě se nedá říct, že bych začal brát drogy, protože táta emigroval, v žádným případě se nedá říct, že bych začal brát drogy, protože prostě by máma byla špatná, prostě to bych lhal a taky by to bylo špatně.*“

V informantově příběhu hraje důležitou roli pobyt v Japonsku, kam se ve svých čtyřech letech odstěhoval se svoji matkou. „*Já jsem tam byl s mámou na ambasádě od těch čtyř let. Tak do svejch čtrnácti, takže jsem si sem jezdil dělat jenom vysvědčení, víš jak.*“ Informant na dětství v Japonsku vzpomíná velmi rád. Celé dětství je podkresleno pozitivními zážitky, které s sebou nesl život tam. „*Tam bylo krásně, tam bylo dobře. Tam jsem dostal základ pro to svoje sportování, a proto mi to deska jde vo trochu líp. Jak to abstinování, tak ta ostatní krize vokolo toho. Díky tomu si myslím, že to mám daleko jednodušší.*“ Tohle období trávil informant do svých šesti let na ambasádě. Poté začal navštěvovat i japonskou školu a učil se bojovým uměním. „*Je to vo tom, že do šesti let jsem ho trávil na ambasádě a nemohl jsem mezi normální žáky a díky tomu teda, že maminka měla to svý postavení na ambasádě, tak jsem se dostal i do tý školy, která byla*

pro ty vopravdu nej nej jako. Pak mě teda začaly bavit ty klasický bojový umění. Ty mě teda chytily hodně.“

Mezitím, co Marek žil život se svojí matkou v Japonsku, jeho sourozence vychovávala babička v České republice. Díky vzdálenosti, která je mezi sebou dělila, se se sourozenci vídal informant spíše sporadicky. *„Ve svý podstatě, my jsme se viděli dvakrát nebo třikrát do roka. Jezdili jsme sem prostě na prázdniny, na Vánoce. Všem sourozencům se dělaly narozeniny. To je kus cesty, že jo a takže všichni měli narozeniny ve stejnej den.“* Volné chvílky s celou rodinou, kterých nebylo zrovna moc, si snažili vždy nějak vynahradiť a strávit je společně. *„Tak my jsme byli nad Želivkou nebo u Želivky, pak jsme jezdili ještě k druhý babičce, ta měla zase barák u Mělníka. Do Rousínova, tam jsme chytali pstruhy a takovýhle věci. Takže ve svý podstatě když ta rodina chtěla, tak byla vždycky spolu a když jsme se prostě vrátili, tak jsme byli spolu všichni.“*

Zlom přichází v informantových 14 letech, kdy se vrací z Japonska zpět do České republiky. *„A ve svý podstatě problémy mi začaly, až když jsem se vrátil prakticky. Zde doposud pomyslná stoupající křivka příběhu klesá směrem dolů.“*

S návratem zpět do vlasti přichází i první zkušenost s drogou. Tento mezník se odehrává ve 14 letech. Faktorů, které přispěly ke vzniku závislosti bylo více. *„Zvědavost, dohnat staršího brácha, bejt stejně dospělej. Já nevím, prostě spousta nesmyslných věcí, na který se prostě dneska dívám strašně z patra, ale tenkrát že jo. Čtrnáctiletýho nebo patnáctiletýho kluka, prostě dohnat ty starší a bejt na jejich úrovni. Brácha už měl taky něco vodjetýho na těch drogách. Měl spoustu známejch, spoustu hezkejch holek. To čtrnáctiletý, patnáctiletý kluk todle to všechno chtěl zvládnout, chtěl jsem to mít taky, že jo. Tam, je těch věcí strašná spousta. Proč, proč. Významným aspektem při vzniku závislosti byl pocit samoty, který sehrál svou roli a přispěl k užití drogy. „Já jsem tady moc kamarádů neměl. Já jsem si prostě se spoustou lidí nerozuměl. A já jsem byl třeba přesvědčenej vo tom, že kdybych tenkrát s mámou z toho Japonska nevodjel, tak bych si k drogám třeba nikdy nečuch. To je prostě vo tom, že já jsem tady vopravdu neměl kámoše.“* Situace se zhoršuje. Příležitostné užívání pervitinu přechází v šestnácti letech v pravidelné. A způsob aplikace je hned od začátku intravenózní. V harmonické rodině se náhle objevuje zlom. Pravda o závislosti obou synů vyšla najevo. Nejprve na staršího bratra. *„A je to vo tom, že prostě když na brácha ruply drogy, tak je to vo tom že máma to*

s ním určitě probírala a snažila se to utulát. Pro ty další sourozence to bylo tabu, ale samozřejmě to všichni věděli, že jo. A ve svý podstatě, to bylo vo tom, že kdyby se doma mluvilo víc vtevženějc, tak bych z toho možná mohl mít větší respekt, i když si myslím, že je to nesmysl.“ A později i na informanta. Když se ukázalo, že druhý nejmladší bratr užívá drogy taky, přestalo být téma drog v rodině tabu. Matka závislost dávala za vinu bratrovi informanta. A i když se může zdát, že hlavním aktérem a příčinou, proč Marek „čuchl“ k drogám, je starší bratr, informant to vnímal jinak. „Byl to nesmysl jo. Je to vo tom, že kdybych to prostě neměl čistý vod něj, nebo vod těch jeho kámošů, tak bych si prostě dával špinavý někde jinde. Takže i když to samozřejmě bylo špatný, tak si volili ten nejlepší možnej druh toho prostě jak mi to prostě podat, abych se nezabil, nezblblul. Matka se celou situaci snažila řešit. „Se mi snažila ze začátku nějakým způsobem domlouvat. Ať prostě chvilku dělala bubáky, že prostě se snažila bejt jako by nepříjemná. Taky si prostě dokázala o tom něco přečíst, sehnat si nějakou beletrii, zeptat se známejch, aby vlastně věděla jakým způsobem prostě to léčit. Postupně se matčina snaha o synovu abstinenci propadá níže a níže. „Tak prostě pak přišla na to, že to nemá cenu.“ Až nakonec rezignuje. „A my jsme se samozřejmě dohodli, že když jsem šel třeba k mámě, tak to bylo prostě vo tom, že vona díky tomu, že měla spoustu známých prostě. Vopravdu dobrejch známých, ať to byl Saudek nebo ti, kteří chodili k nám domů, tak to prostě bylo vo tom, že tam byla prostě ta dohoda, že tam nebudu chodit vyjetej. Ale ve svý podstatě v tětch dobách, kdy jsem teda brával, tak teda jsem tuhle zásadu ctil.“

Další mezník v životě Marka přichází velmi záhy. Příběh se propadá skoro až na samé dno, když život informanta zasahuje smrt bratra. Toho zastřelili během emigrace. Krátce po této události nastupuje Marek na výkon trestu odnětí svobody. Byl odsouzen na 25 let, nepodmíněně, za vraždu policisty. Zabil mu bratra. Z celého trestu si „odseděl“ 14,5 let.

V celém příběhu je cítit matčina oddanost k rodině, což dokazuje i to, že na syna nezanevřela ani po nástupu do vězení a chodila ho navštěvovat. Také je zde vidět velmi kladný vztah informanta k rodině, nedá na ni dopustit. „Je, to vo tom, že já jako dítě jsem nebyl ničím nadanej, ale je teda fakt, že ať to byl brácha, kterej prostě dělal s drogama, byl v nich nejlepšší jo, ať to byla ségra, která prostě začala kreslit šaty a nakonec teda skončila u vlasů, tak je to vo tom, že má prostě vopravdu čtyři vlasový studia.“

Na celém příběhu Marka pozoruji jeden zajímavý prvek, kterým je idealizace rodiny. Ten demonstruji na následující výpovědi informanta: *„Moje máma byla suprová, můj táta byl suprovej a my sourozenci byli taky suproví. Ať to byl starší brácha, kterej prostě už v té době lítal u těch drog nebo ať to byly ségry, ať to byly holky...Prostě, my jsme se ani jeden na druhýho nevykašlali.“*

5.1.3 Informantka Darina

Počátek samotného vyprávění se odehrává v době, kdy se Darina narodila. V té době její matka a otec žili u rodičů z otcovy strany. Společné soužití s prarodiči „nedělalo dobrotu“ a bylo často i příčinou hádek mezi manžely – Darininými rodiči. Vztah tento problém neunesl a rozpadl se. *„No tak já jsem se teda narodila a maminka s mým tatínkem vlastně žili u jeho maminky a to moc dlouho nevydrželo skrz taky to vlastně. Takže když mně byl rok, tak šli nějak od sebe, potom si vlastně máti našla někoho jinýho, tak se spolu vzali a měli vlastně mýho bráchu, no a byli spolu dlouho, aspoň nějakých 10 roků.“*

Všichni žili společně jako rodina – Darina, matka, otčím a nevlastní bratr. Vše se zdálo být v naprostém pořádku až do Darininých šesti let, kdy se z doposud milujícího manžela „vyklubal“ agresor, který se dopouští násilí na své ženě. *„A co si ještě pamatuju jako malý děcko, když jsme chodili do první třídy nebo tak, tak tam se projevilo právě tak jakože máti hodně bil jako.“* V této části vyprávění jsou zachytitelné negativní vzpomínky na otce a domácí násilí, na které Darina nevzpomíná velmi ráda. *„No a prostě úplně za nesmysly, jakože jsme museli doma stát v pozoru a jakože a prostě hledal chybičky úplně na čemkoliv. Si pamatuju třeba, že nás jednou jako prostě naložil, jsem mu říkala tati, takže nás naložil prostě táta do auta a vozil nás prostě, jakože po Brně. Jakože hledáme maminku, že se někde kurví nebo něco takovýho jo.“* Fyzické násilí páchané na matce bylo pro Darinu silným stresujícím zážitkem, který ji značně poznamenal. Následky si nese dodnes. *„Třeba mě to poznamenalo tím, že mně nedělají dobře jako nějaký stresový situace. Nebo tak, že prostě někdo začne křičet a prostě já jsem hned roztřepaná, prostě nemám to vůbec ráda.“* Celá situace vygradovala odchodem z domova a odstěhováním se k rodičům. Matka se pokoušela dát manželovi ještě druhou šanci, aby zachránila rodinu. Vše se ale „vrátilo do starých kolejí“ a tak se rodiče Dariny rozvedli. *„A on se pak odstěhoval. Se vystěhoval úplně z bytu, takže se prostě rozváděli a soudili se o byt jako. O*

byť jsme nakonec přišli no. Pak se k němu teda, ještě než se rozvedli, tak se máma k němu vrátila, jakože skrz nás, jakože děcka, jakože chtěla.“

Jak je vidět z výše uvedených řádků, Dariny rodiče se rozvedli. S rozvodem přichází v jejích dvanácti letech další mezník v jejím životě. Spolu se svojí matkou opouští otčíma, nevlastního bratra a stěhuje se k babičce a dědečkovi. *„On vlastně získal bráchu jako k sobě do své péče a já jsem zůstala s mámou. A bydleli jsme vlastně, nebo já jsem tam zůstala, a bydleli jsme vlastně u jejích rodičů, u babičky, a u dědečka. No já sem tam zůstala a bydlela jsem tam s nima až asi do osmé třídy. A máma, tak vlastně než se dala tak nějak trochu dohromady, tak bydlela s kámoškou a jakože chodila za mnou a všechno v pohodě.“*

Při popisování svého dětství však informantka nevzpomíná pouze na těžké chvíle, ale taktéž na radostné zážitky. *„Jsme jezdili vždycky jakože celá rodina takhle na dovolenou. My jsme měli rodinu na Šumavě, tak jsme tam takhle jezdili vždycky na chatu, tak asi to. Jsme tam byli vždycky všichni pohromadě a tam byl vlastně i děcka. Tak tam jsme jezdili pravidelně každé rok vždycky v létě. A jinak jakože jsme chodili hodně na procházky jakože, různě. Třeba na přehradu nebo tak.“*

Z celého vyprávění je poznat, že informantka vnímá své dětství pozitivně a ke své rodině zaujímá kladný postoj. *„Tak jako moje dětství i přes ty špatný chvíle, který jsem zažila, tak si myslím, že bylo dobrý, že bylo hezký a tak nějak jako asi.“*

Na základní škole byla Darina vzornou žačkou a s učením nikdy neměla problémy. *„Tak já jsem byla jako takový to, hodný, slušný, vychovaný dítě. Já jsem třeba nevím, vod desíti roků chodila hodně do knihovny. Jsem hodně četla. A nevím, jako že taková vzorňačka, více méně.“* Svůj volný čas trávila během dětství v knihovně, hrála na flétnu a chodila tancovat. *„Já už od mala jsem k tomu byla vedená. Jako malý děcko jsem chodila do Valášku, takže to takhle pokračovalo. Pak jsem dělala pět roků latinu.“*

Velkou roli v životě Dariny sehráli její prarodiče, u kterých od třetí do osmé třídy bydlela. Obzvláště hmatatelný vliv měl na svoji vnučku dědeček. Ten nahradil v jejím životě funkci otce, který s Darinou nevyrostal. *„Tak místo toho mi to asi hodně vynahradil děda, protože děda byl úplně zlatej člověk a dělal pro lidi okolo všechno, prostě první poslední. A když jsem tam bydlela. Fakt jsem tam byla dlouho, do té osmé třídy, tak jsem měla první poslední a všechno to bylo dědem. On mě dal prostě tak nějak pocit toho, jak má vypadat*

vztah vůči své rodině nebo takhle.“ Z vyprávění je cítit kladný vztah nejen k dědovi, ale k oběma prarodičům. *„No úplně výborný jako. Já jsem tam byla jakože úplně hýčkaná. Měla jsem všechno. Jenom jsem se podívala na nějakou hračku někde, tak mi to děda koupil.“* Změna nastala ve chvíli, kdy se Darina přestěhovala ke své matce. *„Akorát máti teda když jsem potom šla za ní bydlet zpátky, ona si teda našla přítele potom jo, tak si mě vzali zase jako dom. To bylo ze začátku takový po finanční stránce trošku horší jo, ale vždycky jsem všechno měla.“* Darina u své matky neměla vše, jak byla zvyklá u prarodičů, nijak ale nestrádala.

Krušné období domácího násilí je pryč, Darina je zpět u své matky a vše se zdá být jak má. V příběhu se náhle ale objevuje zlom. Darina začíná šňupat pervitin. Této droze předcházela zkušenost s marihuanou. V té době si ale ještě nemyslela, že okusí jinou drogu. Marihuana pro ní byla meze, kterou nechtěla překročit. K tvrdým drogám měla odpor. *„Já jsem, jakože teda hulila, už asi od patnácti, ale když jsem teda chodila od těch patnácti, co jsem tak chodila ven, tak jsem byla vždycky hrozně proti fetu a jsem vždycky říkala ježíš smažky, fuj.“* V osmnácti letech přichází zlomový okamžik v informantčině životě. Její odpor k tvrdým drogám se vytrácí a ona poprvé na vlastní kůži vyzkouší, co je to pervitin. *„No a pak jsem jakože byla se starším klukem a jeli jsme na výlet a von to vytáhl jakože s tím, že on si myslel, že už jsem to měla. No a, že jako jestli chcu, tak že si můžu dat a já jsem prostě říkala, já nevím a toto. A von říká, tak nemusíš. Můžeš po cestě spát jakože a normálně. No a pak když to vytáhl, tak jsem si řekla, tak já to teda zkusím.“* Nejprve jde o experimentální užívání. *„Během prvního půlroku jsem si dala desetkrát jako. Jsme to měli totiž většinou na sex nebo takhle.“*

Poté se náhle v životě Dariny objevuje budoucí otec její dcery, kterého pozná na diskotéce. Spolu s novým přítelem přichází i pravidelné užívání pervitinu. *„No a pak jsme šli vlastně s kamarádkou na diskotéku no a pak ráno po diskotéce jsem potkala právě tatínka od mojí dcerky, kterej byl taky starší. Mě bylo osmnáct, jemu bylo osmadvacet. No a von prostě už fetoval x let že jo. Takže já jsem začala pak lítat s ním a všechno se to spustilo.“* Pomyslná křivka příběhu klesá dolů. Dariny matka zjišťuje, že její matka užívá pervitin a snaží se situaci nějakým způsobem řešit, ale marně. *„Snažila se mně prostě od těch lidí jakkoliv odbourat jako, to se jí ovšem nedařilo, no a nevím jako, dělala prostě všechno no.“* Situace se zhoršuje a Darina se od své matky stěhuje pryč. *„Když na to pak nějak přišli*

anebo to, tak jsem se pak odstěhovala, tak jsem se s mámou dlouho, dlouho jsme se s mámou ani neviděli.“

Dalším silným zážitkem a vzpomínkou je pro informantku moment, kdy navštívila svoji matku v době, kdy už u ní nebydlí. *„To už bylo třeba nevím, takový tři roky po tom, co jsem s ní už nebydlela, tak to mně fakt jakože úplně, úplně dostala tím, když jsem byla za ní a nějak jsme se bavili a ona se mi prostě v kuchyni rozbrečela, jakože začala brečet s tím, že mně říkala, že prostě je hrozný se na to dívat. Prostě, že já to nechápu, ještě tehdy jsem malou neměla, tak to nechápeš, nemáš svoje děcko. A ona se na tebe dívám, jak ty se zabíjíš, jak se ničíš. Prostě a nevím, co s tím mám udělat, nedokážu ti pomoci jo. Tak to fakt byla jakože silná chvílka, to mně dostalo.“*

Velkým životním okamžikem je pro Darinu narození její dcery, kterou porodila ve svých jednadvaceti letech. Po narození dcerky se spolu s přítelem a dcerkou přestěhovali do rodinného domku. Po čtyřech letech ale vztah skončil. *„Já jsem se teda od něj pak odstěhovala, ale taky, jemu je dneska prostě pětatřicet a neodstěhoval se ještě od maminky. A jako moje máma mi to říkala, když jsem s ním začala, že prej tvůj táta byl taky takovej, uvidíš sama. No nevěřila jsem jí a bylo to tak.“*

V informantčiných třidvaceti letech jí osud dává další ránu a zažívá velmi traumatický zážitek znásilnění. *„Já jsem tehdy tak nějak lítala s jedním klukem a on vlastně jakože byl kmotr od dcery tady toho, co mi to jakože udělal. A my jsme právě na něho někde čekali, nebo to a byli jsme prostě v autě. A on se prostě zřetoval prostě a nějak mu z toho asi přeskočilo a odjeli jsme úplně někam. Najednou mě vypl telefon a já jsem tehdy tomu klukovi, s kterým jsem lítala, tak jsem mu stihla zavolat a už jsem mu brečela do telefonu, takže on už věděl, že to prostě nebude asi dobrý. No a odvezl mě někam úplně za Brno, někam na pole, a on byl jakože velkej chlap, takže já jsem z něj měla strach a tak na mě napřáhl ruku a donutil mě, abych mu ho vykourila jako. No a pak jsme jeli zpátky prostě a já jsem dojela za tím klukem a von věděl, jakože se na mě podíval. Tak jsem mu to řekla, tak von prostě šel za ním, a jakože ptal se mě, že jestli to chci nějak řešit, takže prostě půjde klidně se mnou nebo to. Tak nějak jsem si ale uvědomila, že prostě by vyšel najevo aji ten fet, takže by bylo spoustu problémů kolem toho vlastně. A tak von to tak nějak jako ten kluk vyřešil za mě jako. Po této děsivé události zapracovaly Dariny obranné mechanismy a došlo k vytěsnění tohoto zážitku z vědomé úrovně do nevědomé. „A tak*

nějak jsem to úplně vytěsnila a teď nedávno jsem si na to vzpomněla. Jsem to viděla v televizi a vzpomněla jsme si, že se mi stalo vlastně něco podobného.“ Celé si to informantka vysvětluje tím, že má „jakože nějakou vlastnost, že umím ty prostě fakt hnusný zážitky prostě, co jsem zažila, jakože umím asi nějakým způsobem prostě úplně vytěsnit a prostě na to vůbec nemyslím.“

V současné době se Darině „blýská na lepší časy“. Dceru má v péči u své matky, jelikož žije se svým přítelem na ubytovně, což by nevytvářelo bezpečné prostředí a podmínky pro zdravý vývoj dcery. Se svoji dcerou a matkou je ale v pravidelném kontaktu. Mají spolu dobrý vztah. Darina si našla práci a zdá se, že karta se obrátila v její prospěch.

5.1.4 Informant Zbyněk

Vše dle vyprávění Zbyňka odstartovalo v jeho deseti letech, kdy Zbyněk dělal loupežná přepadení na ulici, páchal kriminální činnost a vyzkoušel poprvé na vlastní kůži, co je to droga. „*Jak mi padlo 10 let, tak jsem začal dělat pičoviny. Dělal jsem El pasa², začal jsem fetovat toulén. Jsem šel kolem party, kolem ulice, kde se nacházelo hodně feťáků, tak jsem tam šel a voni tam fetovali. A jeden kluk mi dal kapesník na hubu. Jsem začal zvracet. A začal jsem tam prostě chodit. Prostě se mi tam mezi nima nějak zalíbilo. Hodně párty, zábavy, srandy. Tak jsem tam začal chodit a dostal jsem se do těchhle sraček.“* Informantovy důvody, které ho vedly k tomu, že drogu vyzkoušel, byly dle jeho názoru starosti u rodičů a holka. „*No měl jsem holku a měl jsem starosti u rodičů. To bylo tak, že jsem měl jít na výkon trestu a tak jsem ji musel říct, že jestli na mě počká. A tak jsem ji řekl, jestli počká. A ona, že nepočká. Řekl jsem dobrý, nic se neděje, ale dělalo mi to starosti.“* Zároveň ale mluví o partě, která mu toulén nabídla a on neodmítl. „*A už mi to zůstalo. Jsem začal fetovat, jsem bral tak čtyři roky.“* Mezi nimi se mu zalíbilo. To se odehrálo kolem Zbyňkových deseti let, dávno ještě před nástupem na výkon trestu odnětí svobody.

Rodinné prostředí a atmosféra jeho domova nebyla moc často klidná a harmonická. Rodiče se občas během informantova dětství hádali. „*Občas, ale nebylo to hrozný.“* Hádky se postupně ale stupňovaly. Zbyněk se domnívá, že on je příčinou hádek mezi rodiči. Hákali

---

² El paso je výraz pro přepadávání a okrádání lidí na ulici

se prý kvůli němu. „*Oni se třeba hádali o mě. Jsem jim říkal, ať přestanou, že nemá cenu se hádat. No a jsem jim taky řekl, že když se hádají, tak se mají rádi. Se milují a pak přestali.*“ Informant spory s rodiči řešil útky z domova. „*Mě to tam prostě s nima nebavilo. Sem chtěl být o samotě.*“ Zároveň ale vysvětluje, že rodiče během dětství neposlouchal. „*Jsem fetoval. Jsem utíkal z domu. Jsem třeba nespával doma. Prostě jsem je neposlouchal. No dělal jsem si prostě, co jsem chtěl.*“ Ovšem v celém příběhu jde cítit snaha rodičů situaci řešit a strach o syna. „*Oni po mě dávali pátrání, kde jsem. Jsem totiž třeba doma nebyl týden, tak volali pátrání. Měli strach. Synovi výtržnosti a výchovné problémy se snažili umírnit zákazy chození ven a domluvou. „Měl jsem zarachy, týden, dva, ale já jsem utíkal. Všechny dosavadní opatření a snahy selhaly a tak rodiče spatřují řešení v pobytu v ústavním zařízení. Dalším mezníkem Zbyňkova života je tedy nástup do diagnostického ústavu v jeho třinácti letech. Informant na chvíli strávené zde vzpomíná v dobrém. Byl s diagnostickým ústavem lyžovat a také vycestoval do Chorvatska a Itálie. Dokonce čas strávený v Itálii považuje za nejšťastnější období ve svém životě. „Když jsem byl v Itálii, tak to bylo nejšťastnější období. S těma holkama tam, sranda, jsme tancovali. Mě to prostě baví. Hodně se to, spojuju hudebně a tak. Tanec, hraju na klávesy.“ Oproti tomu, za nejhorší období ve svém životě považuje „fetování a ty krádeže“.*

Po návratu z ústavního zařízení se celý koloběh problému spustil ale znovu. Informant ve svých čtrnácti letech přešel z toulenu k heroinu a pervitinu, což lze v jeho životě považovat za zlomový bod. „*S toulenem jsem přestal a dostal jsem se do heroinu do pervitinu. Začal jsem dělat El pasa, sračky a tak. A pak jsem chodil ven, bitky a tak. Po venku jsem přespával. Po barákách, el pasa a tak.*“ Spolu se svými bratry kradl. „*Potřebovali jsme na fety a tak.*“ Vše se vrátilo do „starých kolejí“. Ovšem kriminální činnost s sebou časem přinesla následky. „*Pak jsem se dostal do kriminálu. Tam jsem byl rok a půl. Pak jsem vyšel ven, začal jsem zas dělat pičoviny. Jsem zas fetoval. A pak jsem se dostal zas po druhý do kriminálu. Přišel jsem pak doma a začal jsem zase fetovat.*“

Velkým tématem ve vyprávění je pro Zbyňka vnímání jeho samotného v negativním světle. „*Jsem byl povaleč. Jsem byl takovej menší grázl víte.*“

Zároveň také reflektují hodně silný okamžik v informantově dětství. Jedná se o pocit, že ho rodiče nemají rádi. „*Prostě mě ty rodiče neměli tolik moc rádi. Jsem s nima nechtěl být.*

Nechtěl jsem je vidět. Neměli mě rádi. Jsem fetoval. Nevěřovali se mi. Hodně mě to trápilo.“ Tento aspekt sehrál ve Zbyňkově dětství velkou roli.

Informant užívá i dnes. Z rozhovoru je ale poznat, že Zbyňek není spokojený se svým současným životem. *„Ale tak mě to mrzí, že jsem se dostal do toho fetu, že prostě chcu přestat a nejde to. Já čekám na správnou chvíli, až si najdu holku.“* Našel by si přítelkyni, která by neužívala návykové látky a byla by mu motivací. Také by rád cestoval.

5.1.5 Informant Dan

Dan samotné vyprávění začíná tím, že vyrůstal v normální rodině. Otec byl podnikatel a vlastnil svoji firmu. Matka pracovala jako zdravotní sestra. *„No, tak normální rodina. Otec podnikal, matka pracuje na rentgenu.“* Svoji matku informant popisuje jako hodnou, co chápe hodně věcí. *„Dobrá, hodná. Pochopí hodně věcí. Třeba jsme přišli zhoubovaní s kámošem dom a ne, že by nás vykopla všechny ven, ale ještě se o nás starala prostě.“* Na druhé straně jeho otce popisuje jako přísného. *„Tatka byl přísněj.“*

V dětství informant navštěvoval kroužek výtvarné výchovy. *„A já jsem byl vlastně jeden z nejlepších v kreslení, tak mě právě skrz tohle vedli k tomu, abych chodil do té výtvarky.“* Vztah ke kreslení má informant dodnes. Společně s rodiči jezdili na dovolené, nejčastěji na hory. *„Hodně jsme jezdili na hory a tak.“* Informant v mladším věku vnímal rodinné aktivity pozitivně, později tomu ale tak nebylo. *„To už mě pak zase štvalo, když jsme pak někam jeli.“* Raději než s rodiči, chtěl být s kamarády venku. Otec byl sportovně založený, lezl po skalách, chodil rád na túry, a tak brával Dana s sebou. *„Kolikrát jsem musel jít jen já, protože ségra byla vždycky nemocná. Tak jsem to vždycky odnesl já a musel jsem chodit na ty túry a tak.“* Nemoc sestry informant vysvětluje tím, že *“simulovala“*. *„No, tak ona častokrát byla nemocná. Ona podle mě simulovala, aby nemusela třeba chodit na ty výlety.“* Ve svém volném čase Dan chodil *„po venku nebo jezdil na kole.“*

I přes zmiňovaný společně trávený čas, výlety a dovolené jsou v celém rozhovoru cítit konflikty mezi rodiči, které Dan v rodině zažíval. Jeho rodiče se často hádali. *„Jako hádali se často jako. Potom ke konci čím dál víc.“* Informant se snažil hádky nevnímat, ale trápilo ho to. *„No tak byl jsem malej, tak jsem to neřešil, ale vadilo mě to, že jo.“* V osmnácti letech přišel zlomový bod a Danovi rodiče se rozvedli. Informant tuto událost ale nevnímá

negativně, spíše naopak. „*Mě to připadalo možná aji lepší než předtím, protože předtím se furt hádali.*“

Po rozvodu rodičů se v životě Dana objevil další mezník. Začal chodit na techno párty a poprvé vyzkoušel extázi. „*A ti lidi mě prostě k tomu přemluvili. Tak všichni to brali prostě v té době. A to prostě jinak ani nešlo na té párty.*“ Dlouhou dobu užíval extázi a poté přešel ve dvaceti letech na pervitin. Důvodem užití pervitinu byla zvědavost. „*No lákalo mě to. Chtěl jsem zkusit, co to se mnou udělá.*“

5.1.6 Informantka Erika

Příběh Eriky začíná neurčitě. Nemá postupnou dějovou linii, která by začínala v raném dětství a končila v dospělosti.

Erika hned v samém úvodu svého rozhovoru vysvětluje, že její dětství bylo ovlivněno dobou, ve které vyrůstala. „*Moje dětství proběhlo takovým způsobem, že jsem se narodila. Ted'ka mám narozeniny. Což nebyla zrovna moc příznivá doba dětství. Což nebyla příznivá doba, nebo v naší rodině to nebyla příznivá doba k tomu, abych měla, dá se říct to, co chci nebo takhle.*“ Toto téma se v příběhu ještě opakuje.

Rodiče pracovali jako dělníci a neměli moc vysoké příjmy. Bylo pro ně prioritou zaplatit dceři školu a mít na živobytí. Ostatní už byl nadstandard, který si rodina z finančních důvodů nemohla dovolit. Nebylo tedy možné nakoupit dětem vše, co by si přály a tak si informantka začala oblečení a věci „obstarávat sama“ krádežemi v obchodech. „*A prostě jsem začala zjišťovat, že opravdu baloňákyky a takový svetry nejsou to, co ke mně patří, a já jsem zjistila, že to co si neukradnu, nemám. Takže jsem si začala krást oblečení na sebe. Někdy věci pro nějaký ty svoje vlastní potřeby a všechno k tomu. Protože ten socialismus mě prostě nabádal k tomu, že budu další v pořadí.*“

Rodinný rozpočet značně strádal také díky otcově závislosti na alkoholu a na hracích automatech. „*Oni mi platili školu. A že jo můj táta pil a občas hrál i automaty, tím pádem moje máma byla nucena platit byt a ještě hypotéku a prostě žít takhle. Takže vlastně všechny ty hádky a neduhy, na který bych nejradši zapomněla, ale ty peníze prostě nebyly. Takže nějaký oblečení a to. Tam bylo hlavní, že mám zaplacenou školu.*“ Otcova závislost na alkoholu rezonuje celým dětstvím, Erika ho prý ale nevnímala. „*On tam byl, já jsem ho neviděla. Já jsem, jakože nebyla schopna ho vnímat. Já jsem byla dítě. Akorát jsem věděla,*

že táta pije a že něco doma není v pořádku.“ Zároveň ale uvádí, že její otec byl „alkoholik a matka schizofrenička“.

Informantčino dětství bylo také protkáno hádkami a spory rodičů. *„Všechny ty hádky a neduhy, na který bych nejradši zapomněla. Víš, takový ty rozbije.“* Zajímavým aspektem ve vnímání hádek je ovšem názor *„že když se hádali, tak že bylo dobře. Když se nehádali, tak to bylo zlo pro mě no.“*

Erika navštěvovala základní školu, kde neměla dobrý prospěch. Během své školní docházky, ve svých čtrnácti letech, začala užívat marihuanu. Po skončení školy si dala přihlášku na vojenskou školu. *„Já jsem chtěla jít na vojenskou vysokou školu, měla jsem přihlášku na vojenskou vysokou školu. Na základce jsem se učila velice špatně, protože jsem se prostě radovala z toho, že můžu dělat všechno proti tomu, jak oni chtěou. Pak jsem se z toho snažila trochu posbírat, ale opravdu jsem šáhla po té droze. Na svoje narozeniny.“* Narozeniny Eriky bychom mohli považovat za zlomový okamžik v jejím životě. Informantka ve svých devatenácti letech přechází z marihuany k pervitinu. *„To už je takový moje, že narozeniny bez drog nejsou narozeniny od jisté doby. Takže jsem prostě šáhla po drogách a dá se říct, že chtě nechtě jsem se do nich zamilovala. Od tebe doby beru drogy a věřím tomu, že nikdy nepřestanu brát.“* Spouštěčem, který vedl Eriku k aplikaci drogy, byl *„problém, který řešila právě tímhle problémem“* (myšleno užíváním drogy). Zároveň ale dále v rozhovoru uvádí informaci, z které se zdá, že roli při vzniku závislosti dle ní sehrál „osud“. *„Já jsem to asi prostě měla někde napsaný, že závislá prostě budu a tak jsem ty drogy brala. Brala jsem je a lezlo mi to na mozek.“*

V pozadí závislosti se při vyprávění odráží vztah k otci, kde Erika vnímá svoji závislost jako pojivé pouto ve vztahu s ní a otcem. Závislost je společným prvkem, díky kterému spolu dobře vycházejí. *„Dobře, právě že velice dobře. Já jsem se dokázala dovtípit a vžít do tatové, ačkoli role alkoholika, do stejné role, co táta. Měli jsme stejné stavy, stejné bludy.“*

Silným okamžikem ve vyprávění informantky je pocit smutku a mrzutosti, který chová ke své matce. *„Moje mamka prostě jednou v životě dokázala odpustit. Odpustila mému tátovi, ale mně v životě neodpustila a mému bratrovi to toleruje. Jinak všichni pracujou, jsou spokojení, jezdijou na dovolený, ale já jsem nikdy nic takového s nima nezažila.“*

Svoje dětství Erika shrnuje větou: „*Krásný. A děkuju jim za to. Oni prostě neměli jiný možnosti. A myslím si, že ze mě není špatnej člověk.*“

Během poskytování rozhovoru jsem vnímala, že je pro Elišku důležité vnímat rodinu pozitivně. Z pozorování bylo ale zřejmé, že pro ni není lehké se o rodině bavit. I když se snažila působit vyrovnaně a vyprávět s nadšením, v jejích očích byl smutek.

5.2 Kategoriálně-obsahová perspektiva

Druhý krok analýzy jsem podrobila kategoriálně-obsahové perspektivě. Lieblichová popsala čtyři stádia této analýzy:

„1) Na základě výzkumné otázky (např. „Jak jedinec zvládá život ohrožující onemocnění, kterým trpí“) se určí podtext. Celý text je pak podroben analýze pod úhlem dané otázky, vybrané sekce jsou vyjmuty z kontextu celého příběhu a analyzovány separátně.

2) Definovat kategorie obsahu znamená vybrat slova, věty, skupiny vět nebo jiné jednotky analýzy jako východisko pro uspořádání do kategorií. Kategorie pak mohou být předefinovány teorií, nebo lze k textu přistupovat bezpředpokladově, opakovaně jej číst tak dlouho, dokud se smysluplné kategorie nevynoří. Ty jsou potom dále zkoumány, uváděny do vztahu apod. Tento postup je blízký zakotvené teorii či interpretační fenomenologické analýze (IPA). V praktické analýze jde o cirkulární proceduru, která zahrnuje pozorné čtení, vymezení kategorií, uspořádání subtextů do kategorií, generování myšlenek pro doplňkové kategorie nebo zjemňování dosavadních kategorií.

3) Uspořádání výzkumného materiálu do kategorií – jednotky analýzy jako jsou slova, věty, epizody apod. jsou přiřazeny k relevantním kategoriím“ (Čermák, Hiles, Chrz, 2007, s. 11).

V souladu s výše uvedeným postupem jsem si rozhovory znovu opakovaně přečetla a následně si barevně vyznačovala ty části textu, které se v příběhu opakovaly. Po důkladném pročítání se mi objevily společná témata napříč všemi rozhovory. Ty jsem seskupila do jednotlivých kategorií a následně k nim přiřadila citace informantů, které se k dané kategorii vztahovaly.

Analýza vykryštovala následující témata: babička nahrazuje roli matky, drogy jako téma co je tabu, emoce související s rodinou, konflikty mezi rodiči, kriminální činnost,

komunikace v rodině, násilí v rodině, nepřítomný nebo nefungující otec, osobnost rodičů, pocit lítosti a samoty, reakce rodičů na užívání drogy, první zkušenost s drogou a důvody užití, trávení volného času v rodině a mimo rodinu, vnímání rodiny a dětství, vztahy v rodině, výchova v rodině, závislost, atmosféra v rodině, vzpomínky z dětství, život na ulici a bydlení a ekonomická situace rodiny.

Provedená analýza prokázala, že společných nebo podobných témat napříč všemi příběhy je opravdu moc, což dokazují i výše uvedené řádky. Proto si vyberu jen ty, které korespondují s cílem mé bakalářské práce a pomohou mi směřovat k zodpovězení hlavní výzkumné otázky.

5.2.1 Vztahy v rodině aneb jaká byla doma atmosféra

Člověk je především sociální bytost, pro kterou jsou vztahy nedílnou součástí jeho každodenního života. První emoční vztahy si utváří dítě již během prvních roků života, kdy rozvíjí svůj vztah s rodiči. Jde o vztah, který nás právě nejvíce utváří, formuje, doprovází nás od prvních kroků, vztah, který vytváří jedno z nejpevnějších pout našeho života. A právě vztahy v rodině informantů se na tomto místě zabývám. Tato kategorie také více přibližuje, jaká panovala atmosféra v rodinách, v kterých informanti vyrůstali. Zda se jednalo o vesele a optimisticky laděné klima, nebo měla rodinná atmosféra spíše negativní charakter. A také jaké emoce v rodinách informanti zažívali.

Bruno: *„Vztahy s rodičema? Nesvěřovali jsme se, nedůvěřovali jsme si, nepovídali jsme si. Rozhodně to nebylo něco jako dítě a rodič.“*

Já: *„Jaký jsi měl vztahy celkově s rodičema?“*

Zbyněk: *„Dobrý ze začátku, ale pak, potom ne. Jsem se s nima hádal.“*

Některé vztahy se zdají být vřelé a nekonfliktní. Ovšem po důkladném projití rozhovorů i u těchto vztahů spatřuji určité dysfunkční prvky. Pro názornost uvádím výpověď Marka.

Marek: *„Hele ve své podstatě je to vo tom, že když jsem byl dítě, tak jsme byli všichni takový kolečko, takový klubičko prostě a všichni tam prostě fungovali, ten dělal to, ten dělal ono.“*

Dále v rozhovoru ale mluví o tom, že se s otcem a sourozenci nevídal.

Marek: *„Ve svý podstatě, my jsme se viděli dvakrát nebo třikrát do roka. Jezdili jsme sem prostě na prázdniny, na Vánoce. Všem sourozencům se dělaly narozeniny společně. To je kus cesty, takže všichni měli narozeniny ve stejnej den.“*

Podobně to má i Darina:

Darina: *„Tak já myslím, že dobře. Nějak mi nic nechybělo. Nikdo na mě nějak zlej nebyl“.*

V rodině probíhalo domácí násilí páchané na matce. Dále Darina dodává, že se rodiče rozvedli a ona bydlela u prarodičů.

Darina: *„On vlastně získal bráchu jako k sobě do své péče a já jsem zůstala s mámou a bydleli jsme vlastně, nebo já jsem tam zůstala, a bydleli jsme vlastně u jejich rodičů, u babičky a u dědečka. No já sem tam zůstala a bydlela jsem tam s nima až asi do osmé třídy. A máma vlastně než se dala tak nějak trošku, prostě dala dohromady, tak bydlela s kámoškou a jakože chodila za mnou a všechno v pohodě.“*

Informant Bruno a Dan v souvislosti se vztahy v rodině hovoří o nevěře mezi rodiči.

Já: *„A nevíš, co bylo důvodem toho rozvodu?“*

Dan: *„No myslím, že tata měl nějakou jinou prostě.“*

Já: *„Takže se tam objevila nevěra?“*

Dan: *„No, něco takovýho.“*

Já: *„Otčím matku podváděl?“*

Bruno: *„No jasně. A matka jeho taky, takže to je.“*

Já: *„Takže to bylo vzájemně.“*

Bruno: *„A dělali voba, že vo tom neví.“*

Rodinné prostředí respektive atmosféra v rodině většiny informantů je ovlivňována hádky a konflikty mezi rodiči, násilím, závislostí na alkoholu a nevěrou.

Matoušek a Matoušková uvádějí, že pokud dítě vyrůstá v klidném a harmonickém prostředí, kde si lidé projevují svou náklonost a city, komunikují mezi sebou a vše řeší bez hádek a

konfliktů, naučí se to taky. To se ale nedá říct o rodinném prostředí informanta Eriky, Zbyňka a Dana, kde byly hádky mezi rodiči časté (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 47).

Erika: *„A že jo můj táta pil a občas hrál i automaty. Tím pádem moje máma byla nucena platit byt a ještě hypotéku, a prostě žít takhle. Takže vlastně všechny ty hádky a neduhy, na který bych nejradši zapomněla. Víš, takový ty rozbroje.“*

Já: *„A jak často se vaši hádali, když jsi byl malej? Nebo tak jako dřív?“*

Zbyněk: *„Hodně.“*

O hádkách mluví i Dan:

Dan: *„No tak hádali, ale tak někdy to bylo víc a někdy to bylo v pohodě. Záleželo vždycky na tom, co se řešilo zrovna třeba za věci. Většinou to bylo třeba kvůli penězům a tak.“*

Já: *„Říkáš, že se rodiče hádali. Kdy se hádali? Kolik ti tak bylo, když se hádali?“*

Dan: *„Nevím. Aspoň tak. Jako hádali se často jako že jo.“*

Já: *„Často se hádali?“*

Dan: *„No a potom ke konci čím dál víc.“*

Já: *„Aha, takže předtím rozvodem se hádali ještě víc?“*

Dan: *„Jo.“*

Já: *„Hádali se už od mala, když jsi byl dítě?“*

Dan: *„Jo, to si pamatuju, že se hádali.“*

V Zbyňkově rodině probíhaly hádky mezi partnery, ale také hádky samotného informanta s rodiči. Dle Zbyňka byly zdrojem hádek mezi rodiči problémy jeho samotného a sourozenců. Rodiče se prý hádali kvůli nim.

Zbyněk: *„To bylo skrz nás. Kvůli mně a tak.“*

Já: *„Kvůli tomu, jak jsi říkal, že jsi utíkal a tak. Z toho důvodu se hádali?“*

Zbyněk: *„No.“*

Zbyněk: *„Mamka mě furt bránila, tak se pak začali hádat.“*

Informant hádky a problémy s rodiči řešil útekem a odchodem z domu.

Zbyněk: „*Po venku jsem přespával, po barákách. Jsem totiž třeba doma nebyl týden, tak volali pátrání. Měli strach.*“

Zbyněk v rozhovoru ale neuvádí přímou souvislost hádek mezi rodiči a útěky z domu.

Já: „*Jo. Říkáš, že jsi měl problémy u rodičů. Co to bylo za problémy?*“

Zbyněk: „*Prostě jsem nechtěl být u nich, protože mě to s nima nebavilo. Sem chtěl být o samotě.*“

Zároveň ale dodává, že když se rodiče hádají, tak odchází.

Zbyněk: „*To se mi právě taky někdy stává, že se někdy hádají, tak jdu pryč. Nechci slyšet ty jejich řeči a tak. Projdu se venku třeba.*“

Hádky, konflikty a problémy mezi ním a rodiči v Zbyňkovi vyvolaly pocit, že ho rodiče nemají rádi.

Zbyněk: „*Prostě mě ty rodiče neměli tolik moc rádi. Jsem s nima nechtěl být. Nechtěl jsem je vidět. Neměli mě rádi. Jsem fetoval. Nevěnovali se mi.*“

V souvislosti s tématem atmosféry v rodině mě zaujala výpověď Zbyňka.

Zbyněk: „*Oni se třeba hádali o mě. Jsem jim říkal, ať přestanou, že nemá cenu se hádat. No a jsem jim taky řekl, že když se hádají, tak se mají rádi, že se milují a pak přestali.*“

Já: „*Takže to bereš tak, že když se lidi hádají, tak se milují?*“

Zbyněk: „*Se mají rádi.*“

Tento zajímavý prvek lze najít i u výpovědi Eriky.

Erika: „*No, že když se hádali, tak že bylo dobře. Když se nehádali, tak to bylo zlo pro mě no.*“

Informanti Darina a Bruno byli často dokonce svědky domácího násilí, kterým vyvrcholil konflikt mezi rodiči.

Darina: „*A co si ještě pamatuju jako malý děcko, když jsme chodili do první třídy nebo tak, tak tam se to projevilo právě tak, že máti hodně bil jako. No a prostě úplně za nesmysly, jakože jsme museli doma stát v pozoru. A prostě hledal chybičky úplně na čemkoliv. A mamka tehdy potřebovala být s náma, tak dělala na Agipu, a*

dělala jenom noční ne, aby přes den mohla bejt s náma, nás vypravila do školy a toto. Pamatuju si třeba, že nás jednou jako prostě naložil, jsem mu říkala tati, takže nás naložil prostě táta do auta a vozil nás prostě po Brně a jakože hledáme maminku, že se někde kurví nebo něco takovýho jo.“

Bruno: *„Oni se byli, pak zase šukali. Pak zase se to. A furt dokola.“*

Bruno: *„Je to alkoholik, hnusnej, škaredej, odpornej člověk, kterej mlátil matku, mlátil mě.“*

Z výše uvedených řádků je zřejmé, že násilí probíhalo i na informantovi.

Bruno: *„Mě zbil vždycky jako. To bylo pokaždé, že se stalo tohle.“*

Bruno: *„A málem jsem skončil na aru kvůli tomu. Já jsem byl tak skopanej kvůli tomu. Doteďka ale nepochopím proč.“*

Informant se v rodině necítil vůbec dobře.

Bruno: *„Já jsem nechtěl domů. Nechtěl jsem tam ze školy.“*

Rodinu a vzpomínky na život v ní má informant spjatý s ryze negativními emocemi, kterými jsou lhostejnost, nenávisť, zbytečnost a pocit lítosti.

Bruno: *„Já k nim necítím vůbec nic. A to je právě to. Jako otčíma nenávidím. A matku, tak je to matka, tu nemůžeš nenávidět, ať se chovala, jak se chovala. Ale rozhod jsem se, že jim budu posílat ten nejlepší pocit, jakej můžu posílat, a to není nenávisť nebo něco, ale lhostejnost. Oni jsou mi úplně ukradení. Tím pádem jsou vlastně zbyteční v mém životě a to je to nejlepší, co můžeš cítit.“*

Já: *„A když se řekne slovo máma, co se ti vybaví?“*

Bruno: *(zamyšlení) „Chce se mi brečet.“*

Nepřiměřené fyzické násilí páchané na dítěti se dělo i u informanty Zbyňka.

Zbyňk: *„Zbili mě no, mamka nebo tata.“*

Literatura uvádí, že přehnané a nadměrně fyzické tresty v dítěti rozhodně nepodporují osvojování si sociálního chování. Naopak to může vést k přebírání vzorců chování a učení se agresivitě jako dovolené formě chování. Časté a drastické tresty nejsou příliš účinné,

dítě lže, vzdaluje se rodičům, chová se falešně, to vše za účelem, aby nebylo trestáno (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 44).

Brunovi absenci harmonického a fungujícího prostředí nahradil kolektiv lidí, s kterými žil na ulici.

Bruno: *„Já vím prostě, že mezi šlapkama, mezi kurvama, mezi feťákama mi bylo bezvadně. Prostě mi bylo skvěle. Dalo by se říct, tak jak doma ne. Ještě líp. Bylo mi najednou jako doma. Bylo mi bezvadně.“*

Na druhé straně Darina, i přes domácí násilí v rodině, hodnotí atmosféru domova kladně.

Já: *„A jak ses cítila doma jako dítě, potom když jsi byla s tou mámou?“*

Darina: *„Tak já myslím, že dobře. Nějak mi nic nechybělo. Nikdo na mě nějak zlejš nebyl.“*

Darina: *„Tak prostředí více méně jako klidný, takový harmonický. Takový už svým způsobem zavedený a takový fungující no.“*

Podobně to vnímá i Dan.

Dan: *„Prostředí? Normální, klidný.“*

Darina jako jediná mluví v rozhovoru o tom, jakým způsobem jí matka dávala najevo, co k ní cítí a že jí má ráda.

Darina: *„Mě to jako říkala. Vždycky mám tě ráda a ty seš moje holčička nebo tak. Normálně, vždycky tak jako. Normálně mě chytla nebo tak. Takže v tomhle nějaký problém nebyl nebo tak.“*

Výjimkou je informant Marek, který jak se zdá, vyrůstal v optimisticky laděném prostředí, kde spolu rodiče komunikují, neřeší hádky a spory, neobviňují se a celkově v rodině nepřevládá napjatá atmosféra.

Další emoce, která reflektuje to, jak se informanti v rodinách cítili je pocit lítosti a samoty. Erika a Darina spojují tyto pocity s rodinou.

Erika: *„Moje mamka jednou v životě dokázala odpustit. Odpustila mému tatovi, ale mně v životě neodpustila a mému bratrovi to toleruje. Ona měla v životě (většinou není rozumět) a dokázala odpustit. Ona by si přála, aby se to neopakovalo. Jenže prostě*

ono se to stalo. Táta měl hlavně čtyři bajpasy ze dne na den a tím pádem von přestal pít. Všichni pracujou, jsou spokojení, jezdijou na dovolený, ale já jsem nikdy nic takovýho s nima nezažila.“

Darina: „Takže jsme pak šli od sebe a já bych barák nějak sama nedala, takže jsem šla bydlet vlastně jako domů k mámě. No jenže já jsem se pak, jak jsem přišla zpátky do města a to, tak jsem se prostě tak jako rozlítala a dělala jsem pičoviny. Mrzí mě to teďka. No a mama vlastně řekla, buď se budeš chovat, tak jak máš, nebo si teda dělej, co chceš, ale nechod' mě sem jako.“

Na druhé straně, informanti Marek a Zbyněk zažívali tyto pocity v souvislosti s tématem drog.

Marek: „Ne, to bylo vo tom, že brácha přesto, že bral, tak se vo mě dokázal slušně postarat. A když jsme se vrátili z toho Japonska prostě, tak já jsem tady moc kamarádů neměl. Já jsem si prostě se spoustou lidí nerozuměl, protože prostě názory voni měli jiný. Já jsem byl třeba přesvědčenej vo tom, že kdybych tenkrát s mámou z toho Japonska nevodjel, tak bych si k drogám třeba nikdy nečuch. To je prostě vo tom, že já jsem tady vopravdu neměl kámoše.“

Zbyněk: „Ale tak mě to mrzelo, že jsem se dostal do toho fetu, že prostě chcu přestat a nejde to. Já čekám na správnou chvíli, až si najdu holku.“

„Pro emoční stabilitu a zakotvenost člověka má sociální rodinné ovzduší velký význam. Je-li kvalitní, zajišťuje uspokojení potřeby jistoty a bezpečí, potřeby někam patřit, mít někde domov, který je něčím víc než jen střechem nad hlavou. Záleží ovšem i na délce času, který rodiče dětem věnují“ (Kohoutek, 2009). Takové prostředí v rodinách informantů provedená analýza ale neprokázala. Ukázalo se, že atmosféra v rodině informantů je spíše neradostně a negativně laděná. Informanti byli často svědky hádek a konfliktů mezi rodiči. U informantů Dariny a Bruna hádky dokonce vyústily v domácí násilí. Dále pozorují, že rodinná atmosféra byla ovlivňována útekem z domu a nepřiměřenými tresty. V případě Bruna bych dle mého názoru mohla s klidným svědomím říci, že se jednalo o fyzické a psychické týrání syna otcem.

Kohoutek k tomu dodává, že pokud dítě ve své rodině zažívá extrémní konflikty, extrémně náročné životní situace a hluboké zklamání, může to mít za následek poškození duševního i tělesného zdraví dítěte (Kohoutek, 2009).

Je nutno ale podotknout, že Darina, Marek i Dan vnímají rodinné prostředí kladně. Ovšem v jiných pasážích rozhovoru hovoří o hádkách a Darina i o domácím násilí. Jinak tomu je u Marka, zde se ani hádky ani domácí násilí neobjevovaly.

Ze zmíněných výpovědí usuzuji, že informanti nezažívali v rodině moc příjemnou atmosféru, ale oni to tak nevnímají. Domnívám se, že slovní spojení příjemná atmosféra ve většině z nás evokuje klidné, harmonické, ničím nerušené prostředí bez hádek a násilí. Plně pohodových rodinných chvil, lásky a komunikace. Asi jen málo kdo z nás si při slovech příjemná atmosféra vybaví fyzické násilí, hádky nebo otce závislého na alkoholu. Z čehož tedy usuzuji, že u informantů Dariny a Dana dochází k idealizaci rodinného prostředí. Marek se se svými sourozenci vnímal spíše sporadicky, svého otce poznal až v šesti letech. Jeho bratr užíval návykové látky, a on se po návratu do České republiky cítil sám, neměl kamarády, chtěl se mu vyrovnat a začal užívat též. Když matka zjistila, že její syn užívá drogy, snažila situaci řešit (viz holisticko-obsahová perspektiva, kapitola 5.1.2), což dle mého názoru nevytvářelo pozitivně laděnou atmosféru. Výjimkou je informant Bruno, který prostředí popisuje negativně.

5.2.2 Problematická role otce nebo jeho absence

„Rizikovým faktorem pro dítě je nepochybně i nepřítomnost rodičovské postavy (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 45). A právě v této kapitole se zabývám nepřítomností rodičovské postavy, konkrétně otce. Zaměřuji se na jeho přítomnost potažmo nepřítomnost nebo dysfunkci v plnění otcovských povinností.

Ukázalo se, že společným aspektem, který se vyskytuje u informantů Bruna, Marka, Eriky a Dariny, je buď úplná absence otce v dětství anebo problematická role otce implikující závislost na alkoholu. Tento argument se pokusím demonstrovat na výpovědích informantů.

Bruno: *„Takže vlastně otce jsem viděl poprvé v osmnácti a to jenom jednou.“*

Marek: *„Jako tatínek emigroval v šedesátém osmém. Musel z politických důvodů. Takže ve svý podstatě já jsem ho viděl poprvé v nějakých šesti letech prostě.“*

Já: „A co se ti teda vybaví, když se řekne táta?“

Darina: „No více méně jako nic moc. Mýho jakože pravýho otca jsem viděla za celej život tak třikrát. Z toho dvakrát vlastně u soudu, protože on na mě neplatil ani alimenty.“

Literatura uvádí, že „nezáleží ani tak na tom, zda dítě o otce připravilo úmrtí, jeho svévolné opuštění rodiny, trávení volného času mimo domov, např. v práci, anebo jeho vědomé vyhýbání se svým dětem. Výsledkem je vždy velká bolest a deprivace, které přináší další důsledky jako třeba nevyrovnanost a neuvědomování si vlastních hranic jak tělesných, tak duševních“ (Rohr, & Martos, 2002, s. 71).

To ale nepozoruji u informanta Marka, který se s touto informací neztotožňuje. Zdá se, že nepřítomností otce nijak nestrádá a tuto skutečnost vnímá spíše racionálně, bez negativních emocí.

Marek: „Tak bylo to vo tom, že já jsem samozřejmě věděl, že mám tatínka. Věděl jsem, že prostě tatínek musel pryč. Samozřejmě v té době mi máma nemohla říct, že z politických důvodů, protože když jsem byl malej, tak jsem se mohl někde prokecnout. A čím byl člověk starší, tak tím víc prostě mu ti rodiče říkali a je to prostě ve svý podstatě vo tom, že já jsem moc dobře chápal to, proč táta musel vodejít. Táta vod nás nevodešel. Máma nám vysvětlila, že táta vod nás nevodešel, protože by nás neměl rád. Von tenkrát vodešel, protože nás právě rád měl. A máma vo něm nikdy nemluvila špatně. I když prostě jí to samozřejmě dělalo problémy, protože tady zůstala, že jo. Na druhou stranu jsem chápal, že proč by tady měl někdo bejt a trčet v kriminále za svůj názor, když můj táta řek něco, co ještě navíc bylo správně.“

Ráda bych poukázala na to, že v tvrzení Roh a Martonse, které jsem uvedla výše, vidím jistou analogii u Marka. Informant od svých čtrnácti let užíval intravenózně pervitin, čímž si jednoznačně ničí svůj organismus. Domnívám se, že tato skutečnost může manifestovat neuvědomování si vlastních tělesných hranic.

V kapitole 3.1 bylo vysvětleno, že otec představuje pro dceru jejího „prvního muže“. Podle otce pak dcera posuzuje a hodnotí nejen sama, ale i své partnery (Kalina, 2008, s. 45).

Darina vyrůstala bez svého otce, do její první třídy jí „vychoval“ otčím a poté jí prázdné místo otce vyplnil dědeček.

Darina: *„Tak místo toho mi to asi hodně vynahradil děda, protože děda ten byl úplně zlatej člověk a dělal pro lidi okolo všechno, prostě první poslední. A když jsem tam bydlela a fakt jsem tam byla dlouho, do té osmé třídy, tak jsem měla první poslední a všechno to bylo dědem.“*

V úvodu kapitoly jsem zmínila, že se zde budu věnovat také problematické roli otce. Tu spatřuji především v závislosti na alkoholu, která se vyskytuje v rodině informantky Eriky a také Bruna.

Erika: *„Můj otec je alkoholik, matka, no, matka je schizofrenička (smích). Oni mi platili školu. A že jo, můj táta pil a občas hrál i automaty, tím pádem moje máma byla nucena platit byt, hypotéku a prostě žít takhle.“*

U Eriky mě překvapilo to, že se s rolí otce ztotožňuje. Tento aspekt mi přijde poněkud alarmující.

Erika: *„Já jsem se dokázala dovtípit a vžít do tatové, ačkoli roli alkoholika, do stejné role, co táta. Měli jsme stejné stavy, stejné bludy.“*

Se závislostí na alkoholu u otce se také potýkal informant Bruno, který se k tomu vyjadřuje následovně:

Bruno: *„Je to alkoholik, hnusnej, škaradej, odpornej člověk.“* Dále dodává: *„Já si vybavuju Vánoce. To ani nebudu popisovat. To otčím přišel vožralej na Vánoce, na Štědrej den. Všechno to tam rozmlátil. Dárky tam rozházel a pak vodjel. To byl náš Štědrej den.“*

Hajný uvádí že *„takový typ otce pro dítě nepředstavuje bezpečný vztah, do kterého by se mohlo snažit zapojit. Zůstává tak příliš dlouho v silném vztahu s matkou“* (Kalina, 2008, s. 44).

Dítě od takového otce často přebírá jeho povahové vlastnosti, kterými bývá určitá tvrdost a náročnost. Tyto vlastnosti pak mohou vést k tomu, že na sebe jedinec klade velké a přehnané nároky, kterých ale není schopen dosáhnout. To v něm vyvolává pocity viny a selhání. Reaguje na ně tím, že se pod nimi hroučí. Vzniklou situaci a emoce se pak snaží zmírnit vlivem drog či alkoholu (Kalina, 2008, s. 44).

Heller k tomu dodává, že pokud otec kouří, nadměrně pije alkohol nebo užívá jiné návykové látky, je velká pravděpodobnost, že dítě bude dělat totéž (Heller, 1996, s. 42).

Do kontextu problematické role otce lze zahrnout i příliš přísnou výchovu, která může souviset s jeho dominantností a nekompromisností osobností, vyžadující poslušnost. Tuto problematiku ale nastíním v kapitole Výchova v rodině (viz. kapitola 5.2.4).

V rodině, kde není přítomen otec, děti celkově postrádají druhý zdroj opory a autority. Synovi chybí mužský vzor, s kterým by se mohl identifikovat. Na druhé straně dcera zase postrádá předlohu mužského chování (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 45).

Jak jsem uvedla v kapitole 3.1, pokud chybí v rodině otec anebo je v rodině přítomen, ale neplní svou roli dostatečným způsobem, znamená to pro dítě vážný hendikep (Matoušek, 1993, s. 55).

Tento "hendikep" v podobě problematické role otce nebo jeho absence se objevuje u pěti informantů. Zbyněk vyrůstal v úplné rodině. Kalina ve své knize podotýká, že u drogově závislých se v orientačních rodinách setkáváme s málo vřelým a problematickým vztahem dítěte s otcem (Kalina, 2008, s. 45). Tento fakt provedená analýza potvrzuje.

5.2.3 Trávení volného času v rodině

Jak už jsem nastínila v teoretické části, trávení volného času v rodině spadá do funkce rekreační, relaxační a zábavné (viz. kapitola 2.3). A právě trávení volného času informantů popisují v této kapitole.

Většina mých informantů potvrzuje trávení volného času v dětství se svojí rodinou.

Někteří jezdili na výlety.

Dan: „*Tak jezdili jsme na výlety, na hory a tak.*“

Stejnou zkušenost má i Zbyněk

Zbyněk: „*Jsem byl dvakrát s rodičema na bobový dráze.*“ Zároveň ještě dodává:
„*A na motorkách.*“

Podobně to má i informant Bruno:

Bruno: „*Jezdili jsme na Hněvkov, na Vranov.*“

Já: „*Na Vranov nad Dyjí?*“

Bruno: „*No. No a tak jsme jezdili no. Brácha jel do Itálie do Biblione a já jsem jel na Hněvkov.*“

Ostatní informanti mluví o tom, že jezdili s rodiči na chatu nebo na prázdniny k prarodičům:

Marek: „*Tak my jsme byli v (není rozumět) nad Želivkou, pak jsme jezdili ještě k druhý babičce, ta měla zase barák u Mělníka. Do Rousínova, tam jsme chytali pstruhy a takovýchle věci. Takže ve svý podstatě, když ta rodina chtěla, tak byla vždycky spolu a když jsme se prostě vrátili, tak jsme byli spolu všichni.*“

Darina: „*Říkám, jezdili jsme na tu Šumavu, fakt jako kolikrát jsme tam byli třeba celý měsíc, jako když to šlo. A prázdniny, jezdila jsem na tábory. Byla jsem na dvou táborech jako.*“

Mám za to, že můžu říci, že všechny rodiny plnily svoji relaxační a zábavnou funkci. Některé rodiny ve větší míře, některé v menší míře. To většinou záleželo na ekonomické situaci rodiny. V rodině Eriky a Zbyňka, kteří pocházejí ze sociálně slabších rodin jsou volnočasové aktivity s rodiči méně časté. Výjimkou je informant Bruno, kde příčinou méně častých výletů není špatná ekonomická situace rodiny, ale nefungující vztahy.

5.2.4 Výchova v rodině

Výchovně působí nejen rodinné prostředí, ale i škola nebo jiné prostředí. Výchova v rodině má však často vliv nejzřetelnější. To jakým způsobem bylo dítě v dětství vychováno, má mimořádný vliv na rozvoj jeho osobnosti (Kohoutek, 2009).

Fritz Riemann ve svém díle *Základní formy strachu* demonstruje, jak vliv rodiny a špatná výchova dítěte v útlém dětství může v krajním případě podněcovat i ke vzniku patologického chování jako je braní drog (Riemann, 1999, s. 38).

„Zvlášť snadno dochází k takovým poruchám i u dětí, které jsou od začátku nemilované nebo nechtěné; dále u takových, které byly vystaveny velmi brzkému odloučení od matky například delším pobytem v nemocnici, nebo matku ztratily. Totéž platí u matek, které dítě nemilují nebo jsou lhostejné, u příliš mladých matek, které ještě nebyly zralé pro mateřství, také to platí pro “děti ze zlaté klece”, které jsou často přenechávány nemilujícímu a

lhostejnému personálu, protože matky na ně nemají čas, také matky, které příliš brzo po narození dítěte opět pracují a musí dítě příliš dlouho ponechávat sobě samému“ (Riemann, 1999, s. 39).

Na základě provedené analýzy bylo zjištěno, že v rodinách informantů se vyskytují nejrůznější způsoby výchovy. Od nadměrně hodné, pečující, příliš ochraňující, přes nadměrnou přísnost, nekompromisnost, zásadovost až k příliš tvrdé disciplíně zahrnující agresivní chování či dokonce nepřiměřené fyzické tresty. V některých rodinách se na druhé straně se naopak objevuje nadměrná volnost, absence trestů a liberální výchova.

Veřejnost se stále domnívá, že nedostatek rodičovské péče, zanedbávání ve výchově nebo působení „ulice“ vede v rodinách ke vzniku drogové závislosti. Často je ale opak pravdou. Je to právě přepečlivost matky, která může být příčinou. Ta se projevuje přílišnou péčí a tím, že matka je ochotná udělat pro dítě cokoli. Stará se o ně, pečuje, kontroluje, zařizuje, vše ale nepřiměřeným způsobem věku dítěte. Jedná s ním, jako kdyby byl stále malé dítě. Náhle vzniká problém a matka nechápe, jak se to mohlo stát, když udělala vše. Aby situaci zachránila, snaží se udělat ještě víc, ale marně (Presl, 1995, s. 52).

Kalina tento aspekt ve výchově ale zpochybňuje a dodává, že se jedná spíše o nálepku. Dosud prováděné výzkumy nepotvrdily hyperprotektivní způsob výchovy jako příčinu vzniku závislosti (Kalina, 2008, s. 44).

Provedená analýza rozhovorů se ovšem s touto informací neztotožňuje. Naopak se shoduje s tvrzením Presla. Nadměrně hodnou, pečující a ochraňující matku můžeme pozorovat u informantů Marka a Dana.

Já: *„Tak když by si měl popsat svoje rodiče. Třeba jaká je mamka?“*

Dan: *„Dobrá, hodná. Pochopí hodně věcí.“*

Já: *„Co tím myslíš, že pochopí hodně věcí?“*

Dan: *„Třeba jsme přišli zhoubovaní s kámošem dom, a ne že by nás vykopla všechny ven, ale ještě se o nás starala prostě.“*

Podobně o své matce mluví i Marek:

Já: *„Já bych se vrátila k tý rodině teda, co se ti vybaví, když se řekne mamka?“*

Marek: „*Strašně hodnej, strašně tolerantní člověk a strašně vzdělanej člověk. Vona nikdy nekřičela, nikdy mě neuhodila. Je to prostě máma. A ať jsme byli každej jinej ve svý podstatě, tak jako prostě ke každému z nás prostě zvolila ten přístup, si myslim, úplně takovej bezvadnej a úplně nejlepsi jo. Tím nemyslím samozřejmě to, že by mi třeba tolerovala drogy.*“

Dále v rozhovoru ale dodává:

Marek: „*V tý době byla trestná jenom aplikace a to prostě muselo zůstat doma ve svý podstatě. A i přesto, že se mi snažila ze začátku nějakým způsobem domlout, tak prostě pak přišla na to, že to nemá cenu. Ať prostě chvilku dělala bubáky, že se prostě snažila bejt jako by nepřijemná. Vona prostě nepřijemná neuměla bejt. To bys ji musela znát jo. To je hrozně těžký no. Vona jak dokázala argumentovat téma svejma argumentama, tak ještě dokázala si prostě o tom něco přečíst, sehnat si nějakou beletrii, zeptat se známejch, aby vlastně věděla jakým způsobem prostě to léčit. A prostě viděla, že to nemá cenu, a že čím víc ten nátlak vyvíjí, tak je to horší. Daleko lepší bylo, když jsem si v tý době, v těch čtrnácti, patnácti šlehl jendou za tejdén, jendou, dvakrát za tejdén, než prostě utíkat na čtrnáct dní z domova nebo bejt prostě sežvejkanej s partnou chuligánů, že jo. Byl jsem stejnej chuligán jako voni, samozřejmě. To беру z toho pohledu maminky jo. Každá maminka to má prostě vo tom, že to její dítě je dobrý a ti vostatní jsou chuligáni, že jo.*“

U matky Marka můžeme také pozorovat sebeobětavost.

Marek: „*Tak prostě, vona je prostě naše máma, a prostě bude stát za náma. A ať prostě to bylo cokoliv, tak to moje máma vždycky dodržela. Já jsem pak jako udělal velikánskej průser, že mě na strašně dlouhou dobu zavřeli, tak to bylo prostě vo tom, že moje máma se na mě vlastně nikdy nevykašlala. Nikdy. Sponzorovala mi advokáta, sponzorovala mě strašně dlouhou dobu ve vězení.*“

Na druhé straně pro matku Dariny je typická nadměrná náročnost a kontrola ve výchově.

Darina: „*Ne, že by na mě byla nějak extra přísná, ale já jsem ještě pomalu v těch osmnácti, když jsem chodila do školy, tak jsem musela bývat do půl devátý jako*

doma nebo tak. Jo, že fakt na tohle si potrpěla. A nevím, jinak mě vychovávala normálně. No, ale když jsem přišla jako třeba o deset minut pozdě, tak už jsem byla jako z toho celá hotová.“

K nadměrné kontrole a náročnosti literatura uvádí: „V rodinách, kde časem převládaly problémy s drogou, nacházíme také přehnané autoritativní rodiče, může se tam objevit otec, který nesnese, aby se něco dělalo bez jeho souhlasu. Nezná nic než práci a povinnost. Jinde může atmosféru určovat matka, která se tak bojí všeho neznámého a rizikového, že nejen sobě ale ani druhým neumožní, aby poznávali nové lidi a prostředí a občas udělali i něco problematického“ (Hajný, 2001, s. 33).

Přehnaná autoritativnost v podobě zásadovosti a nekompromisnosti ve výchově se objevuje u Marka a Dariny.

Darina: „Nikdy jsem jako nedostávala kapesný nebo tak. Ona mi vždycky řekla, že když budeš chtít jít někam ven nebo prostě se někam bavit, tak si na to běž vydělat. Je ti tady šestnáct, sedmnáct, můžeš si jít na brigádu. Takže, v tomhle zase vona byla taková, jakože zásadová.“

Marek: Člověk, kterej byl na nějaký věci strašně nekompromisní, ale na druhou stranu dokázal tu svoji nekompromisnost prosadit na tolik dobře, že jsem jí prostě pochopil. Ve svý podstatě, pak už jsem to nebral jako nekompromisnost, ale prostě jsem to bral. A čím jsem byl starší, tak tím jsem to bral prostě jako školu. Já nevím. Já jsem se jednou táty zeptal, kdy budu dospělej chlap a on mi řekl, až se nebudeš ničemu divit. On totiž vždycky, když něco řek, tak na tom trval a prostě se to stalo.“

Dominantní osobností otce a jeho nekompromisním vyžadování výchovných cílů jsem se zabývala v kapitole 1.4.1 v teoretické části. Tento fakt se ovšem u Dariny netýká otce, ale matky.

Společným prvkem ve výchově informantů Dariny a Dana je absence trestů.

Dan: „No tak samozřejmě, netrestali mě vůbec. Nějak, že bych měl zaracha, to jsem nikdy neměl.“

Já: „A když jsi něco provedl, tak jak to rodiče řešili?“

Dan: „Tak nijak. Seřvali mě trochu.“

Darina: *„Ne tresty mi nikdy nedávala. Jakože si na mě zakřičela, to jo. No, facku mi teda dala jednou v patnácti, když jsem přišla ze školy. To mě v patnácti přišlo potvrzení, že mě přijali na střední no a já jsem tak nějak přestala chodit na základku. Jsem měla dvě žákovský a psala jsem si omluvenky. A jednou jsem si takhle přišla dom. Mamka se mě každé den ptala, co ve škole a já jsem jí každé den řekla dobrý, a taková facka mi přistála. Mi říkala, jo dobrý, tak ty máš problémy se žádama jo. Já jsem si napsala, že mám dlouhodobý problémy se žádama a nebyla jsem čtrnáct dní ve škole no.“*

Tento způsob výchovy nazývá Hajný “když je výchova jen to, co se říká.“ Považuje ji za jednu z typických výchov vyskytujících se v rodinách drogově závislých. Do této výchovy lze zahrnout nekonečné domlouvání, výčitky, výhrůžky, jednorázové a nedůsledné prosazování sankcí – rodiče dají dítěti trest, na který později zapomenou (Hajný, 2001, s. 35).

Z toho, co již bylo zmíněno výše, by se mohlo zdát, že závislost na drogách čeká na přepečovávané a nadměrně kontrolované děti náročných a zásadových rodičů. Nelze to ovšem brát pouze jednosměrně. Provedená analýza ukazuje, že problémy s drogou se nevyhýbají ani rodinám s příliš liberální výchovou a nadměrnou volností.

Já: *„A když jsi byl malé dítě, tak co jsi dělal ve volném čase?“*

Zbyněk: *„No, čichal jsem toulén.“*

Já: *„Ale to bylo, říkáš do deseti let. Tak co bylo předtím? Myslím třeba od těch tří let do těch deseti?“*

Zbyněk: *„Přišel jsem dom, převlíkl jsem se, najedl se a šel jsem ven a přišel třeba tak za dva dny.“*

Tento způsob výchovy může představovat snahu rodičů poskytnout svým dětem lepší dětství, jelikož oni žádnou volnost a svobodu v dětství neměli. Ovšem i přes tento dobrý úmysl dochází ve své podstatě k tomu, že je opouští. V důsledku toho dítě tráví několik večerů mimo rodinu, chodí s kamarády na párty, jezdí na chatu. Háček je ovšem v tom, že se příliš rychle dostává do světa dospělých a nemůžou využít rodiče jako vzor chování (Hajný, 2001, s. 32).

Na základě provedené analýzy bylo dále zjištěno, že u informantů Bruna a Zbyňka se objevují ve výchově fyzické tresty. V případě Bruna bych tento způsob výchovy nenazývala nepřiměřenými tělesnými tresty, ale spíše fyzickým týráním a zanedbáváním. O těchto aspektech bylo pojednáno v kapitole 5.2.1 a příběh Bruna i Zbyňka byl více přiblížen v rámci holisticko-obsahové perspektivy, a proto je na tomto místě nebudu více rozebírat.

Zbyněk: *„Měl jsem zarachy, týden, dva, ale já jsem utíkal.“*

Já: *„Ti to zakázali, týden jsi teda nemohl ven a ty jsi utekl? A pak ses vrátil?“*

Zbyněk: *„Ale tak třeba po třech dnech.“*

Já: *„Co se dělo potom, když ses po těch třech dnech vrátil?“*

Zbyněk: *„Zbili mě no, mamka nebo tata.“*

Bruno: *„Otčím mi dával zaracha. Já jsem nesměl chodit ven. Třeba kvůli pětce nebo něčemu takovému. Já jsem se dobře učil, ale náhodou jsem dostal pětku a on mi dal zaracha třeba na celý týden, nebo na televizi. Celý prázdniny, dva měsíce jsem nesměl ven a nesměl jsem si pustit televizi. Víš co to je, dva měsíce prázdnin jsem se nehnul z bytu a nesměl jsem se podívat na televizi. To mi bylo deset let. To je vězení normálně tady toto.“*

Matoušek a Matoušková uvádějí, že častým vzorcem rodin s drogově závislým dítětem je velmi přísný, odmítající, kritický a žárlivý otec. A na druhé straně příliš hodná a nekritická matka (Matoušek, Matoušková, 2011, s. 47).

6 INTERPRETACE VÝSLEDKŮ A ODPOVĚDI NA VÝZKUMNÉ OTÁZKY

Na tomto místě bych ráda shrnula ty výsledky, které se vztahují k výzkumným otázkám stanovených v cílech výzkumu.

Informanti jsou klienty Drogové služby Vyškov a Terénního programu v Brně, Společnosti Podané ruce o.p.s.. Kromě informanta Marka jsou všichni informanti již nějakou dobu závislí na drogách. Samozřejmě si tuto závislost vypěstovali postupem času a této skutečnosti předcházelo nějaké období, které se liší. Každý informant zažíval jiné dětství, měl jiné kamarády, trávil volný čas jiným způsobem a vyrůstal v jiné orientační rodině. A právě to, v jakých orientačních rodinách informanti vyrůstali, jsem se snažila zjistit.

V jakých orientačních rodinách vyrůstali uživatelé návykových látek?

Na základě provedeného výzkumu jsem zjistila, že závislost na návykových látkách se může objevit v jakékoliv orientační rodině. Provedená analýza neprokázala žádné obecné zákonitosti, které by dokazovaly nějakou „univerzální strukturu“ nebo „obecný model“ orientačních rodin uživatelů návykových látek.

Fakt, že rodiny drogově závislých jsou sociálně slabé případně i rozpadlé, který byl uveden v kapitole 1.4.1, mohu potvrdit v rodině Eriky, Dariny a Dana.

Sociálně slabší rodinu pozoruji v rodině Eriky. Její rodiče pracovali jako dělníci a prioritou bylo zaplatit dceři školu. Díky tomu a otcově závislosti na automatech na ostatní věci nezbývalo na živobytí moc peněz, a tak si informantka kradla oblečení na sebe.

Já: „Říkala jsi, že to co sis neukradla, to jsi neměla. Bylo to z toho důvodu, že rodiče ti to nekoupili?“

Erika: „No, neměli na to peníze.“

Za sociálně slabší a také rozpadlou lze považovat rodinu Dariny. Ta během rozhovoru hovoří o tom, že když bydlela u prarodičů, tak měla všechno. Potom se ale odstěhovala zpět za matkou a bylo to po „*finanční stránce trošku horší.*“

Já: „Co myslíš tím, že to bylo po finanční stránce trošku horší?“

Darina: „Tak, že jsme se úplně neměli jakože nějak extra dobře jako, ale tak vždycky jsme doma jídlo měli anebo takhle.“

U ostatních informantů se toto tvrzení nepotvrdilo. Naopak informant Marek pochází z rodiny z vyšších sociálních vrstev. Jeho rodiče se stýkali se Saudkem, Olgou Havlovou a Václavem Havlem a jak sám informant uvádí, nikdy jim nic nechybělo.

Marek: „Díky tomu, že máma dělala v zahraničí, tak jsme měli tisícový konto. Měli jsme každé lepší džíny, měli jsme každé lepší kazeťák. Když přišly walkmany, tak my jsme je tady měli jako první.“

Matoušek k tomu dodává, že rodiny delikventů, tedy i uživatelů návykových látek, mohou být funkční jen na venek (viz. kapitola 1.4.1) (Matoušek, 1993, s. 101).

V takové rodině vyrůstal informant Bruno. Jeho rodina byla ze sociálně vyšších vrstev, ale v rodině se objevuje domácí násilí, závislost na alkoholu, konflikty mezi rodiči a fyzické týrání samotného informanta.

Bruno: „My jsme byli taková ta klasická česká rodina. Taková ta, že na oko prostě auto, my se máme rádi, drahý oblečení. A tohle chci a tatínku, tohle mi koupíš? Ano, synáčku tohle ti koupím. Takže lidi to viděli. Viděli spokojenou, krásnou rodinu, ale jen jak se zavřeli dveře od baráku, tak začalo to peklo.“

Jako další pojitko odpovědi na otázku v jakých rodinách informanti vyrůstali, by mohl být pohled z hlediska typů rodin. Informant Bruno vyrůstal v rekonstruované rodině. Zbyněk pochází z úplné rodiny, stejně jako Marek a Erika. Dan a Darina zažili ve svých rodinách rozvod rodičů, pochází tedy z neúplných rodin. Darinina matka si později našla nového partnera a tak se rodina stala rodinou rekonstruovanou.

Dovoluji si tvrdit, že většina rodin informantů je nefunkčních nebo eventuálně afunkčních. Z provedené holisticko-obsahové analýzy je patrné, že Bruno neměl to štěstí, aby vyrůstal ve funkční rodině s milujícími rodiči. V rodině se odehrávalo domácí násilí, nevěra, otec byl závislý na alkoholu a fyzicky týral samotného informanta. Jak již bylo zmíněno v kapitole 3.3 nepřiměřené fyzické násilí vůči dítěti nebo jeho týrání, závislost na návykové látce, kterou je v tomto případě alkohol, patří do rizikových faktorů, které zvyšují nebezpečí vzniku závislosti na drogách, což se v tomto případě potvrzuje. Za dysfunkční rodinu považují také rodiny Zbyňka, Dana, Dariny a Eriky. Atmosféra v rodině těchto informantů je ovlivňována hádkami a konflikty mezi rodiči. V případě Eriky také závislostí otce na alkoholu a automatech, u Dariny domácím násilím a v rodině Dana nevěrou.

Zbyněk během dětství často utíkal z domu, přespával po "barákách" a žil na ulici, což může být i důsledek liberální výchovy s nepřiměřenou volností. Domnívám se, že rodiče, kteří se svému dítěti dostatečně věnují, snaží se je vychovávat a záleží jim na něm, by měli vědět, co dítě dělá ve svém volném čase, s jakými kamarády se stýká, kam chodí a kdy přijde zpátky domů. I nedostatečný dohled ze strany rodičů spadá do rizikových faktorů (viz. kapitola 3.3).

Také u Dana se stejně jako v rodině Zbyňka objevují hádky a konflikty mezi rodiči, které vedly až k rozvodu. Jako dysfunkci, kromě hádek a rozvodu, v rodině Dana vnímám přílišnou péči matky a její schvalování užívání drog.

Dan: *„Třeba jsme přišli zhoubovaní s kámošem dom a ne že by nás vykopla všechny ven, ale ještě se o nás starala prostě.“*

Rodina Eriky je také nefunkční. Rodina se potýkala se závislostí na alkoholu. A nejen tou, ale také otcovou závislostí na hracích automatech.

Erika: *„A že jo můj táta pil a občas hrál i automaty, tím pádem moje máma byla nucena platit byt a ještě hypotéku a prostě žít takhle. Takže vlastně všechny ty hádky a neduhy, na který bych nejradši zapomněla, ale ty peníze prostě nebyly.“*

V rodině se také objevují hádky mezi rodiči. Je nutno podotknout, že chudobu Nešpor také považuje za rizikový faktor (Nešpor, 2003b, s. 8).

Ani rodina Dariny není výjimkou. Informantka byla dokonce svědkem domácího násilí, kterým vyvrcholil konflikt mezi rodiči. Matka s Darinovým otcem žila krátce, poté si našla nového partnera, který ji bil, a proto se rozvedli. Po rozvodu vyrůstala Darina u prarodičů, kde jí chybějící mužský vzor nahradil dědeček. Ráda bych připomněla to, co už bylo zmíněno v kapitole 5.2.2, chybějící otec nebo jeho problematická role může být také faktorem, který může přispět ke vzniku drogové závislosti.

Na první pohled se může zdát, že rodina Marka se vymyká a je funkční. Informant vyrůstal v úplné rodině, jeho rodina byla dobře materiálně zabezpečená, vztahy popisuje jako "fungující kolečko". Ovšem na pohled druhý tomu tak není. Provedená analýza ukázala, že otec Marka je nekompromisní, přísný a jeho matka hyperpotektivní. Jak již bylo poznamenáno, častým vzorcem rodin s drogově závislým dítětem je velmi přísný, odmítající, kritický a žárlivý otec. Na druhé straně příliš hodná a nekritická matka

(Matoušek, Matoušková, 2011, s. 47). Tuto skutečnost provedená analýza potvrzuje. Nekompromisní, přísný otec a hyperprotektivní matka byli podrobněji popsáni v kapitole 5.2.4 a 5.2.2.

Ve výzkumu se potvrdilo, to co bylo avizováno v kapitole 3.3. A tím je tvrzení, že problém s drogovou závislostí se může objevit v každé rodině. Může jí být rozvedená rodina nebo naopak úplná, rodina věřících, rodina s nízkou úrovní vzdělání, ale i rodina vysokoškolsky vzdělaných rodičů (Nešpor, 2003b, s. 7).

Jaké rizikové faktory se vyskytují v orientačních rodinách uživatelů návykových látek?

Otázka, jaké rizikové faktory se v orientačních rodinách uživatelů návykových látek vyskytují, úzce souvisí s již nastíněnými charakteristikami rodin, ve kterých informanti vyrůstali. Rizikové faktory se totiž v rodinách zrcadlí a některé už byly dokonce zmíněny. V provedené analýze byly zmapovány následující faktory: malá péče, nedostatečný dohled ze strany rodičů, přehnaná přísnost, nedostatečná citová vazba, nepřiměřené fyzické násilí vůči dítěti, týrání dítěte, schvalování drog, chudoba rodičů, výchova pouze jedním rodičem, závislost na návykových látkách v rodině, nadměrná volnost a liberální výchovný přístup, nadměrná náročnost a kontrola.

Za rizikový faktor, který může být příčinou vzniku drogové závislosti lze považovat i přílišnou péči matky, která je pro dítě ochotná udělat cokoli (viz. kapitola 5.2.4). Domnívám se, že rizikových faktorů je možné zahrnout i přehnané autoritativní rodiče, "když je výchova jen to, co se říká" (viz. kapitola 5.2.4) a také nepřítomnost rodičovské postavy (viz. kapitola 5.2.2).

Jaké jsou společné znaky orientačních rodin uživatelů návykových látek?

Ačkoli holisticko-obsahová perspektiva ukázala, že příběhy všech šesti informantů jsou velmi osobité, jedinečné a unikátní a rodiny, v kterých informanti vyrůstali se různí, jsou tu v souvislosti s rodinou určité skutečnosti a znaky, které jsou pro informanty společné a spojují je. Mám-li tedy odpovědět na otázku, zda lze nalézt společné znaky v orientačních rodinách uživatelů návykových látek, je odpověď ano.

Zjistila jsem, že informanti ve svých rodinách zažili plno negativních emocí a zážitků v nejrůznějších formách a podobách. Jedním z nich je například domácí násilí, které je

typické pro informanty Bruna a Darinu. Tento aspekt, s kterým, se ve svých rodinách museli potýkat, je velmi poznamenal. Ráda bych v souvislosti s touto problematikou poukázala na fakt, že ani jedna z těchto rodin situaci neřešila s odborníky. Darina sice zmiňuje, že matka byla otčíma nahlásit na policii za jeho jednání, ale vzápětí podotýká, že vždy bezúspěšně. Z názoru informantky je zřejmá nedůvěra v instituce. Tu lze pozorovat i při popisování traumatického zážitku. Darina vyjádřila obavu, že by policie více řešila užití návykové látky, než samotný akt znásilnění a proto to nehlásila na policii. Bruno dokonce dost intenzivně popisuje týrání jeho samotného a domácí násilí, ale ani v tomto případě nehovoří o tom, že by se situace nějakým způsobem řešila. Tato skutečnost mi přijde dost alarmující a myslím si, že by mohla být důvodem k zamyšlení se nad tím, co přispělo k tomu, že ani jedna rodina nevyhledala odbornou pomoc a co v Darině zakořenilo její skepsi k institucím. Dalším společným prvkem pro skoro všechny informanty je napjatá atmosféra v rodině, která je ovlivňována častými hádkami a konflikty mezi rodiči. U informanta Bruna a Dana nevěrou mezi partnery, u Dariny a Bruna domácím násilím, u Eriky a Bruna závislostí otce na alkoholu a v neposlední řadě u Dariny a Dana rozvodem v rodině. Výjimkou je informant Marek, který se vymyká všem doposud zmiňovaným znakům. Ovšem jistou analogii s ostatními příběhy bychom u něj mohli nalézt v zásadové a nekompromisní výchově ze strany otce, která koresponduje s výchovou v rodině Dariny, ale ze strany matky. Také v hyperprotektivní výchově jeho matky najdeme shodu s matkou Dana. Skoro ve všech rodinách se objevuje absence trestů. Tento aspekt chybí pouze v rodině Zbyňka a Bruna, kde byly prohřešky fyzicky trestány. Rodinu Bruna a Eriky spojuje závislost otce na alkoholu. Darina a Erika vyrůstaly v sociálně slabší rodině.

Jaké jsou vztahy v orientačních rodinách uživatelů návykových látek?

Další stanovenou dílčí výzkumná otázka byla zaměřena na vztahy informantů v orientačních rodinách. Ty jsou velmi rozmanité. Informant Bruno vnímá vztahy v orientační rodině jako „žádné.“ Zbyněk vnímání vztahů v rodině demonstruje na větě, kde mluví o tom, že ho rodiče neměli rádi a také na tom, že „*když se hádají, tak se mají rádi.*“ Darina a Marek vnímají vztahy kladně. Dan popisuje vztahy v rodině jako „*normální.*“ Na základě toho usuzuji, že vztahy v rodinách informantů hrají různou roli. Domnívám se, že v obecné rovině mohou říci, že vztahy v orientačních rodinách uživatelů návykových látek jsou disharmonické, což dokazují již několikrát zmíněné skutečnosti.

ZÁVĚR

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma Role rodiny v životní dráze drogově závislých, kde jsem ji kladla za cíl zmapovat orientační rodiny uživatelů návykových látek. Abych mohla lépe porozumět drogové závislosti a roli rodiny v této problematice, zabývala jsem se v teoretické části tím, co je to droga, rozdělila jsem drogy podle různých kritérií, více specifikovala pervitin a heroin a charakterizovala drogovou závislost. Dále jsem objasnila příčiny vzniku drogové závislosti a více se zaměřila na rodinu jako možnou příčinu. Následně jsem definovala pojem rodina, popsala typy rodin a funkce rodiny. V poslední kapitole jsem se věnovala roli rodiny, poruchám rodičovské role a více jsem přiblížila rodinu jako rizikový faktor vedoucí k drogové závislosti.

V souvislosti s cílem bakalářské práce jsem si zvolila hlavní výzkumnou otázku: „V jakých orientačních rodinách vyrůstali uživatelé návykových látek?“ Odpověď byla hledaná pomocí tří dílčích výzkumných otázek, které se zaměřovaly na společné znaky orientačních rodin uživatelů návykových látek, na to jaké rizikové faktory se v těchto rodinách vyskytují a jaké jsou v nich vztahy. Domnívám se, že se mi stanovený cíl podařilo naplnit. A to i díky zvolené metodě narativního výzkumu, kterou jsem uplatnila jak ke sběru dat, tak i k analýze. Důvodem výběru narativního rozhovoru bylo velmi citlivé téma rodiny a dětství, které nemusí být vždy příjemné. Díky nestrukturované formě si sami informanti mohli určit, jaké téma do rozhovoru zahrnou a jaké ne. Stali se tak experty na své vyprávění. Analýzu dat jsem provedla na dvou úrovních: z hlediska holisticko-obsahové perspektivy, v které jsem si všímala klíčových momentů v příběhu, identifikovala jsem důležité mezníky a hledala téma, které rezonuje celým příběhem, a z hlediska kategoriálně-obsahové perspektivy jsem hledala společná témata napříč všemi rozhovory. Ty jsem pak seskupila do jednotlivých kategorií.

Na základě realizovaného výzkumu jsem zjistila, že závislost na návykových látkách se může objevit v jakékoliv orientační rodině. Provedená analýza neprokázala žádné zákonitosti, které by dokazovaly nějakou „univerzální strukturu“ nebo „obecný model“ orientačních rodin uživatelů návykových látek.

Tvrzení Nešpora, že problém s drogovou závislostí se může objevit v každé rodině, výsledky této práce potvrzují. Může jí být rozvedená rodina nebo naopak úplná, rodina

věřících, rodina s nízkou úrovní vzdělání, ale i rodina vysokoškolsky vzdělaných rodičů (Nešpor, 2003b, s. 7).

Informanti vyrůstali v rodinách, kde se objevují hádky, konflikty mezi rodiči nebo jeden z rodičů chybí. Dále se v rodinách objevuje domácí násilí, závislost na alkoholu u otce, nevěra, rozvod, malá péče, nedostatečná citová vazba a závislost na návykových látkách některého člena rodiny. Informanti také ve svých rodinách zažili útky z domova, nepřiměřené fyzické násilí vůči dítěti, týrání a úmrtí v rodině.

Hajný k tomu dodává: „*Při výzkumech vztahů mezi závislymi a jejich rodiči se objevily jak nadměrně angažované, přehnaně ochraňující tendence, tak i chladné a lhostejné postoje. Objevuje se i podíl pití alkoholu u otců závislých na heroinu. Stanton zjistil problémy s pitím rodičů u více než 80% heroinistů. Mnoho závislých má ve své anamnéze nezpracovanou zkušenost s opuštěním nebo náhlou smrtí rodiče – obvykle otce. V rodinných historiích vidíme poměrně často nahromadění traumatizujících prvků: sebevraždy, psychická onemocnění, násilí, úmrtí, rozvody rodičů, chronické partnerské konflikty*“ (Hajný, 2013). Výsledky provedené analýzy tuto skutečnost dokazují.

V orientačních rodinách uživatelů návykových látek se objevují nejrůznější způsoby výchovy. Od nadměrně hodné, pečující, příliš ochraňující, přes nadměrnou přísnost, nekompromisnost, zásadovost až k příliš tvrdé disciplíně zahrnující agresivní chování či dokonce nepřiměřené fyzické tresty. Na druhé straně se naopak objevuje nadměrná volnost, absence trestů a liberální výchova.

Fakt, že rodiny drogově závislých jsou sociálně slabé případně i rozpadlé se prokázal u tří informantů. Dva informanti vyrůstali v rodině z vyšších sociálních vrstev, z nichž jeden v rodině, která byla funkční jen na venek.

Ačkoli výsledky této práce není možné generalizovat na celkovou populaci drogově závislých, domnívám se, že výzkum přinesl přínosná zjištění, které by bylo možné uplatnit při práci sociálního pedagoga.

Využitelnost spatřuji především na poli metodiků prevence, kterým by práce mohla posloužit jako vhodný materiál. Také ve všech různých organizacích, kde se pracuje s uživateli návykových látek, jako jsou terénní programy, K-centra, terapeutické komunity, poradenská centra a adiktologické ordinace. Domnívám se, že výsledky výzkumu by

mohly být také přínosné pro ty pracovníky, kteří se snaží vzniku drogové závislosti předcházet, a to nízkoprahovým zařízením a centřům primární prevence. Práce by mohla posloužit také jako vhodný materiál studentům, dobrovolníkům nebo by mohla být využita širokou veřejností.

Z pohledu role sociálního pedagoga považuji za přínosné vědět, co může být příčinou vzniku drogové závislosti, uvědomit si v jakých rodinách uživatelé návykových látek vyrůstali a jakou roli mohla sehrát rodina v životě drogově závislých. Díky tomu lépe pochopíme situaci, kterou si drogově závislý člověk prochází a co ho vedlo k tomu, že drogu vyzkoušel. Můžeme mu tak nabídnout dostatek podpory, aby toto náročné období zvládl a pomoci mu být kompetentní to zvládnout. V dalším případě nám porozumění může pomoci přispět k prevenci drogové závislosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BLATNÝ, Marek, 2006. *Metodologie psychologického výzkumu: konsilience v rozmanitosti*. Vyd. 1. Praha: Academia, ISBN 80-200-1450-0.
- ČERMÁK, Ivo, David HILES a Vladimír CHRZ, 2007. Narativně orientovaný výzkum: interpretační perspektivy. In *V. Řehan, M. Šucha (ed), Psychologica 37, Sborník z konference Kvalitativní přístup a metody ve vědách o člověku 6*. Olomouc: Univerzita Palackého, ISBN 978-80-244-1813-1.
- ČESKO, 2006. Zákon č. 108 ze dne 14. března 2006 o sociálních službách. In: *Sbírka zákonů České republiky*. Dostupné také z:
http://www.mpsv.cz/files/clanky/7372/108_2006_Sb.pdf
- EVROPSKÉ MONITOROVACÍ CENTRUM PRO DROGY A DROGOVOU ZÁVISLOST, 2005. Problémové užívání drog. In: *Výroční zpráva za rok 2005: stav drogové problematiky v Evropě* [online].[cit. 2016-04-27]. Dostupné z:
<http://ar2005.emcdda.europa.eu/cs/page058-cs.html>
- FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA, 2014. *Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení*. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-5046-0.
- GRECMANOVÁ, Helena, 2003. *Obecná pedagogika II*. Vyd. 2. Olomouc: Hanex, ISBN 80-85783-24-X.
- HAJNÝ, Martin, 2013. *Rodinné faktory vzniku a rozvoje závislosti* [online].[cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://martin.hajny.net/files/clanek3.pdf>
- HAJNÝ, Martin. 2001, *O rodičích, dětech a drogách*. Vyd. 1. Praha: Grada, Pro rodiče. ISBN 80-247-0135-9.
- HARI, Johann, 2015. Příčiny vzniku závislostí jsou jiné, než si myslíme. In: *Archetypal* [online].[cit. 2016-04-26]. Dostupné z: <http://archetypal.cz/2015/johann-hari-the-likely-cause-of-addiction/>
- HARTL, Pavel a Helena HARTLOVÁ, 2009. *Psychologický slovník*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-569-1.

HELLER, Jiří a Olga PECINOVSKÁ, 1996. *Závislost známá neznámá*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 80-7169-277-8.

HENDL, Jan, 2008. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-485-4.

JANDOUREK, Jan, 2001. *Sociologický slovník*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 80-7178-535-0.

KALINA, Kamil, 2003. *Drogy a drogové závislosti: mezioborový přístup*. 1. vyd. Praha: Úřad vlády České republiky, Monografie. ISBN 80-86734-05-6.

KALINA, Kamil, 2008. *Základy klinické adiktologie*. Vyd. 1. Praha: Grada, Psyché. ISBN 978-80-247-1411-0.

KDE JSI TÁTO?, 2016. *Výchova v rodině* [online].[cit. 2016-04-27]. Dostupné z: <http://www.kdejsitato.cz/rodina/vychova-v-rodine.html>

KOHOUTEK, Rudolf, 2009. Vliv rodiny na rozvoj duševna a osobnosti člověka. In: *Psychologie v teorii a praxi* [online].[cit. 2016-04-22]. Dostupné z: <http://rudolfkohoutek.blog.cz/0912/vliv-rodiny-na-rozvoj-osobnosti-cloveka>

KRAUS, Blahoslav, 2008. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-383-3.

MATĚJČEK, Zdeněk, 1986. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: Avicenum, Rodinný kruh.

MATOUŠEK, Oldřich a Andrea MATOUŠKOVÁ, 2011. *Mládež a delikvence: možné příčiny, struktura, programy prevence kriminality mládeže*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-825-8.

MATOUŠEK, Oldřich, 1993. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, Studijní texty. ISBN 80-901424-7-8.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. *Slovník sociální práce*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 80-7178-549-0.

MIOVSKÝ, Michal, 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Vyd. 1. Praha: Grada, ISBN 80-247-1362-4.

MLČÁK, Zdeněk, 1996. *Dysfunkční rodina: teoretické a diagnostické aspekty*. Ostrava: Atelier Milata, Scholaforum.

MRAVČÍK, Viktor a kol., 2014. *Výroční zpráva o stavu ve věcech drog pro Evropské monitorovací středisko pro drogy a drogové závislosti: Česká republika*. Praha: Úřad vlády České republiky.

NEPUSTIL, Pavel, 2011. Identita sypaná pervitinem. *Psychologie dnes*, Praha: Portál, ISSN 1211-5886.

NEŠPOR, Karel, 2003a. *Návykové chování a závislost: současné poznatky a perspektivy léčby*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 80-7178-831-7.

NEŠPOR, Karel, 2003b. *Alkohol drogy a vaše děti Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat a jak je zvládat* [online]. Páté revidované vydání. Praha, [cit. 2016-04-22]. Dostupné z: <http://www.drnespor.eu/knizkycz.html>

PEŠEK, Roman, Andrea VESELÁ VONDRÁŠKOVÁ a Ondřej VESELÝ, 2007. *Drogová závislost, aneb, Rychlý běh po krátké trati: poradenská příručka pro děti, dospívající a jejich rodiče*. Písek: Arkáda - sociálně psychologické centrum, ISBN 978-80-239-9405-6.

PRESL, Jiří, 1995. *Drogová závislost: může být ohroženo i vaše dítě?*. 2. rozš. vyd. Praha: Maxdorf, ISBN 80-85800-25-X.

RIEMANN, Fritz, 1999. *Základní formy strachu: typy lidské osobnosti, jejich vznik, charakteristiky a formy vztahů*. Vyd. 1. Praha: Portál, Spektrum. ISBN 80-7178-313-7.

ROHR, Richard a Joseph MARTOS, 2002. *Cesta divokého muže: úvahy o mužské spiritualitě*. Brno: Cesta, ISBN 80-7295-032-0.

ŘEZÁČ, Jaroslav, 1998. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, Edice pedagogické literatury. ISBN 80-85931-48-6.

ŘIHÁČEK, Tomáš, Ivo ČERMÁK a Roman HYTYCH, 2013. *Kvalitativní analýza textů: čtyři přístupy*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, ISBN 978-80-210-6382-2.

SDRUŽENÍ LINKA BEZPEČÍ, 2007. *Děti a jejich problémy: sborník studií*. Praha: Sdružení Linka bezpečí, ISBN 80-239-4482-7.

SPOLEČNOST SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ, 2006. *Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR* [online]. Praha, [cit. 2016-04-22]. Dostupné z:
http://socialniprocnovnici.cz/public/upload/image/eticky_kodex_ssprc.pdf

STŘELEČ, Stanislav, 1992. *Kapitoly z rodinné výchovy: učebnice pro střední školy*. 1. vyd. Praha: Fortuna, 1992. ISBN 80-85298-84-8.

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ, 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Vyd. 1. Praha: Portál, ISBN 978-80-7367-313-0.

TYLER, Andrew, 1988. *Drogy v ulicích: mýty - fakta - rady*. Praha: I. Železný, ISBN 80-237-3606-X.

VLÁČILOVÁ, Veronika, 2015. *Role rodiny v životní dráze drogově závislých*. Brno, Absolventská práce. Evangelická akademie, Vyšší odborná škola sociálně právní. Vedoucí práce Mgr. Kateřina Lojdová.

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1: Základní charakteristika informantů	36
--	-----------

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P1 – Johann Hari: Příčiny vzniku závislosti jsou jiné, než si myslíme

Příloha P2 - Doslovný přepis rozhovoru: Informant Bruno

PŘÍLOHA P I:

Johann Hari: Příčiny vzniku závislosti jsou jiné, než si myslíme

Co je příčinou těžkých závislostí? Je to opravdu tak, jak nás léta učili? A pokud ano, čím to, že “boj” proti nim jaksi nefunguje? Existují i jiné pohledy na věc? Článek Johanna Hariho původně vyšel na Huffington Post, verzi s delším úvodem najdete na blogu překladatelky.

Uplynulo sto let od prvního zákazu drog. A celé to dlouhé století, po které trvá válka proti drogám, nám naši učitelé a naše vlády vypráví stále stejný příběh o závislosti. Tento příběh je v našich myslích tak zakořeněn, že ho považujeme za samozřejmost. Zdá se zjevný. Zdá se prokázaně pravdivý. A až do chvíle, kdy jsem se vydal na 30 000 mil dlouhou cestu sbírat materiál pro mou novou knihu *Chasing The Scream: The First And Last Days of the War on Drugs* (Po stopě výkřiku: První a poslední dny války proti drogám), abych zjistil, co je skutečným hnacím motorem drogového konfliktu, jsem téhle story věřil taky. Ale na své cestě jsem zjistil, že prakticky všechno, co mi kdy řekli o závislosti, je lež. A že existuje úplně jiný příběh, který čeká na toho, kdo je připraven si ho vyslechnout. Jestliže tento nový pohled na věc opravdu přijmeme, nejen, že budeme muset ukončit válku proti drogám. Budeme muset i změnit sami sebe.

Dozvěděl jsem se pravdu od pozoruhodné směsi lidí, které jsem na svých cestách potkal. Od pamětníků, kteří znali Billie Holiday a prozradili mi, jak ji muž, jenž začal válku proti drogám, pronásledoval a prakticky uštvál k smrti. Od židovského lékaře, který byl jako kojeneček propašován ven z budapešťského ghetta, a jako dospělý odhalil tajemství závislosti. Od transsexuálního dealera cracku v Brooklynu, počatého, když jeho matku závislou na cracku znásilnil newyorský policista. Od muže, jenž byl dva roky vězněn na dně studny sadistickým diktátorským režimem, a poté, co se dostal ven, byl zvolen prezidentem Uruguaye a začal ukončovat válku proti drogám.

Měl jsem velice osobní důvod vydat se hledat tyto odpovědi. Jednou z mých prvních vzpomínek je, jak se snažím probudit jistého člena rodiny a nejde to. Od té doby jsem dumal nad mystériem závislosti – co způsobuje, že se někteří lidé stanou tak posedlí nějakou drogou nebo chováním, až vůbec nedokáží přestat? Jak můžeme těmto lidem pomoci vrátit se k nám? Když jsem byl větší, jiný z mých blízkých příbuzných se stal

závislým na kokainu. A pak jsem se já sám zamiloval do dívky závislé na heroinu. Závislost mi asi připadala jako něco důvěrně známého.

Kdybyste se mě tehdy zeptali, co způsobuje závislost na drogách, podíval bych se na vás jako na idiota a řekl bych: “Drogy přece.” Není nijak těžké to pochopit. Myslel jsem si, že právě s tím jsem se setkal ve vlastním životě. Všichni to dokážeme vysvětlit. Kdybychom já, vy a prvních dvacet lidí, které potkáme na ulici, užívali některou z velmi silných drog dvacet dní, na konci by ji naše těla potřebovala. Tyto látky by si nás tak silně chemicky “zaháčkovaly”, že bychom cítili strašlivou touhu užívat je dál. Byli bychom závislí. To je závislost.

Jeden ze způsobů, jak se tato teorie původně vytvořila, byly experimenty s krysami. Závěry z těchto pokusů se do povědomí Američanů dostaly poprvé na počátku 80. let slavnou reklamou organizace Partnership For A Drug Free America. Možná si na ni pamatujete. Experiment je prostý. Umístíte krysou do klece, samotnou, se dvěma lahvemi vody. V jedné je jen voda. Ve druhé voda obsahující heroin nebo kokain. Téměř při každém opakování experimentu se krysa stane přímo posedlá vodou s drogou a bude si dávat další a další dávky, dokud se nezabije.

Reklama vysvětluje: “Jen jedna droga je tak návyková, že devět z deseti laboratorních krys ji bude užívat dál a dál, dokud nezemřou. Jmenuje se kokain. A může udělat to samé s vámi.”

Ale v 70. letech si profesor psychologie ve Vancouveru jménem Bruce Alexander všiml na tomto experimentu něčeho podivného. Krysa je v kleci úplně sama. Nemá nic jiného na práci než brát drogy. Napadlo ho: co by se asi stalo, kdybychom to zkusili jinak? A tak profesor Alexander vybudoval Krysí park (pozn. překl: googlete Rat Park Experiment). Byla to luxusní klec, kde měly krysy na hraní barevné míčky, tunely, kterými mohly běhat nahoru a dolů, a spoustu kamarádů: všechno, co si taková krysa může v životě přát. Jak to asi bude s drogami teď?, říkal si Alexander.

I v Krysím parku krysy samozřejmě vyzkoušely obě lahve s vodou, protože nevěděly, co v nich je. Ale co následovalo, bylo extrémně překvapivé.

Krysám, které měly příjemný život, se voda s drogou nezamlouvala. Většinu času se jí vyhýbaly a zkonsumovaly oproti izolovaným krysám méně než čtvrtinu drog. Ani jedna z

nich nezemřela. Zatímco všechny krysy, jež byly osamělé a nešťastné, se staly těžce závislé, z krys žijících ve šťastném prostředí tak nedopadla žádná.

Nejprve jsem si myslel, že jde o něco charakteristického pro krysy, co se lidí netýká – pak jsem ale objevil, že ve stejné době jako experimenty v Krysím parku probíhal i rozsáhlý pokus na lidech na stejné téma, který přinesl velmi podnětné výsledky. Jmenoval se Válka ve Vietnamu. Podle zpravodajství magazínu *Time* bylo užívání heroinu mezi americkými vojáky “stejně rozšířené jako žvýkání žvýkačky”. A toto tvrzení je podloženo solidními důkazy: podle studie publikované v *Archives of General Psychiatry* se ve Vietnamu stalo závislých na heroinu asi 20 procent amerických vojáků. Mnoho lidí mělo samozřejmě hrůzu z návratu obrovského počtu závislých, až válka skončí.

Ale podle výsledků stejné studie asi 95 procent závislých vojáků, jakmile se vrátili domů, prostě přestalo. Jen velice málo jich šlo na léčení. Vrátili se zpátky ze strašlivé klece do příjemné a drogu už nepotřebovali.

Profesor Alexander prohlašuje, že tento objev zásadním způsobem vyvrací jak tvrzení pravice, že závislost je morální selhání způsobené nadměrným požitkářstvím, tak verzi liberálů, že závislost je nemoc mozku, který byl ovládnut chemickou látkou. Tvrdí dokonce, že závislost je adaptační mechanismus. Problém není ve vás. Problém je ve vaší kleci.

Po první fázi Krysího parku šel profesor Alexander se svým experimentem dál. Zopakoval své rané pokusy, v nichž byly krysy nechány o samotě a staly se kompulzivně závislé na dodávané droze. Nechal je užívat padesát sedm dní – to by mělo k vytvoření závislosti rozhodně stačit. Pak je vyjmul z izolačních klecí a umístil je do Krysího parku. Chtěl vědět, jestli když dojdete do takového stádia závislosti, je váš mozek drogou natolik ovládnut, že už se nevzpamatujete. Převezme nad vámi droga kontrolu? Následovalo další obrovské překvapení. Krysy sice chvíli vykazovaly mírné abstinenční příznaky, ale brzy přestaly s těžkým užíváním a vrátily se k normálnímu životu. Příjemná klec je zachránila. (Kompletní odkazy na všechny studie, o kterých zde hovořím, najdete v knize.)

Když jsem se s těmito informacemi seznámil, byl jsem nejprve zmaten. Jak je to možné? Tato nová teorie útočí tak radikálně na všechno, co nám kdy řekli, až mi připadalo, že nemůže být pravdivá. Ale s čím více vědci jsem hovořil, a čím více jsem si pročetl jejich

studie, tím více jsem objevoval faktů, které nedávaly žádný smysl – nebo spíše dávaly smysl jedině s tímto novým přístupem.

Uvedu teď příklad něčeho, co se děje všude kolem vás a může se snadno jednoho dne stát i vám. Když vás dnes přejezdí auto a zlomíte si stehenní kost, pravděpodobně dostanete morfin, látku téměř identickou s heroinem (v Británii, odkud je autor, dostanete dokonce skutečný heroin, pozn. překl.). V nemocnici s vámi bude spousta lidí, jimž bude rovněž podáván morfin, dlouhodobě, jako lék proti bolesti. Droga, kterou vám předepíše lékař, bude mnohem čistší a potentnější než látka, již si kupují pouliční závislí od dealerů – ti ji totiž ředí. Pokud by tedy stará teorie závislosti byla pravdivá – drogy by způsobovaly, že je vaše tělo bude potřebovat – je zjevné, co by se mělo stát. Spousty lidí by se po propuštění z nemocnice měly vydat shánět heroin, aby uspokojili svou touhu po opiátech.

Ale skutečnost je podivuhodně jiná: nestává se to téměř nikdy. Jako první z mnoha mi tento fakt vysvětlil kanadský lékař Gabor Mate: uživatelé lékařského morfinu nebo heroinu prostě přestanou, i po měsících užívání. Stejná droga, užívaná po stejně dlouhou dobu, udělá z pouličních uživatelů zoufalé závislé, zatímco s lékařskými pacienty se nic takového nestane.

Jestli pořád ještě věříte – tak jako jsem věřil já – že závislost je způsobena chemickým “zaháčkovaním” v mozku, nedává to žádný smysl. Ale pokud přijmete teorii Bruce Alexandra, zapadne všechno na své místo. Pouliční závislý je na tom podobně jako krysy v první kleci, izolovaný, sám, jen s jedním jediným zdrojem útěchy. Situace lékařského pacienta připomíná spíše svět krys z druhé klece. Vrací se domů, mezi lidi, které miluje. Droga je stejná, ale prostředí je jiné.

Z toho plyne vhléd, který se týká daleko širší oblasti než jen chápání závislosti. Profesor Peter Cohen říká, že lidé mají hlubokou potřebu navazovat vztahy a vytvářet citová spojení. Tak v životě dosahujeme uspokojení. Jestliže se nedokážeme propojit jeden s druhým, spojíme se s jakoukoli náhražkou, která je po ruce – ať už je to skřípot rulety nebo pocit po vpichu jehly. Podle Cohena bychom měli úplně přestat hovořit o závislosti a říkat tomu spíše ‘vazba.’ Člověk závislý na heroinu si vytvořil vazbu s heroinem, protože nebyl schopen spojit se plně s ničím jiným.

Takže opakem závislosti není střízlivost. Je jím blízkost s ostatními lidmi.

Když jsem se tohle všechno dozvěděl, byl jsem přesvědčen – ale nedokázal jsem se zbavit hlodavých pochybností. Říkají tedy tihle vědci, že na chemických vlastnostech nezáleží? Tak mi to vysvětlili – můžete se stát závislí na hazardu, a nikdo si nemyslí, že si pícháte do žil balíčky karet. Můžete mít všechny symptomy závislosti i bez jakékoliv chemikálie. Navštívil jsem setkání skupiny Gamblers' Anonymous (Anonymní hráči) v Las Vegas (se svolením všech přítomných, kteří věděli, že jsem pozorovatel). Ti lidé byli stejně očividně závislí jako kokainisté a heroinisté, které jsem potkal ve svém životě. A přitom ruleta prokazatelně nezasekává žádné háčky do mozku.

Ale chemické látky přece musí hrát alespoň nějakou roli, říkal jsem si. Ukázalo se, že existuje experiment, který dává velice přesnou odpověď právě na tuto otázku. Dočetl jsem se o něm v knize Richarda DeGrandpreho *The Cult of Pharmacology* (Kult farmakologie).

Všichni se shodují, že kouření cigaret je jedno z nejvíce návykových chování. Chemické “háčky” v tabáku pochází z látky jménem nikotin. Když byl z kraje 90. let vyvinuty nikotinové náplasti, přineslo to silnou vlnu optimismu – kuřáci cigaret si mohou dopřát svoji chemikálii, bez všech ostatních, nečistých (a smrtících) aspektů kouření cigaret. Budou svobodní.

Ale úřad hlavního lékaře (Office of the Surgeon General) zjistil, že jen 17,7 procenta kuřáků dokáže za pomoci nikotinových náplastí přestat kouřit cigarety. To je i tak podstatné číslo. Jestliže jsou chemické vlastnosti drog zodpovědné za 17,7 procent fenoménu závislosti, znamená to v globálním měřítku pořád milióny zničených životů. Ale opět vidíme, že příběh, který nás učili, o Příčině závislosti, je sice v něčem reálný, tvoří však jen malou část mnohem složitější skutečnosti.

Z těchto faktů vyplývají rozsáhlé důsledky, které se týkají smysluplnosti stoleté války proti drogám. Tato masivní válka, která, jak jsem viděl, zabíjí lidi po celém světě, od obchodních center v Mexiku až po ulice Liverpoolu, je založena na tvrzení, že musíme fyzicky vymýt celou řadu chemických látek, protože ovládají mozky lidí a způsobují závislost. Ale jestliže závislost nevyvolávají drogy – jestliže je hlavní příčinou rozpad mezilidských vztahů a izolace – pak celá tato válka nedává žádný smysl.

Je smutně ironické, že válka proti drogám ve skutečnosti zhoršuje všechny základní příčiny závislosti. Navštívil jsem například věznic v Arizoně – ‘Tent City’ – kde jsou vězni zavření v malých kamenných izolačních klecích (‘The Hole’ – ‘Díra’), někdy celé týdny.

Tak jsou trestáni za užívání drog. Toto zacházení je tak blízko prázdným klecím, ve kterých krysy propadají smrtelné závislosti, jak si jen umím představit. A až se tito vězni dostanou ven, budou nezaměstnatelní kvůli svému záznamu v trestním rejstříku – což zaručuje, že budou odříznuti od společnosti ještě víc. Viděl jsem, kam to vede, na příbězích lidí, které jsem potkal po celém světě.

Existuje alternativa. Je možné vytvořit systém, který pomůže závislým na drogách znovu se začlenit do světa – a nechat závislost za sebou.

Není to teorie. Děje se to. Viděl jsem to v praxi. Před necelými patnácti lety mělo Portugalsko jeden z nejhorších drogových problémů v Evropě, celé jedno procento populace tvořili závislí na heroinu. Zkusili s drogami bojovat a problém se jen stále zhoršoval. Až se nakonec rozhodli pro radikálně odlišný postup. Dekriminalizovali všechny drogy, a všechny peníze, které byly dříve vydávány na stíhání a věznění závislých, začali vynakládat na obnovení spojení těchto lidí se sebou samými i se společností. Nejzásadnějším krokem je poskytnout jim zajištěné bydlení a dotovaná zaměstnání, aby měl jejich život nějaký smysl, aby měli proč ráno vstávat z postele. Přihlížel jsem, jak je těmto lidem pomáháno, na útulných a přátelských klinikách, naučit se znovu vnímat své vlastní pocity, potom co byli léta traumatizováni a otupovali se drogami.

Jedním příkladem, se kterým jsem se seznámil, byla skupina závislých, kteří dostali půjčku na rozjetí vyklízečí firmy. Najednou se z nich stala parta lidí se závazkem jeden k druhému a ke společnosti, zodpovědných za péči jeden o druhého.

Výsledky tohoto rozhodnutí jsou již známy. Nezávislá studie, kterou provedl *British Journal of Criminology*, zjistila, že od úplné dekriminalizace poklesl výskyt závislostí a počet injekčních uživatelů drog se snížil o 50 procent. Musím to zopakovat: počet injekčních uživatelů drog se snížil o 50 procent. Dekriminalizace byla tak úspěšná, že jen velmi málo lidí v Portugalsku se chce vrátit ke starému systému. Hlavním odpůrcem dekriminalizace byl v roce 2000 Joao Figueira, šéf portugalské protidrogové policie. Pronesl všechna děsivá varování, která bychom očekávali od deníku *Daily Mail* nebo stanice Fox News. Ale když jsme se setkali v Lisabonu, řekl mi, že nic z toho, co předpovídal, se nevyplnilo – a dnes doufá, že bude celý svět následovat příkladu Portugalska.

Toto téma se netýká jen závislých lidí, které mám rád. Týká se nás všech, protože nás nutí podívat se sami na sebe novými očima. Lidské bytosti jsou živočichové s potřebou vzájemného spojení. Potřebujeme blízkost a lásku. Nejmoudřejší větu dvacátého století pronesl E. M. Forster: “nejdůležitější je sblížovat se” (“only connect.”). Ale my jsme vytvořili prostředí a kulturu, která nás od možností sblížení odřezává a místo nich nám nabízí jen parodii v podobě Internetu. Nárůst problému závislosti je příznakem hlubší nemoci našeho způsobu života – toho, že neustále zaměřujeme zrak jen na další a další blýskavé objekty, které bychom si měli koupit, místo abychom si všímali lidských bytostí kolem sebe.

Spisovatel George Monbiot nazval naši dobu “věkem osamělosti.” Vytvořili jsme lidskou společnost, ve které je snadnější než kdy předtím odříznout se od všech lidských vztahů. Bruce Alexander – tvůrce Krysího parku – mi řekl, že jsme příliš dlouho hovořili jen o individuálním uzdravení ze závislosti. Teď potřebujeme mluvit o uzdravení společnosti – jak se můžeme všichni společně uzdravit z nemoci izolace, která na nás padá jako hustá mlha.

Ale tyto nové důkazy pro nás nejsou jen politickou výzvou. Nenutí nás jen změnit naše postoje. Opravdová změna se potřebuje udát v našich srdcích.

Milovat závislého člověka je těžké. Když jsem se díval na závislé lidi, které miluji, vždycky jsem byl v pokušení řídit se pravidlem “drsné lásky”, jakou nám radí například reality show *Intervention* – řekněte závislému, aby se sebral, nebo ho odříznete. Doporučuji vám, pokud závislý člověk nedokáže přestat, vyhnout se mu. Je to logika války proti drogám, převzatá do našich soukromých životů. Ale v realitě jsem se přesvědčil, že takový přístup jen prohloubí závislost našich milovaných – a můžeme je úplně ztratit. Vrátil jsem se domů odhodlaný být závislým lidem ve svém životě bližší než kdy předtím – postarat se, aby věděli, že je miluji bezpodmínečně, ať už přestanou nebo jim to nejde.

Když jsem přijel domů ze své dlouhé cesty, našel jsem svého bývalého přítele, jak leží na posteli pro hosty v mém bytě a klepe se v abstínenci. A díval jsem se na něj jinak. Už sto let opěvujeme válku proti závislým. Otřel jsem mu čelo a napadlo mě, že místo toho jsme jim celou dobu měli zpívat písně lásky.

Celý příběh cesty Johanna Hariho – složený z životních příběhů lidí, které potkal – najdete v knize Chasing The Scream: The First and Last Days of the War on Drugs vydané nakladatelstvím Bloomsbury.

PŘÍLOHA P II:

Doslovný přepis rozhovoru: Informant Bruno

Já: Já jenom, já ten souhlas potřebuju mít nahranej. Takže se tě znova zeptám, jestli souhlasíš s tím, že to bude nahrávaný?

BRUNO: *Souhlasím s tím, že to bude nahrávané.*

Já: Super, děkuju moc. Já jen tak na úvod, jenom abychom to tak jako odlehčili, tak se tě jenom zeptám... Jo ještě se ti představím.

BRUNO: *Jo, to jsem chtěl taky no.*

Já: Já jsem Verča. Ahoj.

BRUNO: *Bruno, ahoj.*

Já: Jak se máš, co je u tebe novýho?

BRUNO: *Já se mám hodně dobře.*

Já: Aha.

BRUNO: *Žiju v Rakousku, mám se dobře. A co je novýho? Novýho, to je všechno prostě. U mě je něco nový pořád. Každý týden jeovej. Pořád. Pořád žiju jinak.*

Já: Takže ses odstěhoval do Rakouska?

BRUNO: *Já jsem tam zmizel vlastně.*

Já: Hm, takže ti to pomohlo. (Už jsme se o tomhle tématu bavili během výměny, tak jsem věděla, že mu to pomohlo, věděla jsem, o co se jedná a tak jsem to během rozhovoru nijak dál nerozváděla)

Já: Jinak teda. Na úvod, ještě než začneš vyprávět o tom dětství, bych byla ráda kdyby si mi řekl něco o sobě. O tom, jak se jmenuješ, kolik ti je?

BRUNO: *Normálně celým jménem, všechno jo?*

Já: Stačí jenom jméno.

BRUNO: *Tak, já se jmenuju...Jé, já nechci říkat (anonymizováno), to je hrozný.*

Já: (smích) Tak co máš rád.

BRUNO: *Já jsem Bruno.*

Já: Bruno?

BRUNO: *No. Mě říkaj všichni Bruno.*

Já: Bruno.

BRUNO: *Je mi třiatři... nebo bude mi třiatřicet. Co ještě tam mám říct?*

Já: Třeba to, kolik máš sourozenců?

BRUNO: *Jo sourozenců mám, jednoho myslím.*

Já: Jednoho? Myslíš? J

IŘÍ: *No, myslím. Jakože vím, že mám nějaký sestry, ale... Z otcovy strany, ale ty jsem v životě neviděl. Prý jich má být sedm.*

Já: Sedm? Hm. (Nechtěla jsem to dále rozvádět a ptát se, jelikož jsem chtěla, aby to mělo nějakou strukturu. Chtěla jsem přejít k vyprávění toho dětství a tam jsem počítala s tím, že se respondent na to doptám)

BRUNO: *Hm. Ale jinak nevím.*

Já: Jo, takže fajn. A teď bych teda, jak jsem ti říkala, tak ty rozhovory budou na téma dětství. A teď bych teda byla ráda, kdybys mi povyprávěl o svém dětství, kdy dětstvím myslím věk od narození do patnácti let.

BRUNO: *Do patnácti let, jasný.*

Já: Jo.

BRUNO: *No tak všechny špatný věci, co se mi děly, se děly do patnácti. Takže, proč ne. A, co si pamatuju. Ve třech letech mě adoptoval můj otčím. Takže vlastně otce jsem viděl poprvé v osmnácti a to jenom jednou. (Následující věť není kvůli hluku rozumět). Můj otec byl alkoholik.*

Já: Takže otce jsi poznal až v osmnácti teda?

BRUNO: *V osmnácti. A pak si mě osvojil mámin manžel, mě dal jeho příjmení a od té doby to teda všechno začlo. Je to alkoholik, hnusnej, škaredej, odpornej člověk, kterej jako by...*

Já: Otec? Jako by..

BRUNO: *Otčím.*

Já: Aha.

BRUNO: *Kterej mlátil matku, mlátil mě. A prostě to bylo hnusný.*

Já: Takže od tří let se dělo to, že tvůj otčím byl alkoholik a bil tvoji mámu?

BRUNO: *Hm.*

Já: A jak to na tebe jako na dítě působilo?

BRUNO: *Víš, že já ani nevím, jaký pocity bych měl mít? Jako když jsem to viděl jako v dětství, jako úplně v tom nejhlubším dětství, tak jsem to vnímal jako tak, že je něco špatně. Ale pak už jsem si na to zvyknul a už jsem to nechalbejt. Já jsem to pak už neřešil. Když on zmlátil mě nebo matku, tak mě už to bylo jedno více méně.*

Já: Aha. Říkáš, že když zmlátil tebe nebo matku, takže se dělo i to, že byl i tebe?

BRUNO: *No jasný. Mě zbyl vždycky jako. To bylo pokaždé, že se stalo tohle. Ale to není spouštěč tohodle. Tohodle jako celkově. Ten otčím, on je...To je prostě chudák. To je alkoholik, chudák, kterej...Sice oni si nahrabali strašně moc peněz. Oni měli miliony a miliony a miliony. Všechno měli, co chtěli. Ale to jsou chudáci, oba dva. To jsou prázdni lidi.*

Já: Aha, takže jsi měl bohatý rodiče dejme tomu?

BRUNO: *Já jsem měl...Já jsem měl aji...My jsme byli taková ta klasická česká rodina.*

Já: Hm, klasická... Jak vypadá klasická česká rodina?

BRUNO: *Taková ta, že na oko prostě auto, my se máme rádi, drahý oblečení. A tohle chci a tatínku, tohle mi koupíš? Ano, synáčku tohle ti koupím. Takže lidi to viděli. Viděli spokojenou, krásnou rodinu. Ale jen jak se zavřeli dveře od baráku, tak začlo to peklo.*

Já: Takže taková ta bohatá, spořádaná, slušná a pak teda za dveřma se dělo tohle?

BRUNO: *No, za dveřma baráku to bylo hrozný. No brácha měl doma rohlíky, já jsem měl chleba.*

Já: Rohlíky, chleba, teď nevím jak to myslíš.

BRUNO: *U nás to bylo všechno takhle... On to měl očíslovaný... On to měl označovaný, očíslovaný. Brácha měl rohlíky, já měl chleba a nějaký salám nebo něco takovýho prostě. A všechno jsem to měl já oddělaný jako cizí člověk. Ale pořád jsem byl jakoby jejich. Jo, mě neřekli, že jsem adoptovanej. Ty máš tatínkovi oči a ty máš tatínkovi vlasy, ty máš tatínkovo chování a ty máš tatínkovu povahu.*

Já: A kde ses to teda dozvěděl?

BRUNO: *Já jsem se to dovtípil někdy kolem třinácti let. (větě není rozumět) Tak jsem se ptal matky, ta mě řekla, že to tak není. No a ve čtrnácti jsem se to dozvěděl úplně jako.*

Já: A jak ses to dozvěděl?

BRUNO: *Já jsem šel za babičkou. A ta mi to práskla teda. Tak ji zmlátil ten otčím za to, že mi to řekla. No za půl roku jsem odešel já. (větě není rozumět)... a voni mě vyhodili. Ten den, v mejch patnácti.*

Já: Takže v patnácti letech jsi odešel? Kam jsi šel?

BRUNO: *Do Prahy na hlavas.*

Já: A to jsi byl na ulici nebo jsi měl kde být?

BRUNO: *A, za babičkou jsem nemohl, protože by ji otčím zas zmlátil. Zmlátil by ji když tam budu, takže jsem šel do Prahy na ten hlavák a tam jsem prostituoval za párek v rohlíku a takhle to bylo rok a půl asi. Když mi bylo těch osmnáct potom, tak jsem se přestal skrývat, protože mi bylo osmnáct, jsem byl svobodnej a mohl jsem cokoliv, tak jsem šel za babičkou. No a voni ji dali nějaký (větě není rozumět)... A od tý doby jsem jí neviděl.*

Já: Takže od tý doby s nima nejsi v kontaktu?

BRUNO: *Vůbec se nevidáme.*

Já: A ty jsi říkal, že ty rodiče se dozvěděli, že jsi homosexuál, tak na to reagovali jak? (homosexuál vysloveno potichu a s nejistotou)

BRUNO: *Se nestyd'.*

Já: Smích

BRUNO: *Normálně homosexuál. (s humorem). Úplně v klidu, ať to každé slyší. Mě to nevadí.*

Já: (Smích) Jo? Tak to je právě to, že já nevím jak se k tomu stavíš.

BRUNO: *No to je právě takový ta, taková ta... Těch lidí. (Nemohl najít to správné slovo pro vyjádření) Tak to řeknou tohle jo.*

Já: Kdybych tě znala, tak to řeknu úplně v pohodě, ale jelikož tě neznám a nevím, jak se k tomu stavíš, tak jsem to řekla takhle.

BRUNO: *Úplně normálně jako. Jako neukazuju to každému, aby to všichni věděli. Ale když říkám to slovo, tak ho řeknu normálně nahlas.*

Já: Jasně. Takže, následovala ta reakce, jako že tě vyhodili? Nepřijmu-li to?

BRUNO: *No vůbec. Oni nechtěli slyšet ani nějaký vysvětlení nebo něco. Já jsem se snažil, ale díky tomu, že mě mlátil ten otcím a že jsem měl takový dětství (nejde tomu rozumět)*

Já: Teď jsem chtěla říct, jak ses s tím vyrovnal?

BRUNO: *Já jsem takovej, já jsem se narodil jako bohém a mě to hodně pomohlo. Já jsem tušil, že jsem na kluky a tak jsem šel za mou matkou, matka začla brečet, já nevím proč.*

Já: Mamku to mrzelo?

BRUNO: *Mamku to hodně mrzelo, brácha se na to v pohodě díval. (Věť nejde rozumět) Že prý na psychiatrii, že to vyléčíme a já říkám co, já nejsem nemocnej. A vona, že jo a hlavně neříkej to tatínkovi. A vona mu to pak mu řekla sama. A já jsem letěl z vokna.*

Já: A pak následovalo co? Prostě tě vyhodili?

BRUNO: *Vyhodili mě, prostě vyhodili. Úplně mě odřízli.*

Já: A kdy ty sis to uvědomil, že seš homosexuál?

BRUNO: *Neuměl jsem to pojmenovat, ale tušil jsem to už ve školce. Kdy jsem se převlíkal za baletku, za princeznu a za vílu a tady tydle věci. Tak mě pak zmlátili, že nebudu baletka, tak jsem říkal, že chci bejt aspoň víla.*

Já: Říkal jsi, že tě otec zmlátil, abys nebyl baletka, chtěl z tebe teda mít prostě chlapa?

BRUNO: *Jasně, on mě dával na fotbal a na hokej a na různé sporty. Ale já jsem chtěl tancovat, já jsem chtěl hrát na saxofon a tohle dělat. A von, že tancujou buzeranti a že já nebudu tancovat. Kdyby věděl jak byl tenkrát blízko pravdě. Ale kdyby mě tam dal na to tancování a věnovali se mi, tak (nejde tomu rozumět)*

Já: Takže rodiče se snažili tě k něčemu vést? Fotbалу..

BRUNO: *Rodiče mě vedli k obrazu svému. Ne, k tomu, co mě baví nebo co bych chtěl já. Já jsem chtěl rád číst, já jsem rád dělal spoustu věcí, ale ne toto.*

Já: Říkal jsi, že jsi rád tancoval...

BRUNO: *Brácha, ten hraje hokej, Ten hraje někde v kanadské lize tam. To byl ideál.*

Já: A bráchovi je teda kolik?

BRUNO: *On je, on je 84 ročník, on je o čtyři roky mladší.*

Já: Aha, takže je teda o čtyři roky mladší. Takže ten teda splňoval ty ideály?

BRUNO: *No, to je jejich škola. To je guma, která...*

Já: Člověk bez osobnosti?

BRUNO: *Úplně. Já jsem ho našel na facebooku a tak jsem si říkal, zkusím napsat bráchovi. Tak jsem mu napsal. Já používám na facebooku (anonymizováno), tak jsem se chtěl jmenovat. Protože (anonymizováno), mě se to líbí prostě. Nechci mít s (anonymizováno) nic společného.*

Já: Snažíš se spřetrhat ty vztahy?

BRUNO: *Úplně. No, voni je spřetrhali první, ale já jsem dodělal, co oni začli. No a tak von mi píše, proč jsem to udělal a tak jsem mu to vysvětlil, proč teda jako. A von teda, že to je dobře, že jsem to udělal hned, že příjmení Kašpar si člověk musí zasloužit a tak si říkám no tak jo no. Tak jsem ho hodil do ignorace.*

Já: Takže nejste vůbec v kontaktu? To byl veškerej kontakt jako by?

BRUNO: *Vůbec. Vůbec s tou rodinou. Vůbec.*

Já: Hm

BRUNO: *Maximálně občas s babičkou, ale to je jako by nebylo. Jen když potřebuje peníze a nebo když já potřebuju peníze jo. Když vona potřebuje nebo já potřebuju, tak si zavoláme.*

Já: To je vaše veškerá komunikace?

BRUNO: *To je naše veškerá komunikace.*

Já: Abych se ještě vrátila k té rodině, zpátky do toho dětství. Tak jako by, co dělali tvá rodiče, jaký měli zaměstnání?

BRUNO: *Matka, co si pamatuju, tak dělala v rybárně. Tam ji vyhodili, že tam hodně kradla. Potom dělala v nějakých mlíčnáku nebo co a tam to samý. (větě není rozumět) Otec dělal vrátnýho nebo co a pak najednot zázrakem přišli k penězům. Koupily se auta, matka si otevřela sekáč, koupili barák a do teďka nevím, kde k tomu přišli jo.*

Já: Právě říkáš, že mamka kradla, ale ty jsi říkal, že jste měli peníze.

BRUNO: *Moje matka je kleptomanka.*

Já: Aha.

BRUNO: *To není jako, že bych se na ní koupal nějak špatně nebo něco, to je objektivní.*

Já: To je jako fakt?

BRUNO: *To je fakt. Ona byla prostě kleptomanka. Ona kradla prostě všude. Aji babičce, vona kradla všude. To jsem zdědil po ní teda mimochodem. Jsem kradl jako v obchodě no. Ted' už si dávám bacha.*

Já: Takže jsi zdědil nějaký geny v tomhleš tom jo? (smích)

BRUNO: *To jsem neřekl (smích)*

Já: Já to tam vypípám (smích)

Já: Takže tvoje mamka prodávala, si pořídila ten sekáč a tvůj brácha?

BRUNO: *(dlouhé zamyšlení) ten chodil...já vlastně nevím. Oni mě vyhodili, když on byl na základce.*

Já: Aha, to je vlastně pravda. Ty s nimanješ v kontaktu.

BRUNO: *Prý studoval automechanika.*

Já: A kdybys měl tu rodinu popsat, jak na tebe působila? Myslím, když jsi byl dítě.

BRUNO: *Když jsem byl dítě? (dlouhé zamyšlení) Já nevím, já nic nevidím, mě se vzpomínky mažou. Jako já vím, že vzpomínky mají zůstat, abys věděla kým seš že jo. Vzpomínky tě utváří, ale já to mažu nějak. Já si nepamatuju dětství. To není rodina*

(důrazně). Podle mě to nebyla rodina. To bylo něco na oko, co prostě mělo fungovat kvůli penězům a kvůli něčemu.

Já: Takže nějaká přetvářka?

BRUNO: *Jasně.*

Já: A tak říkáš, že tě otec, teda otčím, promiň. Že tě otčím bil a tak předpokládám, že ty pocity asi nebyly zrovna pozitivní.

BRUNO: *Vůbec. Já k nim necítím vůbec nic. A to je právě to. Jako otčima nenávidím. A matku, tak je to matka, tu nemůžeš nenávidět, ať se chovala jak se chovala. Ale rozhod jsem se, že jim budu posílat ten nejlepší pocit, jaký můžu posílat a to není nenávist nebo něco, ale lhostejnost. Oni jsou mi úplně ukradení. Tím pádem jsou vlastně zbyteční v mém životě a to je to nejlepší, co můžeš cítit.*

Já: Ta nenávist je nějaký cit, že jo. Ta lhostejnost...

BRUNO: *Právě. Todle (větě není rozumět)lásku, všechno. Matku jsem měl rád, ale jelikož se mi neozývala ani na facebooku, když jsem jí napsal že jsem to já a tydle věci. (větě není porodila) Ona mě porodila. Ale, když už jsem jí ukradenej, tak co já s tím budu dělat.*

Já: Takže mamku jsi měl ještě rád, ale jestli to teda správně chápu, tak ona se ti přestala ozývat.

BRUNO: *Ne, že by se mi ozývala, ona se mi nikdy neozvala, ale já jsem se jí ozval. Jsem si říkal, že je to máma. Mi chyběla. Chtěl jsem mít mámu. Ale když ona nemá ani tu snahu mi napsat jsi do prdele nebo cokoliv, tak jako. Zbytečně. Já mám času málo a ty energie, tu můžu vynakládat někam, kde to je (větě není rozumět)*

Následující cca minutu rozhovor s jeho kamarádkou, která u rozhovoru byla. Mluvili jsme o tom, že je to zajímavé poslouchat. Respondent zmínil, že ta kamarádka vlastně tohle všechno vůbec neví. O tom, že to respondentovi nevadí, že tam sedí a vše slyší. Prý je to jeho kamarádka a kdyby mu to vadilo, tak tam ta kamarádka není.

Já: Tak zpátky k té rodině. Jestli jsem to správně pochopila, tak ty jsi teda vyrůstal v úplně rodině.

BRUNO: *(dlouhé zamyšlení) My jsme byli úplně neúplná rodina. My jsme byli prostě rodina nerodina. Já to nedokážu pojmenovat jako rodinu.*

Já: Je to díky tomu, jak jste fungovali a tomu, jak to všechno bylo?

BRUNO: *Jasně. A hlavně. Já nevím, jestli za to můžou voni nebo výchova, ale já jsem od té doby nepotkal a nepoznal normální rodinu.*

Já: Hm.

BRUNO: *Nepoznal. Zkuste se podívat třeba vy dvě kolem sebe na přátele, na sourozence, na kamarády. Fungujou tyhle rodiny vůbec? Jestli funguje jedna z dvaceti, tak je to moc.*

Já: Čím si myslíš, že to je?

BRUNO: *(Zamyšlení) Asi dobou. Že ti lidi se odcizují. Jako když to byly 20-30. roky, tak těm lidem nezbylo nic jinýho, než spolu zůstat. Neklapalo jim to, ale museli. Aspoň na voko byli šťastní. Oni byli na sebe tak zvyklí, že už to tak zůstalo. A dneska ta doba je taková, že (větě není rozumět)*

Já: Vysoký nároky na ty lidi... Taky to tam vidím.

BRUNO: *Já by se možná i chtěl narodit v těch 60. letech.*

Já: Zpátky, v té dřívější době?

BRUNO: *To byli továrníci. (větě není rozumět) Byla prostě jiná doba. Nebyly mobily a internet. Ale ta technika by mi chyběla.*

Já? Technika by ti chyběla?

BRUNO: *Bez té bych nemohl existovat. No bez té to prostě nejde.*

Já: Sociální sítě a tady ty komunikace...

Já: Jo ty jsi zmínil, že Vaši už spolu vlastně nejsou.

BRUNO: *Já vůbec jako nevím. Ona od něj utekla. To se mi ozvala. Mi do kriminálu poslala dopis. A poslala mi balíček, že už s ním není a takový to blablabla. Že jsem jí chyběl a srdíčko. No nějaký kecy prostě. No a pak přestala. A vrátila se k němu a vybrala si jeho. Tak to i já na ní zapomínám, protože když si vybere někoho, kdo jí mlátí a ještě i svý dítě, tak jako...*

Já: Hm.

BRUNO: *No a to bylo. Tohle to všechno spustilo. Já jsem měl na škole samý jedničky. Na základce. Já jsem se dostal... Do anglie jsme jeli.*

Já: V Anglii jste byli? To tě vybrali jako?

BRUNO: *Na základce. To prostě (větě není rozumět)*

Já: A jakým způsobem se to změnilo? Zhoršil se ti prospěch ve škole nebo...?

BRUNO: *Ne já jsem měl prospěch pořád dobrej(větě není rozumět) Já jsem byl pro děcka tlustej šprt.*

Já: Říkáš, že jsi byl pro děcka tlustej šprt, to se ti nějak posmívali?

BRUNO: *Posmívali no. (S důrazem) Mě šikanovali normálně. Byli mě.*

Já: Neměl jsi to jednoduchý.

BRUNO: *No mě mlátili. A říkali mi, že jsem (není rozumět) A že jsem tlustej. A zakřiknutej a...No. A mlátili mě a svačiny mi děcka brali. To bylo hrozný. Já už bych nechtěl být dítětem ani náhodou jako. Ani náhodou (s důrazem)*

Já: Takže to dětství hodnotíš jako špatný? "

BRUNO: *Já jsem dětství neměl. (není rozumět) Já když jsem byl dítě, tak jsem šlapal v Praze na hlaváku.*

Já: V těch 14-ti?

BRUNO: *Ne, ve svých patnácti letech-*

Já: Jo protože předtím tě vyhodili, tak..

BRUNO: *Jo to jsem šel na ten hlavák.*

Já: Já se jen snažím zorientovat v té době, v těch letech a tak.

BRUNO: *To jsem tam šlapal. Za polívku v automatech. Víš co to je? (větě není rozumět)*

Já: Jak tě tohle ovlivnilo?

BRUNO: *Já jsem si myslel, že vůbec. Jo že jako já jsem pořád já.. Ale ze mě to udělalo ledovou královnou. Proto já mluvím o lásce jako o věci.*

Já: Jo to jsi říkal už v autě. (Myšleno v terénním autě, během výměny harmreduction materiálu)

BRUNO: *Láska pro mě není. Láska je věc.*

Já: Jo tímhle způsobem tě to ovlivnilo, že říkáš, že seš chladnej a... Máš jako problém teďkom v budoucnu se vztahama?

BRUNO: *Já nevyhledávám vztahy.*

Já: Ty je nechceš?

BRUNO: *To spíš lidi mají problémy se se mnou s těma vztahama. Protože voni chtějí vztahy, ale já ten vztah nechci. A já jim ukážu rovnou na začátku do čeho jdou a že nic jinýho od toho nemůžou očekávat. A voni stejně začnou očekávat. A ten chlápek se do mě prostě zamiluje.*

Já: Seš prostě neodolatelnej (se smíchem)

BRUNO: *(Smích) No. Ale ať mi daj pokoj. Já nechci vztahy. Nechci. (s humorem). K čemu vztah a ještě kor se mnou. (větě není rozumět)*

Já: Ale to neříkej.

BRUNO: *Ale jo víš co. No, ale teďka mě chytaly myšky, že bych si někoho našel teda. Na starý kolena. Těsně nad hrobem, že bych si někoho našel a s někým dožil, než odejdu. Jenže, kdybych tohle člověku řekl, tak mě nebude chtít. Třeba ten (anonymizováno). Ten to věděl od začátku. Jo ten...(překvapivě říkáno s humorem a nadhledem)*

Já: A i přes to tě chtěl.

BRUNO: *Jo a i přes to se do mě zamiloval. (větě není rozumět) A nějak to na něj zapůsobilo, že se do mě zamiloval, ale... Já nevím. (poklesle)*

Já: Ale u tebe to nezajiskřilo?

BRUNO: *U mě to nikdy nezajiskří. Já mám tak vysoký nároky. Tak strašně vysoký nároky na toho člověka samýho, že já prostě se nemůžu zamilovat. To je prostě (dlouho ticho) George Clooney a Ben Affleck a Brad Pitt pohromadě jo.*

Já: A to je ten tvůj vysněný princ jo? (s humorem)

BRUNO: *Přesně tak. A tohle prostě nejde. A já pod tohle nepůjdu prostě.*

Já: Máš svoji laťku...

BRUNO: *Hm. Jako na sex, to je něco jinýho. To se člověk dokáže uskromnit jako.*

Já: Tam nepotřebuješ tu svoji laťku?

BRUNO: *Ale na ten vztah. A to..A možná právě proto. (větě není rozumět) Prostě vím a nikdo ji nepřekoná. Ted'ka jeden by se našel. A von je až z Turecka.*

Já: Aha.

BRUNO: *...Se jmenuje. Je úplně nádhernej. Úplně strašně, úplně moc. Von se do mě zamiloval a že chce abych přijel. Víš, kde je (není rozumnět)*

Já: No já nevím kde to je.

BRUNO: *Černé moře?*

Já: Aha.

BRUNO: *Jak je Turecko a Černé moře, tak von tam někde bydlí jako a chce abych za ním přijel na dovolenou a prostě no.*

Já? No a tak.

BRUNO: *Co když mě tam někde prodaj, někam do otroctví? (s humorem)*

Já: A tak už jsi zkusil Rakousko a tak budeš cestovat a zkusíš další.

BRUNO: *Rakousko, Itálii a Německo. Anglii.*

Já: A ty jsi takhle hodně cestoval? Jako sám nebo s rodičema?

BRUNO: *Sám. Já jsem měl vztah za tu dobu, během toho. Vlastně během toho, co ti ted'ka vyprávím. Já jsem se vrátil semka do (anonymizováno). A tak si říkám, já se zamiluju teda. A jako, že miluju. Je to divný. Já, já. (důrazně) (větě není rozumět) Já jsem byl pet let s jedním člověkem. Ale já jsem se dozvěděl potom, že co před ním neuteklo na strom nebo do vody, tak to von mi zahnul. S čímkoliv.*

Já: On tě podváděl?

BRUNO: *Ale tak strašně moc, ale tak moc. Prostě, fuj. Kdyby to byly nějaký krásy, ale to s čím von...*

Já: To byl materiál jo? (s humorem)

BRUNO: *To byl materiál (smích). To bych nechtěl nikdy. To bylo hrozný. Tak jsem si začal hledat sám. Když už, tak at' nějakou úroveň to aspoň má. No a von mě pak nechal kvůli tomu, že ho podvádím.*

Já: Tak je zajímavý, že předtím to jako šlo. Že sis našel partnera a..

BRUNO: *To jsem ještě chtěl. Ale po téhle zkušenosti už jako...*

Já: Takže říkáš, že ta rodina tě poznamenala, díky tomu máš ten problém a pak přišel ještě ten zlom s tím partnerem...

BRUNO: *Ted' mě omluv, já musím na záchod.*

BRUNO: *V Givonu, tam jsem se nechal náhodně testovat. A vona za mnou prostě přišla.*

Já: A tam ti teda vyšel pozitivní...

BRUNO: *Jo. Jo a vona říkala, vona věděla (větě není rozumnětí) Vona věděla, že nechlastám. A ptala se mě, máš něco u sebe? Říkám, že (větě není rozumět) Jo, takže někdo chlastá, někdo si dá panáka.*

Já: A díky tomu, že ti vlastně vyšly pozitivní testy, tak jste přišli na to, že tě to uklidňuje?

BRUNO: *No jasný. Já kdybych neměl to piko, tak se zabiju. Už od dětství, když jsem byl sám, když jsem byl bez rodičů, když jsem šlapal, Když jsem přišel na to, že jsem nemocnej, když jsem měl deprese- na všechno mi pomáhalo piko. Na všechno, prostě na všechno. At' si říká každej, kdo chce, co chce. Tak jsou lidi, kteří jsou tenší. To jsou...Jako třeba ti terénní sociální pracovníci, ti ne. To jsou lidi, kteří jsou denoděně s náma, takže oni nějakým způsobem...Ale nedokážou se vžít do role nás.*

Já: (větě není rozumět) oni nikdy nezažijou

BRUNO: *Právě. Oni vidí, že prostě, co to s člověkem udělá. Ale, už neví, proč to ten člověk dělá. My to neberem jen tak bezdůvodně proto, že nám to prostě přinese jenom slast jo, ale protože máme k tomu nějaký důvod. Musíme mít k tomu nějaký, nějaký...Jo víš co,nebereme to jen tak bezdůvodně. Jakmi-le to člověk začne brát bezdůvodně, tak potom je něco špatně, si myslím teda. Protože...Někdo to má kvůli tancování, někdo kvůli šukání, někdo to má na to aby...Jo a každej má k tomu nějaký důvod.*

Já: A pro tebe ten důvod byl teda jakej?

BRUNO: *Pro mě to by důvod, že jsem se cítil sám.*

Já: Jo, protože ses cítil sám, tak sis vzal perník?

BRUNO: *Původně úplně mi dala sestřenka čáru na záchodě v Praze.*

Já: Kdo ti dal tu čáru?

BRUNO: *Sestřenka.*

Já: Sestřenka ti dala čáru.

BRUNO: *Ta mi dala čáru a prostě zkus to. Já jsem vůbec nevěděl, co mi dává jako. Co to je. A ona řekla, že to je perník.*

Já: A tys nevěděl, co to je?

BRUNO: *Vůbec jsem nevěděl. Mi bylo patnáct let jako. A kdyby mi vysvětlila, co to je a stál vedle mě někdo z Drop inu a řekl mi, takový následky poneseš, tak v patnácti letech (větě není rozumět)*

Já: (větě není rozumět)

BRUNO: *Ten pocit samoty tam ještě nebyl. Já jsem se vlastně ještě necítil moc sám v těch patnácti letech. To jsem bral jako dva roky prázdnin. Já jsem byl dítě na útěku vlastně dá se říct. Jo tak, že mě bylo fajn. Já jsem nemusel chodit do školy a..*

Já: Takže v té době jsi to bral tak jako prázdniny.

BRUNO: *Jasně, já jsem to bral prostě jako dobrodružství. S Němčourama jsme chodil tam za polívku z automatu a nebo za dva tisíce marek jo. Jo, takže to bylo úplně takový dobrodružství velký. No a potom jsem zjistil, že je to moje berla.*

Já: Aha.

BRUNO: *Já jsem to měl na sex původně v těch patnácti a zjistil jsem, že bez ty berličky nedokážu být.*

Já: Že ti pomáhá?

BRUNO: *Že mi pomáhá přenýstulici, přenýst samotu, přenýst deprese. To znáš sama jako. Když máš deprese, co ti pomůže jako? Když se cítíš sama, co ti pomůže?*

Já: Někdo má čokoládu.

BRUNO: *Jasně. Někdo má čokoládu. Ti co mají čokoládu, mají normální život jako jo. Jím stačí čokoláda. Já mám trápení nebo koukaj se na smutnej film, tak si vezmou čokoládu. No jo, jenže...Je to alibismus. Já vím, že kdybych chtěl, (větě není rozumět) Já to vím. (důrazně) Ale, proč když jsem se s tím už osmnáct let zžil. To zakořenilo ve mně.*

Já: Ty jsi vlastně vlastně začal v těch patnácti.

BRUNO: *Já už to prostě osmnáct let беру. Prostě pořád. Já nemám děna, ale já mám téna. Já už mám...mě tam koluje piko prostě. Já už bez toho...Jako dokážu bez toho žít. Dívej se, ted' jsem dva měsíce bez toho a bez problému. Mě to...A to je to nejhorší právě. To je horší ještě než herák. Ještě horší.*

Já: Tak, že ty jsi nevěděl co to je. A co tě vedlo k tomu, že jsi to vyzkoušel podruhý?

BRUNO: *Protože. Co to bylo...Poprvé to byly divný stavy, to jsem měl halucinace. Jsem viděl zelenej sliz někde po zastávce. Ale podruhé, to jsem to zkusil...(zamyšlení) Jo. To jsem ležel ve vaně v Praze na Vinohradech u kámošky. A ta kámoška odjela se sestřenkou prodat kytaru do zastavárny. Jo a moje sestřenice je transexuál. A tehdy to byl ještě bratranec. A její přítel zůstal se mnou.*

Já: Aha.

BRUNO: *Jenže já ňouma jo. Ještě obtloustlej úplně. Jak jsme ti říkala, že mě šikanovali. Jsem nepoznal nic. A von přišel za mnou nahatej do koupelny. A já jsem vůbec nechápal.*

Já: Tě to pohoršovalo?

BRUNO: *Já jsem prostě nechápal, proč za mnou jde jako. Já říkám, tak se vobleč ne. A von proč. A dal mi čáru na vanu jako. Samozřejmě jsem to rozfouknul, protože jsem nevěděl, co to je že jo. Ten myslel, že mě zabije jako. Tak mi dal další. No a tehdy jsem zjistil, proč to budu brát. Na sex.*

Já: Aha, takže podruhý to bylo na ten sex?

BRUNO: *Ano. A pak už to zůstalo asi jako berlička. Vlastně, to je taková berlička se vším všudy. (větě není rozumět) Tak, že člověk myslí na jednu věc a nemyslí na ty ostatní věci jo.*

Já: Takže to začalo tím, že nevíš co to je, potom ta berlička na sex, potom berlička na samotu a nakonec taková opora všeho.

BRUNO: *Úplně ve všem. Úplně. A hlavně, přítel co jsem s ním byl těch pět let, tak von nevěděl, že беру drogy.*

Já: Nevěděl to?

BRUNO: *On to nevěděl. Vůbec neměl tušení. A to vlastně v mém okolí to nevěděl nikdo. Až teďka, jak jsem onemocněl, tak jsem na všechno sral. (větě není rozumět) Mě piko pomohlo udělat ze mě větě není rozumět) Jiřina mě miluje prostě. (větě není rozumět) Jo Jiřina, to je ta Jiřina. A teď najednou jsem onemocněl. Tak, že jsem zjistil, že nejsem nesmrtelnej a stala se ze mě takováhle Jiřinka. Já jsem brečel každé večer. Jsem brečel, prostě to. Pak jsem vodjel do Rakouska a Bruno je zpátky.*

Já: A tak vypadáš skvěle. Sršíš elánem.

BRUNO: *Děkuju, tohle jsem potřeboval nabrat. Ale když jsem vodjížděl, tak vodjížděla treska, která chtěla umřít. Já jsem byl úplně někde jinde. Já jsem nechtěl ani bejt. Ale teď už jsem zpátky.*

Já: Co ti v tom Rakousku tak pomohlo, jestli se můžu zeptat?

BRUNO: *Eee (zamyšlení) Nevím. Nevím. Jiný prostředí. Jiný lidi, protože ty lidi mě tady... (do rozhovoru skočila jeho kamarádka, co tam s námi seděla)*

BRUNO: *No právě. Tam třeba (větě není rozumět) Ta mě mela ráda strašně moc. A já ji taky. A vona byla druhej člověk, co se dozvěděl, že sunemocnej. A přišel jsem za ní s důvěrou. A vona, ježíš to mě mrzí a to to toto. No a když mě načapala, že u nich přespávám. Normálně jako ji říkám Ivi a vona Bruno a toto. Ale vona přišla z práce a zjistila, že tam spím, tak na mě chtěla volat policajty. A prej ještě jednou, tak na mě volá policajty. A tak ji říkám, tak mi to řekni rovnou, že ti to vadí, že jsem nemocnej. A neřekne, nikdo to neřekne. Všichni tady takhle si ukazujou a každé si šušká, ale nikdo ti neřekne narovinu, hele prostě seš nemocnej, seš HIV pozitivní, tak běž pryč. Každé prostě mě řekne, hele promiň já nemám náladu. Ale že by to řekli na rovinu. Proboha, já je nenakazím z toho že se od nich napiju nebo že mu dám pusy nebo já nevím. Ale ať mi to řeknou. Jediný, co chcu, aby mi to řekli.*

Já: Na rovinu prostě.

BRUNO: *At' mi to řeknou a tím je základ toho, to vyřešit. Je to. Já jím to vysvětlím. Jenže oni si to nenechaj vysvětlit a tím já končím, co já tady budu dělat.*

(do toho vstoupila jeho kamarádka, co tam s námi seděla)

BRUNO: *Přesně tak. At' mi to řeknou a já se pak nemusím cítit, jak kretén potom. A přemýšlím nad tím, proč proboha je ztrácím ty lidi jako. (celé ty věty s důrazem a určitým druhem vzteku). Já jsem ztratil 99 % lidí kvůli té nemoci jako. 99% lidí. (není rozumnět) Můj kamarád, co mě má rád. Ta já jsme mu stál pod voknem, on to nevěděl (větě není rozumnět) A to je přesně vono tohle. Oni mi to neřeknou do vočí. A to pak nejsou přátelé, že jo. Jedinej je jako (anonymizováno). (větě není rozumnět)*

Já: Aha. A (anonymizováno) taky bere?

BRUNO: *No, ta bere všechno. Já jsem hrozně rád. Já nevím, čím to je, že jsem. Řekl bych, že (větě není rozumnět)*

Já: Ne, já ty lidi nesoudím.

BRUNO: *No a to je přesně, co mám strašně rád. Já se tím vyloženě chlubím. Jo, ne jako před lidma, kteří neberou, to ne, ale před feťákama.*

Já: Jako, že jsi toho v životě tolik zvládl?

BRUNO: *Ano. (větě není rozumnět) Jo, ale když to hodně nadnesu. (větám není rozumnět)*

Já: *A jak, to že se ti to tak daří, že jsi tak ve formě?*

BRUNO: *Já nevím. Nevím. Nevím, čím to je. Asi tím, že jsem bohém. A že mám (větě není rozumnět) Že pořád něco novýho pořádám. Já furt studuju vlastně.*

Já: Aha.

BRUNO: *Já jsem věčnej student. Já jsem studuju furt něco, Pořád. Pořád. Víš, co já jsem vizážista, kadeřník, číšník, kuchař, zedník, tanečník.*

(do rozhovoru vstoupila kamarádka, která tam s námi seděla – prý jestli by jí ostříhal)

Já: Tak, že Vaši tě vlastně vyrazili z domu a pak ses potřeboval teda vzdělávat?

BRUNO: *Jasně. Já jsme chodil ještě do školy chvilku. Jsem začal dělat hotelovku, ale pak jsme zjistil, že to nejde. A tak jsem zkoušel z prdele se dostat na střední fotografickou školu. Tam jsme se dostal taky, ale taky jsem přestal. No a teď už jsem starej na to. Já nechci aby*

to vyznělo nějak pateticky, že jsem jinej nebo to, ale pro mě to (větě není rozumět) Pro mě je to důležitý ted'ka strašně moc a já nechci ztrácet čas tím, že budu chodit do školy.

Ztrácet čas tím, že budu abstinovat nebo něco takovýho jo.

Já: Přijde ti to jako mrhání?

BRUNO: Přesně tak. Sestřenka za mnou přišla a ona byla úplně níž než já, ona byla úplně na dně. Úplně feťačka špinavá a prostě úplně.

Já: (ětě není rozumnět)

BRUNO: To je ta sestřenice. To je ta, co byla v Praze, To už není ona, To je ten bratranec. A ona zapoměla na to, kde byla ona. Že ona ted'ka má prádelny. Má (větě není rozumět) Má peníze, má volvo, má barák, má všechno. Ale nepomůže mi. Nevezme mě do bytu. Nevezme mě na chatu nebo něco takovýho. Že prej jsem feťák a že mě nevěří. Tak jsem vodjel do toho Rakouska a jako, že by mi mohla začít věřit. A tak jsem se vrátil a vona mi telefonovala Bruno to zvládnem, to bude všechno vpořádku a tak se vrátím. Byl jsem u toho kamaráda a najednou (větě není rozumět) A tak ji říkám, zbal se a vypadni, už s tebou nechci mít nic společnýho. Ty už jsi zapoměla na to, kde jsi byla ty asi. No a vona, ale ty bereš drogy. A já ji říkám, Nikolo, ale já umírám jako. Já už nebudu tady mrhat tím, že prostě budu...A vona, no ale to je jenom výmluva. Já, to není výmluva. Až budeš umírat ty, tak kdybys věděla, že už máš jenom deset let, tak co budeš dělat ty. No, ale...Říkám jí, zbal se a vypadni. Za to si nemůžu já sám. Mě uspal chlap v baru. A záměrně mě uspal a nakazil. Za to já nemůžu. Zeptej se holek, až s nima budeš mluvit, co já jsme si vždycky bral. Kondomy. Vždycky jsem si bral kondomy. Já jsem měl plnou tašku kondomů, vždycky. Nestalo se, abych vodošel po návštěvě od streetworkru bez kondomů.

Já: Tak, že se to stalo tak, že někdo pod nějakým vlivem...

BRUNO: On mě prostě dal Mjd nebo jak se to prostě jmenuje. MHB nebo GJD ne něco takovýho. Je to nějaká nová droga. A on mě s ní uspal. A znásilnil mě. A takhle jsem přišel k tomu dárečku. (dlouho ticho) A takhle to je.

Já: Život se s tebou nemazlí koukám.

BRUNO: To každopádně. A když už si člověk myslí, že je všechno v klidu, tak přijde tady toto. Tadle rana.

Já: Ale bojuješ.

BRUNO: *Já jsem si myslel, že asi úplně ne. Ale asi teda jo. A proti tomu proudu ještě jako poplavu. Já jsem už byl v klidu. Pustili mě z vězení. Já jsem si našel práci.*

Já: *Za co jsi seděl?*

BRUNO: *Čorky, drogy a tyhle ty blbosti.*

Já: *To bylo po tom, co tě vyrazili z domu?*

BRUNO: *No poprvé mě zavřeli v pětadvaceti takže (větě není rozumět) Ale mě pustili a já jsem se rozhodl teda, že budu čistej. Protože já jsem měl normálně 120 kilo. Tak jsem posiloval, začal jsem cvičit. Takže jsem byl takovejhranatej. A já jsem se rozhod, že nebudu brát drogy. Našel jsem si práci, bydlení. Přestal jsem brát drogy. Prostě jsem úplně na všechno předtím zanevřel. A všechno bylo v pohodě. Všechno bylo perfektní. No a jednou přišli holky z rozkoše bez rizika a že pojd', půjdeš se votestovat. A já říkám, proč, já jsem ted' vyšel z kriminálu, tak proč. To bych něco věděl. A tak si to jenom zkus, jenom ze srandy. Říkám, tak jo. No a tak to začlo zase. Protože, když vidím, že ten osud mi to opravdu neulehčil a já jsem opravdu od něj dostal.*

Já: *No rána za ranou.*

BRUNO: *A já jsem fakt, tehdy v sedmnácti přestal brát drogy a začal jsem žít jinak. A stejně je to k ničemu. K čemu, když mi to zase tak hodilo klacky pod nohy. Já se snažím žít aspoň důstojně a snažím se žít nějak normálně a hlavně už se k tomu nevrátit. Já to vím, že... Víš, co je peklo. Toto. Peklo je na zemi. Toto je peklo. Toto je peklo. Ne, že někde. Toto je mezistanice a my žijeme úplně někde jinde.*

Já: *A ráj je teda nahoře?*

BRUNO: *Ráj není. Ráj neexistuje. Tohle je jenom... Prostě my někde žijeme.*

Já: *Aha.*

BRUNO: *V nějaký jiný dimenzi. A něco, tam provedeme. No tak za trest jdeme sem. Todle je peklo. A tady si to musíme vyžrat. Já už chci bejt pryč. I když mě to tady zase baví na druhou stranu. Tam už drogy nebudou. (po dlouhé době hovoru opět už s humorem) Sex tam taky nebude. Tam jsou bezpohlavní. Stoprocentně jsou bezpohlavní tam. Tam se neřešej nějaký takový věci jako pohlaví.*

Já: Já bych se ráda vrátila k té rodině. Tak jak bys popsal svoji mamku? Vlastnosti, jaká byla?

BRUNO: (dlouhé zamýšlení) Víš, jak? Viděla jsi, jmenuje se to Chobotničky z druhého patra. Nebo ne Chobotničky z druhého patra, ale chobotničky Vám přejí Veselé Vánoce.

Já: No tak jako, já na tyhle ty filmy moc nejsem, tak...

BRUNO: Jak tam vymodelovali ty chobotničky.

Já: No, no.

BRUNO: Tak ten druhý díl byl Veselé Vánoce Vám přejí chobotničky. A ten díl byl o tom, že Veškrnová tam hrála, že otevřela dveře a za ní zářil ten stromeček Vánoční. A ono je to, takováhle byla moje máma.

Já: No já jsem tu scénu neviděla.

BRUNO: Veškrnová prostě. Veškrnová hrála mámu prostě.

Já: Dokázal bys popsat, jaká byla?

BRUNO: Máma. Máma. Já si ju pamatuju jako, když to byla moje máma. No a nevím, co se tam pak stalo, ale pak se to tam zlomilo a vona přestala být manželka, máma, všechno prostě. Ale pro bráchu byla. Ale pro mě ne. (poklesle) Víš, jaká byla máma, když jsem byl mladší? Viděla jsi Chicago, ten muzikál?

Já: Ne.

BRUNO: Aaa, deník Brigit Jonesové?

Já: Aha, ten jsem viděla.

BRUNO: Tak jako ReneZelweger, když je silnější. Tak takhle vypadala moje máma. Nebo vypadala, co si ju pamatuju. Něco mezi René Zelweger a Veškrnovou.

Já: A teda její vlastnosti?

BRUNO: Vlastnosti, nevím. Máma, to je tak všechno. Já jsem říkal babičce mami, takže si asi dokážeš představit, jak to u nás vypadalo jako.

Já: Takže jsi měl teda lepší vztah s babičkou?

BRUNO: *No rozhodně. To prostě není... Oni nejsou moje rodina. Já je mám jenom papírově ted'ka. A vím, že ted'ka až si to jméno změním úplně, tak už nebude o čem si povídat. Takže oni už nebudou. Jo. Já s tebou vlastně dělám jeden z posledních rozhovorů o nich. Prostě, oni už nebudou. Ale možná je to dobře, že jsme se potkali, protože já za nima dělám tlustou čáru a já chci umřít jako (anonymizováno) ne jako (anonymizováno). Nebo jako Bruno, tak. Jako Bruno. Mi budete chodit na hrob, oplakávat. (s humorem)*

Já: A když se řekne slovo máma, co se ti vybaví?

BRUNO: *(zamyšlení) Chce se mi brečet.*

Já: Takže to v tobě vyvolává nějakou lítost?

BRUNO: *Asi jo no. Asi jako, i když si hraju na tvrdáka, tak bych chtěl mámu no. Hrozně bych chtěl mámu. Ale já jsem měl pseudomatky za tu dobu jako. Těch se našlo. Ale všechno to byly pseudomámy, který prostě necítily moje city, moje problémy. Moje výtržnosti. Máma by to měla pochopit. Každá cizí ženská to vydrží jenom do určité míry a pak jí to přestane bavit a vyrazí mě, že jo.*

Já: Jakou bys chtěl mít mámu?

BRUNO: *Já? Nechtěl. Ne, ne. Už ne. Už jsem s tím smířenej. Nemůžu chtít nějakou mámu, když nějaká někde je. Takže, buď budu mít zpátky tu svou a nebo žádnou.*

Já: *Chtěl by jsi ji zpátky?*

BRUNO: *Asi ne. Já nejsu (není rozumnět) A asi podvědomě něco ve mně k ní jde, ale ona mě nepřijala už když... To, že nepřijala, že jsem gay, tak to vůbec a ještě toto, tak to, tím bych to zabil úplně. To by mě někam zavřeli, to mi věř. Oni mě nepřijali už tehdy, natož ještě s tou nemocí, že jo.*

Já: A jak by jsi popsal svého otčíma?

BRUNO: *Otčíma? To je, Můžu sprostě? To je zmrđ, prostě. To je zmrđ. To nic jinýho není.*

Já: Klidně si zanádavej.

BRUNO: *Já sprostě nenadávám. Já neumím moc sprostě mluvit, ale tohle je... Ale já to řeknu. To je mrđka prostě. To není člověk. To je, to je... Já nemám slov, když o něm mluvím.*

Já: Co k němu teď cítíš?

BRUNO: *Nic. To je prostě. To je prázdno. Ten člověk. To není člověk, to je něco, nějaká skvrna někde v mém životě, která tam nemá co dělat jako. To je prostě zbytečnej člověk. Úplně zbytečnej.*

Já: Co jsi k němu cítil jako dítě?

BRUNO: *Aa...Nenávist. Já jsem ho nenáviděl.*

Já: Nenáviděl jsi ho za to, co dělá mámě?

BRUNO: *Já jsem byl sobec. Spíš za to, co dělá mě. Mě mlátil za to že jsem se počural, za to, že jsem si vzal rohlík, že jsem se napil mlíka, že jsem si ohřál jídlo v mikrovlnce. Jo kvůli tomuhle mě bil.*

Já: Já jsem se chtěla zeptat, jak to všechno začalo? Myslím, to domácí násilí.

BRUNO: *Takhle prostě. On přijel domů a co si pamatuju, to byla jedna z posledních vzpomínek. Můj brácha hrál hokej. A on jezdil na soustředění a celej víkend byl pryč a matka ho doprovázela. A otčím dělal taxíkaře, takže v pátek odjel a někde jí zahejbal a prostě se vrátil až v nedělu.*

Já: Otčím matku podváděl?

BRUNO: *No jasně. A matka jeho taky, takže to je.*

Já: Takže to bylo vzájemně.

BRUNO: *A dělali voba, že vo tom neví. On se právě vrátil v neděli odpoledne po obědě a já jsem byl od pátku sám doma a já jsem si nesměl vzít jídlo. No a já jsem to nevydržel v neděli odpoledne a ohřál jsem si v mikrovlnce kuře s rýží.*

Já: Aha.

BRUNO: *Jako naschvál, zrovna přijížděl otčím. A málem jsem skončil na Aru kvůli tomu. Já jsem byl tak skopanej kvůli tomu. Ale doted'ka nepochopím proč.*

Já: Ty sis nesměl vzít o tom víkendu jídlo?

BRUNO: *Ne. Já jsem si mohl vzít chleba. Chleba jsme si mohl ukrojit.*

Já: A z jakýho důvodu?

BRUNO: *Já nevím. Do teďka to nechápu. Přemýšlím nad tím. Kdyby mi dal vysvětlení, asi by se mi žilo líp, ale já nechápu proč. Nevím, nevím. Do teďka to nevím prostě. A ani za ním nepůjdu se ho na to ptát. On by mě to stejně nevysvětlil jako. Nebo já bych ho zabil jako kdybych ho... Asi bych ho zbil. Teď už mám tolik, že bych ho zbil toho člověka. A jak někdo říká, že by mi za to nestál. Stál by mi. Věř mi, že bych ho... Já bych měl takový za dosti účinnějí jo. To je, je to hnusný že? Je to hnusný...*

Já: Je to pochopitelný.

BRUNO: *Ale je to hnusný. Já vím, že všechno zlé se vrací. A já v to fakt věřím. A vím, že bych mu to neměl přát, ale... Chci, aby věděl jaký to je.*

Já: Já si myslím, že je přirozený, že když ti někdo ublížil, že máš na něj vztek a chceš mu to nějakým způsobem vrátit.

BRUNO: *Říkám, proto jsem tady. Proto teďka spolu mluvíme. Nebýt jeho, tak bych žil jinak. Ale já toho života nelituju, kterej jsem prožil.*

Já: A myslíš, že ta rodina je tou příčinou tvý závislosti?

BRUNO: *Hm. To je hlavní důvod. To je hlavní důvod. Já jsem vlastně kvůli nim... Já to vidím až teďka v dospělosti, že se mi matka nevěnovala. A to všechno sleduju zpětně. To co si musím zjišťovat, to jsem mohl vědět dávno jako. Tady tyhle věci. Mohla koukat na mě, sledovat mě. Mohla mi vysvětlovat, jak se onanuje, co jsou vložky a na co je kondom a proč je toto a proč je támhle to. Ale prostě, já jsem. Já jsem nebyl, já si uvědomuju, že jsem tam vlastně nebyl.*

Já: Tak, že si uvědomuješ, že rodiče s tebou jako nekomunikovali?

BRUNO: *Vůbec.*

Já: Věnovali se ti aspoň nějaký čas, nějakým způsobem se ti věnovali?

BRUNO: *Když jsem donesl třeba špatnou známku. Tak to jo no. To se mi „věnovali.“*

Já: Ten otčím se ti „věnoval“?

BRUNO: *No jasně no. Ale jinak. Prostě jako. Já si vybavuju Vánoce. To ani nebudu popisovat. To otčím přišel vožralej na Vánoce, na Štědrej den. Všechno to tam porozmlátil. Dárky tam rozházel. A pak vodjel. To byl náš Štědrej den. A jinak na narozeniny jsem*

dostal ponožky. A takovýhle věci. Prostě klasika. Svetry a tak. No a, nevím. Já nevidím dětství moc hezky. A už mě to ničí celkem ted'ka. Ted' si uvědomuju no. (důrazně)

Já: Kvůli těm vzpomínkám?

BRUNO: *No ničí mě to no. Dlouho jsem o tom dětství nemluvil. Dlouho jsem nad tím nepřemýšlel. A já zjišťuju, že jsem... Čím jsem starší, tím na to hledím jinak a... Takhle. Čím jsem starší, tím se mi to bere hůř a hůř a jsem rád, že to bude jeden z posledních rozhovorů o té rodině. Protože už nechci.*

Já: Takhle. Já si uvědomuju, že je to hodně citlivý téma. Že je to těžký. Že to vyvolává hodně emocí.

BRUNO: *To bylo. Co bylo, prostě bylo. S tím já už nic...*

Já: A naopak si prostě vážím toho, že prostě seš ochotnej o tom mluvit. Že o tom mluvíš. Mluvíš úplně úžasně, povídáš prostě. A na druhou stranu zase toleruju a chápu, jestli o tom nechceš mluvit...

BRUNO: *Ne, že nechci. Ptej se dál a uvidíme, kam se dostaneme.*

Já: Dobře. Tak se domluvíme, že až ti ta míra bude připadat jako vysoká, tak řekneš stop.

BRUNO: *Dobroš.*

Já: Jakej byl tvůj nejsilnější zážitek z dětství? Kdyby sis ho měl vybavit a popsat.

BRUNO: *Nejsilnější? (dlouho ticho) Já na žádnéj nemůžu přijít. Já jsem ani nebrečel, když mi umřel děda. Já jsem byl v dětství takovejmalejgrázlík už když jsem byl malej.*

Já: Jak by ses popsal teda jako dítě?

BRUNO: *Aaa. Na venek jsem byl šprt, se kterým se nikdo nebavil. Ale uvnitř jsem strádal prostě plány jak všechny zničím prostě. Já jsem byl zlej uvnitř.*

Já: Cítil jsi v sobě nenávist?

BRUNO: *Hodně moc. Jsem přemýšlel, jak zabiju otčíma. A jak ho otrávím a co po něm hodím a jak zabiju moji učitelku. Jo jako já asi...*

Já: (větě není rozumět)

BRUNO: *No jako kdybych se pohnul ještě malinko jinam, tak jsem asi ještě úplně někdo jinej. Já jsem blázenec jako. Co ti budu povídat.*

Já: Jak jsem se tě ptala, jaká byla tvoje nejsilnější vzpomínka. Tak tvoje nejšťastnější vzpomínka?

BRUNO: *Nejšťastnější? Asi, když jsem odjížděl do Anglie. Jo. To jsou dva nejsilnější momenty. Když jsem odjížděl do Anglie a nejsmutnější, když zemřela Diana.*

Já: Kdo je Diana?

BRUNO: Princezna.

Já: Princezna Diana?

BRUNO: *Do teďka to nemůžu unýst. Já to nemůžu, já se přes to nemůžu přenýst. Jedině ona. Já už jsem jí sbíral jako dítě. Já jsem miloval tu Dianu. Ježíš marja, to byl úžasný člověk. A já jsem jako dítě brečel. Prostě matka na mě volala z okna, že hádej kdo umřel, no říkám nevím. No princezna. Říkám a která? No Diana. Já jsem jí nevěřil no. Tak to je asi můj nejsilnější emotivní zážitek z dětství. Když umřela princezna Diana.*

Já: A když jsi říkal, že jsi odjížděl do té Anglie, měl jsi radost?

BRUNO: *No hrozně moc.*

Já: Kolik ti bylo? V deváté třídě?

BRUNO: *Mě bylo necelých čtrnáct let. No kolem čtrnácti mi bylo. S tím, že babička mi dala ještě po tajnu libry, vona nesměla. Protože vona dala peníze votčímovi a ten že mi za to nakoupí libry. No, jenže vona věděla, jak by to dopadlo, tak ty libry nakoupila sama a dala mi je.*

Já: Aha. Dala ti je.

BRUNO: *Byl jsem tam čtrnáct dní. Bez rodičů, bez ničeho. A bylo mi perfektně. Anglie je dobrá no.*

Já: Bezstarostných čtrnáct dní?

BRUNO: *Hm. A bral jsem to vpohodě. Bez rodičů. Úžasný. Já je nepotřebuju k životu.*

Já: A jaký jsi měl vztahy s nima? Mohl bys mi je popsat?

BRUNO: *Vztahy s rodičema? Nesvěřovali jsme se, nedůvěřovali jsme si, nepovídali jsme si. Rozhodně to nebylo něco jako dítě a rodič.*

Já: Takže, mohla bych to říct jako chladný vztahy?

BRUNO: *Žádný.*

Já: *Žádný?*

BRUNO: *Tam bylo prostě na oko, děti a rodiče. Nebo dítě a rodiče. A já, co teďka zjišťuju. Když to sleduju zpětně, tak to byla fakt hra pro všechny okolo. A nejen pro všechny okolo, ale my jsme si tak dokonale na to začli hrát, že jsme tomu začli věřit. Jo, že jsme věřili tomu, že jsme dokonalá krásná rodina.*

Já: Jak fungovaly teda ty vztahy mezi tvojí mámou a tvým tátou?

BRUNO: *Oni se byli, pak zase šukali. Pak zase se to. A furt dokola. To bylo.*

Já: Jako násilí, líbánky?

BRUNO: *Jasně. A hlavně, přede mnou jako jo. Voni šukali přede mnou. Prostě přede mnou. To je nejhorší zážitek, co může dítě mít. Když vidí šukat svoje rodiče.*

Já: *Počkej, jak?*

BRUNO: *My jsme měli návštěvu. Přijela teta, její sestra a prostě toto. A oni šli ke mně do pokoje a já jsem spal vyloženě vedle mých rodičů. A voni šukali vedle mě na posteli. Jenže já jsem spal tam.*

Já: Takže, ty jsi jako by nespal?

BRUNO: *Ne, já jsem nespal. Ale já jsem to předstíral.*

Já: Co to v tobě zanechalo?

BRUNO: *Já ti ani nevím. Trauma. Trauma, prostě trauma. Já se nedokážu přes to přenýst, že jsem viděl šukat svoji matku.*

Já: To jsou věci, který dítě vidět nechce.

BRUNO: *To je hrozný, mi bylo asi osm let nebo já nevím kolik. Ale to bylo strašný. A vona ještě pojď, pojď. Já to do teďka slyším. Jo. To je nemělo ani napadnout takovýhle věci. No, když já tam spím.*

Já: No, když tam zrovna spíš, že jo.

BRUNO: *Ne, vůbec, Neměli na to vůbec ani myslet. No. Nebo si měli zalést do koupelny nebo já nevím co.*

Já: Někam jinam.

BRUNO: *Nebo na půdu, já nevím. Ale ne vedle mě. Aspoň vidíš, jakej ke mně měli vztah. Tady to všechno dosvědčuje, že ke mně neměli nějak moc respektu, když vedle mě šukali a bylo jim to jedno.*

Já: Tak, že tady to všechno dokazuje?

BRUNO: *No, přesně tak. Já kdybych měl vlastní dítě, tak předním nebudu tohle provozovat, že jo.*

Já: Měli být víc ohleduplní a tak?

BRUNO: *No jasně. Jako rodiče no.*

Já: Jakým způsobem tě rodiče vychovávali?

BRUNO: *Nevychovávali.*

Já: Byli teda benevolentní?

BRUNO: *Jako, tohle musíš, tohle musíš, ale že by mi řekli, proč to musím nebo že je to správně. Já jsem vlastně na všechno musel přicházet až v těch čtrnácti letech, co jsem byl bez nich. Já jsem se učil formou pokusu omylu. Prostě jsem zkusil, dostal jsem facku, tak jsem věděl, že nesmím. Tak jsem šel zase jinam a zkusil to jinak. No a takhle jsem se učil do té dospělosti.*

Já: Až na té ulici?

BRUNO: *Až na tý ulici. Co je správně, co je špatně. Že se krást nemá, že se lhát nemá, že tohle. Ale oni mě v tom vychovávali rodiče. Že se krást může. Že co si neukradnu, to nemám. Jo, protože oni podělávali, koho mohli.*

Já: Počkej, počkej. To mi vysvětlí.

BRUNO: *Třeba. Oni si na barák vydělali tak, že... Oni měli rodinu, já nevím, nějakou rodinu, od které chtěli koupit barák za milion a půl. Složili nějakou zálohu, nějakých čtyři sta tisíc. No a že, pojďte, oslavíme ten barák. Oni je vožrali a donutili je podepsat smlouvu*

o tom, že ty peníze už jsou všechny zaplacený a převedený k nim a že oni zaplatili už všechno. A tak voni jo, tak známe se, jsme rodina, tak jim to podepsali. Takhle přišli k baráku, takhle přišli k autu. Tam šmelili nějaký auta nebo já nevím. A todle jsem já viděl od malinka.

Já: Takže, ty jsi vyrůstal v tom, že krást se má, že podvádět je správný?

BRUNO: *No jasně. Tak, že já jsem se naučil aspoň jako, že podvádět se nemá že. Že lhát by se nemělo. No ulice mě naučila, lhát se nesmí. Podvádět se taky nesmí, ale co si neukradneš, to nemáš.*

Já: To bylo zase abys měl co jíst?

BRUNO: *Jasně. Ono to v člověku zakořeněný zůstane. Prostě vidím někde v obchodě, že to jde, tak to prostě jde jako.*

Já: Láká tě to?

BRUNO: *No přesně tak jako. A nebudu říkat, že ne. Jinak kdyby tady ležela peněženka tady takhle. Asi (větě není rozumět) Ale kdyby to bylo někoho, kdo se mi líbí nebo ho znám, dobrý vrátím. Ale když ji uvidím někde na ulici ležet, nejsem hele... Takže jako promiň... Ale asi bych vrátil doklady. Jo, ale kdybych viděl, že tady leží nečí, tak bych napřed tady zjišťoval, koho by tak mohla být jako. To mi přijde jako normální. A v Rakousku tohle fakt jako tak je. Já jsem začal pracovat v baru a nechal jsem si tam ležet telefon, doklady, peněženku, sluchátka. Všechno jsem nechal ležet na baru. A šel jsem kouřit, protože tam se nesmí kouřit nikde v baru a tak, jenom v určitý místnosti. Tak jsem si šel zapálit. Vrátil jsem se za dvě hodiny a ta peněženka tam na tom baru pořád ležela. To byla diskotka. Tam bylo spoustu lidí a tam to pořád leželo, netknutý.*

Já: Se mi zdá, že v Rakousku jsou lidi úplně jiní, jak tady.

BRUNO: *Já se třeba stydím za to, že jsem Čech. Protože tam se nestane, aby tě někdo vokradl. Teda ve Vídni už jo.*

Já: Ve Vídni? Máš s tím zkušenost?

BRUNO: *To poznám. Poznám feťáky, takže já to vidím ty lidi, tam vokolo. Tam, jak jsme žil v tom malým městečku, tak tam není feťák, tam není nic takovýho. Ale ve Vídni (větě není rozumět) Pojedeme do Salzburku.*

Já: Jsem slyšela, že Salzburg je krásný město.

BRUNO: *Je nádherný. (větě není rozumět) Je v Rakousku.*

Já: To je v Rakousku?

BRUNO: *Já vím, že Pastau, Salzburg, Linz a tady to, to jsou nádherný města.*

Já: Takový uličky tam.

BRUNO: *To jsou normálně tak krásný města. To je...Já jsem zanevřel, ale tam puđu...Jo jo.* Já: Tak, že koukám, že máš velký plány.

BRUNO: *To každopádně. Určitě. A chci vidět ještě moře. Jsem v životě neviděl moře. (kamarádka, co tam s námi seděla, že ho prý viděla)*

BRUNO: *Teda když nepočítám kanál La-mansch, když jsem jel trajektem do Anglie. Tak to ale byla tma a viděl jsem se akorát houpat moře, to je všechno jako.*

Já: A s vašejma jste jezdili na nějaký výlety? Dovoleny?

BRUNO: *Jo. Jezdili jsme na Hněvkov, na Vranov.*

Já: Na Vranov nad Dyjí?

BRUNO: *No. No a tak jsme jezdívali no. Brácha jel do Itálie do Biblione. A já jsem jel na Hněvkov.*

Já: A brácha jel sám?

BRUNO: *Jo von jel se školou. Mu zaplatili zájezd do Itálie. Já jsem seděl doma. Nechápu. Určitě jsem zlobil. Já jsem měl vyznamenání, von propadal jako, ale já jsem zlobil.*

Já: Já se vrátím ještě k babičce. S tou jsi měl vztahy jaký?

BRUNO: *Aa, úžasnej. Babička, to byla moje máma, ale potom si našla přítele. Ten přítel vodříznul mě, celou rodinu vlastně od nás. Babičku. A dneska už je to spíš jako, máš peníze nebo máš ty. Jo a takhle si voláme. To je všechno jako. To už není vztah.*

Já: Jak to, že se tak změnila?

BRUNO: *Nechci se o ní bavit. Nechci. To je zbytečný.*

Já: Jo.

(chvíle ticha)

Já: A jak ses cítil doma? Jaká u Vás byla atmosféra?

BRUNO: *Já jsem nechtěl domů. Nechtěl jsem tam ze školy a tak jako. Já jsem měl hlavně furt zaracha, tak co to jako je.*

Já: Rodiče ti dávali zaracha?

BRUNO: *Otčím mi dával zaracha. Já jsem nesměl chodit ven.*

Já: Věděl jsi, proč toho zaracha máš?

BRUNO: *Třeba kvůli pětce. Nebo něco takovýho. Já jsem se dobře učil, ale náhodou jsem dostal pětku a on mi dal zaracha třeba na celý týden. Nebo televizi. Celý prázdniny, dva měsíce jsem nesměl ven a nesměl jsem si pustit televizi. Víš co to je, dva měsíce prázdnin jsem se nehnul z bytu a nesměl jsem se podívat na televizi. To mi bylo deset let. To je vězení normálně tady toto. Kdyby věděl, jaký zákoutí já jsem znal. On mě třeba zavřel, zavřel byt a pustil mě jen na dvůr. To jsme ještě tenkrát byli v činžáku v Šumperku. A že nesmím do bytu prostě. Dokud mě nepustí domů, tak já se tam prostě nedostanu. Jenže Bruno byl už tenkrát vyčuraná, tak jsem vylezl nahoru a tam byl balkon pro všechny. Jenže když jsem přešel tím balkonem, tak tam se dalo přes koupelnu. Jenže tam byly mříže, jsem prolezl mřížema a jsem se mohl pěkně dívat na televizi, dát si jídlo. A uviděl jsem auto a rychle jsem lezl zase pryč jako. No ale tohle by dítě dělat nemělo že jo. Takže, takhle to u nás bylo.*

BRUNO: *To už je jedno, co bych chtěl. To už je zbytečný. Ale víš, co bych chtěl mít? Já bych chtěl být šťastnej jenom. Třeba teďka jsem viděl jeden film. Se to jmenovalo pain. Aa Cesta za slávou. A my jsme na to koukali s kamarádkou a tam byl jeden kluk, kterej měl talent na zpěv nebo něco takovýho a vona kamarádka mi říká a co ty bys chtěl vod života a já jí říkám nic, já chci být prostě šťastnej. A vona (větě není rozumět) Vidiš to a von je stejná lemra jako seš ty a já jí říkám, jaká lemra? To je stejnej člověk s přístupem, jako seš ty. Já jí říkám, že ji asi nechápu a vona, co ty od života chceš, jenom bejtšťastnej?*

Já: Ale to zahrnuje spoustu věcí.

BRUNO: *Přesně tak. Já už nic jinýho od života neočekávám. Jen to bejtšťastnej. A proč by mě to měl někdo zakazovat jako...Je mi chladno.*

Já: Když jsi právě říkal, že v ten volnej čas si míval zaracha, tak když jsi toho zaracha neměl, co jsi dělal?

BRUNO: *Jako venku, když jsem měl zaracha jo?*

Já: Ne právě, když jsi zaracha neměl.

BRUNO: *Když jsem zaracha neměl, tak jsem vlastně chodil po venku. Já jsem ze Šumperku, takže tam jsou parčíky, tam jsou... Tak, že jsem koukal na zvířata nebo já nevím.*

Já: A trávil jsi nějaký čas s kamarádama?

BRUNO: *Já jsem neměl kamarády. Já jsem měl jednoho kamaráda a ten byl postiženej jako. Trošku zaostalej. Byl o pět let starší, ale byl na můj úrovni jo jako. Mě s ním bylo fajn. On byl neškodnej, takže.*

Já: To byl tvůj jedinej kamarád?

BRUNO: *No jasně no. Ale jinak jsem vlastně nikoho neměl. Až teďka vlastně jsem se po dlouhé době vrátil do Šumperku takhle. V téhle podobě a najednou jsem měl kamarádů jako. A najednou všichni, já Bruno ahoj. A já a dneska už se semnou bavíš jako? A tehdy ses semnou nebavil... A to bylo, to víš. A já, já vím, byly jsme děti. S tím už nic neudělám.*

Já: Vyčítáš jim to?

BRUNO: *Ne, ne, ne. Dětem ne. Dospělým ano. Dospělí vědí, co dělaj. Ale dětem nic. Sama jsi byla dítě, víš jaký to je. Každý dítě se napáchá nějakých blbin a tak, že tak.*

Já: Si říkáš sem byl malej a blbej. (s humorem a nadsázkou)

BRUNO: *No, ale já jsem blbej ještě pořád. (s humorem) A blbej zůstanu jo jako.*

Takže... (smích) Já: Jak ses pak cítil, když jsi byl v té Praze? Tam jsi měl nějakou partu?

BRUNO: *Tam jsem měl partu. Tam jsme byli šlapky pohromadě. Jo, takže já jsem byl ve svém prostě. Já jsem... I když jsem k tomu nebyl vychovánej vlastně více méně... Já jsem byl z rodiny, kde o sexu bylo zakázáno mluvit.*

Já: Mluvalo se tady o těch zakázaných tématech?

BRUNO: *Vůbec se o tom nemluvalo. Jo, takže...*

Já: A mluvalo se třeba o problémech doma?

BRUNO: *Vůbec. Vůbec. Tak, že jako. Můj život vůbec nesměřoval k tomu, abych byl šlapka, abych byl feťák. Vůbec, ani náhodou. A prostě jsem se cítil, že jsem tam kde jsem a bylo mi ltam dobře. Já vím prostě, že mezi šlapkama, mezi kurvama, mezi feťákama mi bylo bezvadně. Prostě mi bylo skvěle. Mezi feťákama a do určit míry jo jako.*

Já: Proč do určité míry?

BRUNO: *Do určité míry vzhledový. Jo já jsem si vždycky prožil mezi těma hezkýma lidma. Kdybych zůstal mezi těma škaredýma, tak bych byl furt takovejakej jsem byl předtím. Ale mě to furt táhlo k hezkejm lidem. Já jsem chtěl být hezkej, krásnej. Chtěl jsem být dokonalej a mě to táhlo k nim a možná proto mi to pomohlo i k tomuhle jako. A vlastně do ted' toho využívám.*

Já: Tak, že jak jsi byl v té partě, tak ses cítil dobře. Cítil ses jako mezi svejma?

BRUNO: *Jo, neodsuzoval mě nikdo. Prostě mě přijali a bez řečí. Bez řečí... Takhle, bez nároků.*

Já: Mohla bych to říct i tak, že ses cítil, tak jak doma ne?

BRUNO: *Tak, jak doma ne. Ještě líp. Bylo mi najednou jako doma. Bylo mi bezvadně, a proto jsem taky začal brát, protože jsem jim věřil že jo. A vono je to dobrý jako jo ve finále, že jo. (s humorem)*

Já: Tak, jo. Já ti...